

ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ

Σεπτέμβρης-Οκτώβρης 2016 Νο118 Τιμή: 4€

ΑΠΟ ΤΑ ΚΑΤΩ

Ένας κόσμος σε αναβρασμό Να κάνουμε την οργή αντίσταση

1956

2016

- Αφιέρωμα 1956 - Σουέζ, Ουγγαρία, Ελλάδα
- Εργασιακές σχέσεις και τρίτο Μνημόνιο
- Τρία χρόνια από τη δολοφονία Φύσσα • Ο ιμπεριαλισμός σήμερα
- Η Τουρκία μετά την αποτροπή του πραξικοπήματος

118 Τεύχος Σεπτέμβρης - Οκτώβρης 2016

2 Να μετατρέψουμε την οργή σε αντίσταση

Μαρία Στύλλου

6 Εργασιακές σχέσεις και τρίτο Μνημόνιο

Πάνος Γκαργκάνας

11 Τρία χρόνια από τη δολοφονία Φύσσα

Η φασιστική
απειλή σήμερα

Θανάσης Καμπαγιάννης

16 1956 Ένας κόσμος σε αναβρασμό

Μαρία Στύλλου

21 Σουέζ 1956 Η ήττα της αποικιοκρατίας

Κώστας Βλασόπουλος

25 Ουγγαρία 1956 Εργατική Επανάσταση ενάντια στον κρατικό καπιταλισμό

Λέανδρος Μπόλαρης

32 Η Τουρκία μετά την αποτροπή του πραξικοπήματος

Νίκος Λούντος

36 Πώς αντιμετωπίζουμε τα τανκς

Ρόνι Μαργκόλις

36 Ο ιμπεριαλισμός σήμερα

Σωτήρης Κοντογιάννης

Ο Σοσιαλισμός από τα Κάτω είναι το δίμηνο περιοδικό του Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος

Ιδιοκτήτης: Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, **Υπεύθυνη σύνταξης:** Μαρία Στύλλου

Σύνταξη: Κώστας Βλασόπουλος, Αργυρή Ερωτοκρίτου, Θανάσης Καμπαγιάννης, Σωτήρης Κοντογιάννης,

Νίκος Λούντος, Λέανδρος Μπόλαρης, Κώστας Σαρρής, **Εξώφυλλο, σχεδιοποίηση:** Παντελής Γαβριηλίδης,

Υπεύθυνη διακίνησης: Ελέαλλα Τσώλη, 210 5247140, **Κεντρική διάθεση:** Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Φειδίου 14, Τηλ. 210 5247584, Περιοδικό «Σοσιαλισμός από τα Κάτω», Τ.Θ. 8161-102 10, Αθήνα, **ISSN:** 2241-7176

Για επικοινωνία: socialismosapokatato@gmail.com www.socialismfrombelow.gr

Να μετατρέψουμε την οργή σε αντίσταση

Το φθινόπωρο ξεκινάει με νέες δυσκολίες για τις κυρίαρχες τάξεις και νέες ευκαιρίες για την Αριστερά, υποστηρίζει η Μαρία Στύλλου.

31 Αυγούστου συγκέντρωση στο υπουργείο Παιδείας.

Στις 16 Σεπτέμβρη συγκαλείται σύνοδος της Ε.Ε. στην Μπρατισλάβα. Η ατζέντα της συζήτησης είναι η αντιμετώπιση του Brexit, τι πρόταση και τι τακτική θα έχουν τα εναπομείναντα 27 μέλη της Ε.Ε. μετά την αποχώρηση της Βρετανίας. Κανείς δεν μπορεί να ξεχάσει ότι η απόφαση δεν είναι αποτέλεσμα «συμφωνίας κυρίων» αλλά η βροντώδης απόφαση του 52% στη Βρετανία ότι θέλουν να φύγουν από την Ε.Ε. Και κανένας από τους 27 δεν ξεχνάει ότι ενώ η πρωτοβουλία για το δημοψήφισμα ξεκίνησε από μερίδα των Τόρυδων και του UKIP, και τα δύο αυτά κόμματα έχουν μπει σε κρίση, ενώ η πρωτοβουλία έχει περάσει στον κόσμο που προσπαθεί και δίνει μάχες ώστε να μετατρέψει την οργή στις κάλπες σε δύναμη για τους εργατικούς αγώνες, για το αντιρατσιστικό κίνημα και για την αριστερά.

Είναι ενδεικτικό ότι μέσα σ' αυτό το μικρό διάστημα που έχει περάσει από το δημοψήφισμα της 23 Ιούνη, έχει εμφανιστεί το κίνημα «Οι ζωές των Μαύρων μετράνε» (πρωτοβουλία που ξεκίνησε από τις ΗΠΑ σαν αντίδραση στις απανωτές δολοφονίες των Μαύρων από την αστυνομία) που οργανώνει συγκεντρώσεις και συλλαλητήρια σε όλες τις πόλεις της Βρετανίας. Επίσης, με πρωτοβουλία κινήσεων και συνδικάτων που θέλουν να ξανακερδίσει ο Κόρμπιν την ηγεσία του Εργατικού Κόμματος, οργανώνονται συγκεντρώσεις με χιλιάδες κόσμου από τον Βορρά μέχρι το Νότο της Αγγλίας και κόσμος μαζικά γράφεται μέλος στους Εργατικούς για να ψη-

φίσει στις εσωτερικές εκλογές που γίνεται τον Σεπτέμβρη.

Στην αρχή η απόφαση της δεξιάς μερίδας του Εργατικού Κόμματος ήταν ότι η κοινοβουλευτική ομάδα θα αποφασίσει για την καινούργια ηγεσία (αυτό γιατί έχουν την πλειοψηφία). Και επειδή υπήρξαν τεράστιες αντιδράσεις αναγκάστηκαν να δεχθούν ψηφοφορία των μελών, αλλά με τη βοήθεια και των δικαστηρίων προεπαθούν να απαγορεύσουν σ' αυτούς που γράφτηκαν τους τελευταίους μήνες να ψηφίσουν. Όμως, παρόλα τα εμπόδια που βάζουν, φοβούνται ότι για δεύτερη φορά μπορεί να χάσουν την ψηφοφορία.

Η Μπρατισλάβα είναι πρωτεύουσα της Σλοβακίας, μιας από τα τέσσερα κράτη-μέλη της Ε.Ε. που έχουν στήσει την ομάδα Βίξενγκραντ. Ο πρωθυπουργός της, Ρόμπερτ Φίχο, μαζί με τον Βίκτορ Όρμπαν, πρωθυπουργό της Ουγγαρίας, τον Μίλος Ζέμαν, πρόεδρο της Τσεχίας και τον Γιάροσλαβ Καζίνσκι, πρόεδρο της Πολωνίας, έχουν πάρει τις πιο αντιδραστικές και ρατσιστικές θέσεις για το προσφυγικό – πέρσι πρωτοστάτησαν στο να κλείσουν τα σύνορα της Ευρώπης στους πρόσφυγες, και αρνήθηκαν οποιαδήποτε πρόταση για να μοιραστούν οι πρόσφυγες ανάμεσα στα κράτη μέλη. Ο Όρμπαν, αμέσως μετά την εμφάνιση του Τραμπ στις ΗΠΑ, τάχθηκε αναφανδόν με το μέρος του. Κομμάτι των ρατσιστικών επιχειρημάτων τους ενάντια στους πρόσφυγες είναι ότι οι μουσουλμάνοι καταπιέζουν τις γυναίκες. Ποιοι το λένε αυτό; Αυτοί που το σύμβολο της πολιτικής τους είναι πα-

τρίς, θρησκεία, οικογένεια.

Η θέση τους για την Ε.Ε. είναι ότι πρέπει να στηριχτεί πιο πολύ στην «οικονομική συνεργασία» των κρατών μελών και να μην αναμειγνύεται στην εσωτερική πολιτική τους. Και οι τέσσερις αυτές χώρες μπόρεσαν στην Ε.Ε. το 2004, πριν 12 χρόνια, όταν οι προοπτικές έμοιαζαν ρόδινες και η ανάπτυξη μονόδρομος, αλλά τώρα τους ήρθε ο ταμπλάς στο κεφάλι. Η ομάδα των τεσσάρων του Βίξενγκραντ είναι ένα ακόμα παράδειγμα, μετά τον πάταγο του Brexit, για την κατάσταση που βρίσκεται η Ε.Ε., και τι ζητήματα έχει να αντιμετωπίσει η ηγεσία της και στη σύνοδο της Μπρατισλάβα και στη συνέχεια.

Η εικόνα που έρχεται από την άλλη μεριά του Ατλαντικού δεν είναι καλύτερη. Στο μεγάλο συμπόσιο της Κεντρικής Τράπεζας των ΗΠΑ (Federal Reserve – Ομοσπονδιακή Τράπεζα) που οργανώνεται κάθε Αύγουστο στο Τζάκσον Χοουλ (θέρετρο στο Ουαϊόμινγκ – αντίστοιχο με το Νταβός στην Ελβετία), το κλίμα ήταν πολύ μουντό. Το βασικό ερώτημα ήταν εάν θα προχωρήσουν σε νέα αύξηση των επιτοκίων (η προηγούμενη έγινε πέρσι τον Δεκέμβρη κατά ένα τέταρτο μονάδας – ανέβηκε από 0,25% στο 0,50%). Όμως, όπως κάθε χρόνο αλλά πολύ περισσότερο φέτος, η συζήτηση συγκεντρώθηκε εάν η Τράπεζα έχει τα εργαλεία να αντιμετωπίσει μια νέα οικονομική ύφεση.

Φέτος αυτή η συζήτηση ήταν πιο πιεστική, γιατί οι προβλέψεις ότι η οικονομία των ΗΠΑ θα μπει σε κάμψη μετά από μια περίοδο οικονομικής στασιμότητας

ητας παντού, έχει κάνει όλους να ανησυχούν. Η σύναξη της Fed έχει γίνει κάθε χρόνο το κέντρο του ενδιαφέροντος των μεγάλων τραπεζών, των πολυεθνικών και της ηγεσίας των διεθνών οργανισμών – του Δ.Ν.Τ., της Ε.Κ.Τ., αλλά και από την Ιαπωνία. Το τι συζητιέται εκεί μέσα και αποφασίζεται καθορίζει στη συνέχεια και όλους τους άλλους. Η συζήτηση έφτασε μέχρι το ερώτημα εάν μπορεί πια η νομισματική πολιτική και οι κεντρικές τράπεζες να σταματήσουν την ύφεση και την εξάπλωσή της στην παγκόσμια οικονομία, ή εάν χρειάζεται μεγαλύτερη παρέμβαση του κράτους και ενίσχυση της δημοσιονομικής πολιτικής. Από την Κεντρική Τράπεζα της Ιαπωνίας και της Ευρώπης μίληξε η πολιτική για αρνητικά επιτόκια και πόσο αυτά μπορούν να βοηθήσουν στο να γίνουν καινούργιες επενδύσεις.

Στο τέλος, προσπάθησε η πρόεδρος της Fed, Τζάνετ Γιέλεν, να διασκεδάσει το κλίμα με ένα μήνυμα αισιοδοξίας που κατέληγε «να αφήσουμε για αργότερα – πιθανόν τον Σεπτέμβριο, μετά τα επόμενα στοιχεία για την οικονομία και την απασχόληση – την απόφαση για ανέβασμα των επιτοκίων». Την επόμενη μέρα στα χρηματιστήρια ανέβηκε ελαφρά το δολάριο και έπεσαν οι μετοχές.

Οι κεντρικοί τραπεζίτες της Fed βρέθηκαν τις μέρες που συνεδρίαζαν, περικυκλωμένοι από διαδηλωτές που κρατούσαν πλακάτ και φώναζαν συνθήματα «αιτήσεις στα μεροκάματα μας, όχι στα επιτόκια σας», «πεινάμε και δεν σας επιτόκιαμε». Το όνομα της κίνησης που οργάνωσε τη διαδήλωση είναι «Fed

Up», λογοπαίγνιο με το όνομα της κεντρικής τράπεζας των ΗΠΑ και την έκφραση «Μπουχτίσαμε». Δέκα τραπεζίτες αναγκάστηκαν να αφήσουν το χώρο που συνεδρίαζαν για να κάνουν συνάντηση με τους διαδηλωτές σε ένα κοντινό πάρκο. Η συζήτηση ήταν πολύ ζοφερή – οι απεσταλμένοι της Fed προσπάθησαν να τους πείσουν ότι ενδιαφέρονται για την οικονομική κατάσταση των φτωχών, αλλά δεν φάνηκε να έπεισαν κανέναν. Οι διαδηλώσεις συνεχίστηκαν και την επόμενη μέρα.

Πριν από την Μπρατισλάβα, στις 4-5 Σεπτεμβρίου, γίνεται η συνάντηση των G20 στην Κίνα. Εκεί θα συμπληρωθεί ο κύκλος του αδιεξόδου. Στους G20 ξανά θα γίνει συζήτηση για τα μέτρα που χρειάζεται να πάρουν για την αντιμετώπιση της κρίσης όπου, όπως προβλέπει και ένας τραπεζίτης, πολλές από τις χώρες που συμμετέχουν θα υποστηρίξουν μέτρα που θα βάλουν περιορισμούς στο παγκόσμιο εμπόριο και στις συναλλαγές. «Υπάρχουν κίτρινα φωτάκια που ανάβουν διάφορες χώρες για το ελεύθερο εμπόριο», δήλωσε ο Αγκουστίν Κάροστενς, πρόεδρος της Κεντρικής Τράπεζας του Μεξικού, που παρακολούθησε τη συνεδρίαση της Fed και τώρα ετοιμάζεται να πάρει μέρος στους G20 στην Κίνα. «Μπορεί η κατάσταση να μην έχει φτάσει στη Μεγάλη Ύφεση της δεκαετίας του '30, τότε που ο «προστατευτισμός» έφτασε στο απόγειό του, αλλά υπάρχουν ήδη διάφοροι ηγέτες και επιχειρηματίες που αρχίζουν να καλοβλέπουν τέτοια μέτρα» συνέχισε. Με αντίθετη άποψη θα έρθει η Κίνα που είναι

αυτή που φιλοξενεί τους G20. Στην κατάσταση που βρίσκεται η παγκόσμια οικονομία και με την εσωτερική οικονομία της Κίνας να αγχομαχάει καθώς η δική της αγορά έχει στομώσει, συνεχίζει να στηρίζεται στις εξαγωγές. Αυτό σημαίνει ότι οι G20 δεν θα καταλήξουν πουθενά, απλά θα είναι μια ακόμα διαπίστωση όχι μόνο του αδιεξόδου αλλά και των διαφωνιών και των καυγάδων που οξύνονται.

Πολιτικά αδιέξοδα

Οκτώ χρόνια από το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης και με προοπτική για διέξοδο και καλύτερευση συνεχώς να μειώνεται, η πολιτική σύγκρουση και οι ανταγωνισμοί έχουν ανεβάσει το θερμόμετρο όχι μόνο στο διεθνές επίπεδο, αλλά και στο εσωτερικό της κάθε χώρας, ακόμα και στις μεγαλύτερες και κυρίαρχους καπιταλισμούς στον πλανήτη.

Οι ΗΠΑ πάνε για εκλογές τον Νοέμβριο με εξελίξεις που δύσκολα συγκρίνονται με οποιαδήποτε προηγούμενη εκλογική αναμέτρηση, τουλάχιστον από τις αρχές της δεκαετίας του '60 και μετά. Πολλοί παρομοιάζουν τον Τραμπ με τον Μπάρι Γκολντγουότερ, κυβερνήτη της Αριζόνα, και υποψήφιο του Ρεπουμπλικανικού Κόμματος για την προεδρία το 1964. Ο Γκολντγουότερ ήταν ακροδεξιός σαν τον Τραμπ, κραναγλέος αντικομμουνιστής, με επιθέσεις στους μαύρους και σε όποιους αντιδρούσαν στον πόλεμο στο Βιετνάμ. Η θέση του ήταν «όλοι στο μέτωπο» ακόμα και εάν γύριζαν σκοτωμένοι. Στις εκλογές δεν κατάφερε να πάρει πάνω από έξι πολι-

Διαδήλωση έξω από το συμπόσιο της Κεντρικής Τράπεζας της Αμερικής.

τείες προς τη μεριά του, απέναντι στον Τζόνσον, υποψήφιο των Δημοκρατικών, που κέρδισε με τεράστια διαφορά. Όμως το κοινό σημείο ανάμεσα στους δύο, τον Γκολντγουότερ και τον Τραμπ, δεν είναι πόσο δεξιοί είναι, αλλά πόσο εκφράζουν την απελπισία ενός κομματιού της κυρίαρχης τάξης που βλέπει ότι χάνει τον έλεγχο, αλλά από την άλλη δεν έχει και τον τρόπο για να κερδίσει.

Το 2017 γίνονται εκλογές στη Γαλλία και στη Γερμανία. Και στις δυο, οι κεντρικοί ηγέτες της Ε.Ε. κινδυνεύουν. Στη Γαλλία ο Ολάντ αμφισβητείται από μέσα από το κόμμα του και ταυτόχρονα έχει να αναμετρηθεί με τη δεξιά – ανοιχτό εάν υποψήφιος της θα είναι ο Σαρκοζί ή ο Ζυπέ – και με την ακροδεξιά – το Εθνικό Μέτωπο της Μαρίν Λεπέν. Στη Γερμανία φοβούνται τον κίνδυνο από το κόμμα AfD, «Εναλλακτική για τη Γερμανία», που έχει εξελιχτεί σε ακροδεξιό και που στηρίζει το μεγαλύτερο μέρος της καμπάνιας του στον ρατσισμό.

Όμως θα ήταν λάθος η εικόνα ότι τα παραδοσιακά κυβερνητικά κόμματα της κυρίαρχης τάξης και στις ΗΠΑ και στη Γαλλία και στη Γερμανία, και σε άλλες χώρες της Ευρώπης, απλά αμφισβητούνται από την ακροδεξιά.

Στους Φαϊνάνσιαλ Τάιμς, υπάρχει η παρατήρηση από έναν σχολιαστή ότι «σε όλη την Ευρώπη, οι σοσιαλδημοκράτες δεν έχουν ηττηθεί μόνο από την κεντροδεξιά, έχουν επίσης χάσει από την

δύναμη τους μέσα από την ανάπτυξη της λαϊκίστικης αριστεράς. Στη Βρετανία αυτό έχει φανεί μέσα από την προσπάθεια να πάρει αυτή η αριστερά κάτω από τον έλεγχο της δομές ενός παλιού κόμματος (σημείωση δική μου- εννοεί την εκλογή του Κόρμπιν στην ηγεσία του Εργατικού Κόμματος), ενώ στο μεγαλύτερο μέρος της Ευρώπης η λαϊκίστικη αριστερά έφταξε δικά της κόμματα. Και με τις δυο εκδοχές πάντως, το τελικό αποτέλεσμα παραμένει το ίδιο: ακόμα και εκεί που η κεντροαριστερά έχει επιβιώσει, έχει ακρωτηριαστεί από δυνάμεις που βρίσκονται στα αριστερά της». (Στήβεν Μπους – ειδικός συνεργάτης στο New Statesman).

Δυο καταστροφικές συμφωνίες

Μέσα σ' αυτές τις συνθήκες, μια κυβέρνηση της αριστεράς με πρόσφατη λαϊκή εντολή και στηριγμένη πάνω στο κίνημα αλληλεγγύης στους πρόσφυγες και στην εργατική αντίσταση, θα μπορούσε να ανατρέψει όλα τα μνημόνια και να πετάξει στα άχρηστα τις συμφωνίες που υπέγραψε και αυτή και η προηγούμενη. Θα μπορούσε να ξεσηκώσει την εργατική τάξη και την αριστερά σε όλη την Ευρώπη διεκδικώντας άμεση διαγραφή των χρεών, κατάργηση όλων των περιορισμών και των όρων για τα ελλείμματα και να εφαρμόσει μέτρα άμεσης αποκατάστασης όλων όσων έχασε η εργατική τάξη από το πρώτο μνη-

μόνιο μέχρι σήμερα.

Υπάρχει αυτή η δυνατότητα; Ο Αλέξης Τσίπρας και η κυβέρνησή του λέει πως όχι, γι' αυτό έχει φτάσει να υπογράψει και να εφαρμόζει πιστά το τρίτο μνημόνιο. Η δική μας απάντηση είναι ότι ναι, η δυνατότητα υπάρχει.

Ενδεικτικό είναι το γεγονός ότι η κυβέρνηση Αντόνιο Κόστα στην Πορτογαλία έχει φτάσει να κινείται αριστερότερα από την κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ. Είναι κυβέρνηση του Σοσιαλιστικού κόμματος που στηρίζεται από το Μπλόκο της Αριστεράς και από το Κ.Κ. Και τα δύο αυτά κόμματα βρίσκονται στα αριστερά του σοσιαλιστικού κόμματος, δεν συμμετέχουν στην κυβέρνηση, αλλά συμφώνησαν να μην την ρίξουν εάν προχωρήσει σε «αντιμνημονιακά» μέτρα.

Κάτω απ' αυτές τις πιέσεις και μετά το Brexit η κυβέρνηση της Πορτογαλίας αγνοώντας τον περιορισμό για το δημόσιο έλλειμμα, ανέβασε τον κατώτατο μισθό στα επίπεδα πριν από το μνημόνιο, καθιέρωσε 35ωρο και έκανε προσλήψεις στο δημόσιο. Στην αρχή υπήρξαν απειλές ότι η Κομισιόν θα τους επιβάλει ποινή, αλλά στο τέλος η ΕΕ πήγε πίσω. Δεν είναι τυχαίο ότι αναγκάστηκε το επιτελείο της Ε.Ε. να υποχωρήσει, όταν το Μπλόκο απείλησε ότι θα ζητήσει δημοψήφισμα με αίτημα την έξοδο από την Ε.Ε. όπως στη Βρετανία.

Αυτό δεν σημαίνει ότι η Πορτογαλία

έχει ξεμπλέξει από μνημόνια, μέτρα και έλεγχο πάνω στα ελλείμματα. Ο Σόιμπλε, όταν συμφώνησε να μην επιβληθεί ποινή στην Πορτογαλία (ο Τσακαλώτος δεν έπαιξε κανένα ρόλο) προχώρησε αμέσως στην απαίτηση για σκληρά μέτρα στον προϋπολογισμό του 2017. Από τον στενό κορσέ της λιτότητας που έχει επιβάλει το επιτελείο της Μέρκελ δεν απαλλάσσεται παρά μόνο με σύγκρουση και έξοδο.

Όμως ακόμα και τώρα το Brexit είναι μια τεράστια απειλή που όλοι φοβούνται την επανάληψη. Ενδεικτικό του φόβου και της ανησυχίας στα διευθυντήρια είναι η προετοιμασία για τη σύνοδο της Μπρατισλάβα. Μέρκελ, Ολάντ και Ρέντζι συναντήθηκαν σε αεροπλανοφόρο στα ανοιχτά της Νάπολης, για να συζητήσουν την ατζέντα και πώς θα αντιμετωπίσουν τις αντιρροπίες και τους διαφωνούντες.

Είναι κοινό μυστικό πια, ότι η πολιτική των μνημονίων και της λιτότητας λειτουργεί στο να μεγαλώνει την ύφεση. Και αυτό ισχύει με το παραπάνω για την Ελλάδα, όχι μόνο για φέτος αλλά για όλη την επόμενη πενταετία καθώς η κατάσταση διεθνώς επιδεινώνεται. Οι δηλώσεις του Δραγασάκη περί “προϋποθέσεων πραγματικής ανάκαμψης” και του Τσακαλώτου για έξοδο στις αγορές το 2017, θυμίζουν την απόπειρα του Σαμαρά να βγει στις αγορές για προεκλογικούς λόγους το 2014, όπου την πρώτη φορά το δάνειο κόστισε ο κούκος αηδόνι ενώ στη δεύτερη απόπειρα το σταμάτησε στη μέση.

Με τα καινούργια στοιχεία που βγήκαν πρόσφατα διεθνώς για τον κόσμο που ζει στα χειρότερα επίπεδα φτώχειας (με 1,9 δολάριο την ημέρα) η κατάσταση είναι τραγική. Τα παραμύθια που έλεγαν κάποτε οι G8 ότι θα “κάνουν τη φτώχεια ιστορία” μόνο σαν κακόγουστο ανέκδοτο μπορούμε να τα θυμόμαστε. Η αλήθεια είναι βέβαια ότι η φτώχεια έχει ανέβει και στην Ελλάδα, που είναι στους πρωταγωνιστές. Ιδιαίτερα στη νεολαία όπου τα ποσοστά φτάνουν στα ύψη.

Αλλά ακόμα και στους εργαζόμενους η κατάσταση έχει χειροτερέψει. Ένα μεγάλο κομμάτι των εργαζομένων πληρώνεται με μισθό κατώτερο του ανειδίκεντου εργάτη (το 38%) ενώ το 58% παίρνει μηνιαίο κάτω από 1000 . Ακόμη, όμως, και αυτούς τους χτυπημένους μισθούς τους συρρικνώνει η έμμεση φορολογία. Τα φορολογικά έσοδα που εισπράττει το κράτος προέρχονται κατά το 60% από την έμμεση και το υπόλοιπο

από την άμεση φορολογία.

Η καινούργια εξέλιξη είναι ότι και οι εταιρίες έχουν τη δυνατότητα να επιβάλουν έξτρα φορολογία, ενδεικτικό το «τέλος» 13 της Φραπόρτ στα περιφερειακά αεροδρόμια. Είναι ανοιχτό τι θα κάνει η Cosco στο λιμάνι του Πειραιά και τι θα γίνει με τα τιμολόγια του ηλεκτρικού και του νερού εάν γίνουν οι ιδιωτικοποιήσεις της ΔΕΗ και της ΕΥΔΑΠ. Η απεργία των εργαζομένων στον ΟΑΣΘ έδειξε τι σημαίνει ιδιωτικές συγκοινωνίες και στις συνθήκες για τους εργαζόμενους (μένουν απλήρωτοι) και στην τιμή του εισιτηρίου. Τα εισιτήρια των λεωφορείων στη Θεσσαλονίκη είναι ακριβότερα από τα λεωφορεία του ΟΑΣΑ στο λεκανοπέδιο (μέχρι να βάλουν χέρι οι ιδιώτες και σ' αυτά).

Στην πράξη, λοιπόν, η επιμονή της κυβέρνησης του Αλέξη Τσίπρα ότι θα πετύχει το στόχο για πρωτογενές πλεόνασμα 3,5% όπως συμφώνησε με το τρίτο μνημόνιο σημαίνει ότι όχι μόνο χαράμιζι τις δυνατότητες για να σπάσει τη λιτότητα αλλά χειροτερεύει την κατάσταση της εργατικής τάξης.

Ένα δεύτερο μεγάλο ανοιχτό μέτωπο είναι να μείνει στα χαρτιά η συμφωνία της Ε.Ε. με την Τουρκία, να ανοίξουν τα σύνορα για τους πρόσφυγες, και να κατακτήσουμε για όλους δουλειές και κατοικία.

Το να πρωτοστατήσει μια κυβέρνηση της Αριστεράς σε μια τέτοια πρωτοβουλία πετυχαίνει τρεις στόχους ταυτόχρονα: κόβει το δρόμο από την ακροδεξιά και τους φασίστες και στην Ελλάδα και διεθνώς, στηρίζει και υποστηρίζει τους μαχητές της Συρίας και εμποδίζει τον Ερντογάν να προχωρήσει σε σφαγές των Κούρδων μαχητών. Οι δυνατότητες για μια τέτοια πρωτοβουλία είναι μεγαλύτερες από προηγούμενα. Το πραξικόπημα στην Τουρκία, η πολιορκία στο Χαλέπι και επίθεση του τουρκικού στρατού στις περιοχές των Κούρδων της Συρίας δεν μπορεί να αφήνει την αριστερά να κρατάει τα μάτια ερμητικά κλειστά.

Πριν μερικά χρόνια, όταν ο ΣΥΡΙΖΑ ήταν αντιπολίτευση, έστειλε αντιπροσωπείες στο Κομπάνι και η Αυγή είχε άρθρα για τις απελευθερωμένες ζώνες της Συρίας που ελέγχονται από τους Κούρδους και πρωτοστατούν οι γυναίκες. Τι έγινε, τα ξέχασε όλα; Γιατί; Για να εφαρμόσει μια συμφωνία Μέρκελ-Ερντογάν που πνίγει αυτόν τον κόσμο στα νερά του Αιγαίου, και αφήνει τα περιθώρια στην Τουρκία να βομβαρδίζει

ανελέητα αυτές τις περιοχές;

Το δημοψήφισμα στη Βρετανία έβγαλε το Brexit, γιατί και εκεί όπως και σε όλη την Ευρώπη εκατομμύρια κόσμου απεχθάνονται την Ευρωπαϊκή Ένωση, σιχαίνονται τη λιτότητα και είναι αλληλέγγυοι στους πρόσφυγες. Πώς μπορεί μια αριστερή κυβέρνηση στην Ελλάδα να μην πρωτοστατεί σ' αυτή τη μάχη, αλλά αντίθετα να στηρίζει και να στηρίζεται στους πρωταγωνιστές της ισλαμοφοβίας, τον Ολάντ και τον Βαλς; Ακόμα και ένας από τους δυο υποψήφιους της δεξιάς για τις προεδρικές εκλογές στη Γαλλία δηλώνει αντίθετος με την πολιτική αποκλεισμού των μουσουλμάνων, προφανώς ύστερα από τις αντιδράσεις που ξεσήκωσε η απαγόρευση του μπουρκίνι.

Η ηγεσία της σοσιαλδημοκρατίας σε όλη την Ευρώπη βρίσκεται αυτή τη στιγμή στην πρώτη γραμμή της ρατσιστικής επίθεσης. Ο Ζίγκχαρ Γκάμπριελ, ηγέτης του SPD και αντιπρόεδρος στη γερμανική κυβέρνηση, κάνει κριτική στην Μέρκελ γιατί πέρσι άνοιξε τα σύνορα της Γερμανίας και δεν έβαλε περιορισμό στους πρόσφυγες που μπήκαν. Μετά απ' αυτό, ποιος πραγματικά ανοίγει το δρόμο στο ρατσιστικό κόμμα «Εναλλακτική για τη Γερμανία»; Τι νόημα έχει ο διάλογος που εγκαινίασε επίσημα ο Τσίπρας πηγαίνοντας στη συνάντηση του Ευρωπαϊκού Σοσιαλιστικού Κόμματος;

Η αλλαγή δεν πρόκειται να έρθει με τα σφιχταγκάλισμα με τη Σοσιαλδημοκρατία, ούτε με τη συνάντηση των “χωρών του νότου” που τους πιέζουν τα ελλείμματα. Το ζήτημα δεν είναι εάν έχουν κοινά προβλήματα, αλλά με ποιους δρόμους πάει ο καθένας να τα λύσει. Χτυπώντας το εργατικό κίνημα όπως κάνει ο Ολάντ, ο Ρέντσι και ο Ραχόι ή επιδιώκοντας συνεργασία και συντονισμό με τα εργατικά κινήματα, τα μαχητικά συνδικάτα και τη ριζοσπαστική αριστερά σε όλη την Ευρώπη.

Αυτό δεν θέλει να το κάνει ο Τσίπρας και ο ΣΥΡΙΖΑ γιατί θα σημαίνει σύγκρουση με την Ε.Ε., με ανοιχτή την προοπτική της αποχώρησης. Όμως η ευκαιρία που ανοίγει είναι μεγάλη και δεν πρέπει να τους αφήσουμε να την χαράμίσουν. Γι' αυτό θα χρειαστεί να πρωτοστατήσει όλη η αριστερά που παλεύει ενάντια στην Ε.Ε. και το ευρώ, που διεκδικεί διαγραφή του χρέους και ανατροπή όλων των μνημονίων. Με πρώτη και καλύτερη την αριστερά που παλεύει για την αντικαπιταλιστική ανατροπή.

Απεργιακή φρουρά έξω από το Μαρινόπουλο Ν. Ιωνίας στις 22 Ιούλη.

Εργασιακές σχέσεις και τρίτο Μνημόνιο

Μπορούμε και πρέπει να μην αφήσουμε κυβέρνηση και Τρόικα να “μεταρρυθμίσουν” τα συνδικαλιστικά δικαιώματα των εργαζόμενων. Ο Πάνος Γκαργκάνας εξηγεί γιατί και πώς.

Η επίθεση στις εργασιακές σχέσεις κατέχει κεντρική θέση στα προαπαιτούμενα της δεύτερης αξιολόγησης του τρίτου Μνημονίου. Αν ισχύει γενικά ότι το τρίτο Μνημόνιο συγκεντρώνει όλες τις αντεργατικές «μεταρρυθμίσεις» που δεν μπόρεσαν να ολοκληρώσουν οι κυβερνήσεις και συγκυβερνήσεις ΠΑΣΟΚ-ΝΔ στα δυο προηγούμενα μνημόνια, αυτή η διαπίστωση ισχύει πολύ περισσότερο σε αυτή την περίπτωση.

Οι προηγούμενες κυβερνήσεις είχαν ξεκινήσει τέτοιες αλλαγές με τη μείωση του κατώτατου μισθού, το χτύπημα των συλλογικών συμβάσεων και τη νόμιμη δυνατότητα των επιχειρήσεων να παρακάμπτουν το οκτάωρο. Και βέβαια η κατακόρυφη άνοδος της ανεργίας μεγάλωσε την πίεση πάνω στους εργαζόμενους για να αποδέχονται απασχόληση με χειρότερους όρους.

Η τελευταία κυβέρνηση των Σαμαροβενιζέλων ετοίμαζε νομοσχέδιο για επόμενο γύρο επιθέσεων σε αυτόν τον τομέα αλλά δεν πρόλαβε να το ψηφίσει πριν από την πτώση της το Δεκέμβρη του 2014. Η σκντάλη πέρασε στην κυβέρνηση Τσίπρα-Καμένου που υποσχόταν ότι θα αποκαθιστούσε τις βλάβες στις εργασιακές σχέσεις αλλά τώρα έχει μπροστά της την προοπτική να τις επιδεινώσει.

Σύμφωνα με ένα κείμενο που ο Κατρούγκαλος χαρακτήρισε ως «υπόμνη-

μα των δανειστών προς την Επιτροπή Ειδικών» που συστάθηκε από την κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ και το Κουαρτέτο για να υποβάλει προτάσεις για τις αλλαγές στα εργασιακά, οι επιδιώξεις είναι πολλαπλές.¹

(α) Μεγαλύτερη ευελιξία για τις επιχειρήσεις στη διαμόρφωση του μισθολόγιου με καθορισμό του κατώτατου μισθού από το κράτος όπως προβλέπει ο νόμος 4172/13, περιορισμό των επιδομάτων και επέκταση των επιχειρησιακών συμβάσεων.

(β) Διευκόλυνση των απολύσεων με κατάργηση των περιορισμών για τις ομαδικές απολύσεις.

(γ) Αλλαγή του συνδικαλιστικού νόμου με δυσκολότερη την κήρυξη απεργίας και ευκολότερη την κήρυξη λοκάουτ. Εδώ η υποκρισία περισσεύει. Οι «δανειστές» που το 2011 έδωσαν με νόμο στην εργοδοσία τη δυνατότητα να αλλάξει τα ωράρια έχοντας εξασφαλίσει τη συμφωνία του 15% των εργαζομένων της επιχείρησης, τώρα απαιτούν από τα σωματεία να έχουν τη συμφωνία του 50% των εργαζόμενων για να κηρύξουν απεργία!

Η επίσημη αντιμετώπιση της κυβέρνησης είναι ότι αυτές οι θέσεις εκφράζουν «ακραίους νεοφιλελεύθερους κύκλους» του ΔΝΤ και ότι μέσα από τη διαπραγμάτευση η ίδια θα καταφέρει να τις αλλάξει απομονώνοντας αυτούς τους κύκλους με τη βοήθεια των «βέλτιστων πρακτικών της ΕΕ». Μάλιστα ο

ίδιος ο Τσίπρας σε συνέντευξή του στην Εφημερίδα των Συντακτών είχε δηλώσει ότι θα υπερασπιστεί τα εργασιακά «όπως κάναμε για την πρώτη κατοικία και τις συντάξεις».²

Παρόμοιες διαβεβαιώσεις έχει επανυπάλει ο Κατρούγαλος σε δικές του συνεντεύξεις, εξηγώντας ότι και για τις συντάξεις το ΔΝΤ δεν ήθελε μια μικρή αύξηση των εισφορών για να περιοριστούν οι περικοπές στις επικουρικές, αλλά τελικά η κυβέρνηση το πέτυχε! Καθώς το κύμα των περικοπών στις συντάξεις έχει ξεκινήσει, ο καθένας μπορεί να εκτιμήσει τι αξίζουν αυτές οι κυβερνητικές «δεσμεύσεις».

Όσο για τις «βέλτιστες πρακτικές της ΕΕ», αυτά γράφονταν και λέγονταν την ίδια στιγμή που στη Γαλλία η κυβέρνηση μετέτρεπε σε νόμο τη «μεταρρύθμιση» για την παραπέρα ελαστικοποίηση των εργασιακών σχέσεων την τελευταία μέρα πριν κλείσει η Βουλή για το καλοκαίρι, χρησιμοποιώντας για τρίτη φορά το άρθρο 49.3 του Συντάγματος που επιτρέπει την επιβολή νόμου με διάταγμα χωρίς ψηφοφορία.³

Για την ακρίβεια, ο Τσίπρας έχει κάνει τη συνεργασία με τον Ολάντ σημαία των πολιτικών πρωτοβουλιών του αυτό το φθινόπωρο με την πρόσκληση για συνάντηση των ηγετών του «νότου» της ΕΕ στην Αθήνα στις 9 Σεπτέμβρη. Αν κάποιος διατηρούν ελπίδες ότι αυτός ο «άξοντας» με Ραχόι, Ρέντσι και Ολάντ θα αποτελέσει ασπίδα κατά του «ακραί-ου» ΔΝΤ και της Μέρκελ μάλλον έχουν τα μάτια ερμητικά κλειστά.

Ήδη στις 22 Αυγούστου, Ρέντσι, Ολάντ και Μέρκελ συναντήθηκαν με πρωτοβουλία του πρώτου στο νησί Βεντοτέντε της Ιταλίας για να στείλουν μήνυμα ότι η ΕΕ συνεχίζει απτόητη μετά το βρετανικό δημοψήφισμα για το Brexit. Η συνέντευξη τύπου των τριών έγινε πάνω σε αεροπλανοφόρο για να υπογραμμιστεί η αποφασιστικότητα αυτού του τριμερούς «διευθυντηρίου» και σύμφωνα με την Αυγή η ελληνική κυβέρνηση χαρέτισε ως θετική αυτή την εξέλιξη.⁴

Μπορούμε να πούμε χωρίς αμφιβολία ότι η νέα επίθεση στα εργασιακά μεθοδεύεται με στήριξη «αεροπλανοφόρου»

«Δογματικός νεοφιλελευθερισμός»;

Οι προσδοκίες ότι η «ελαστικοποίηση» των εργασιακών σχέσεων θα φέρει οικονομική ανάπτυξη, γιατί οι «επενδυτές» θα τρέξουν να επωφεληθούν από το νέο πιο φιλικό γι' αυτούς περιβάλλον,

έχουν διαψευστεί ξανά και ξανά όλα τα τελευταία χρόνια.

Αυτό είναι εξόφθαλμο στην ελληνική περίπτωση. Από το 2010 συνεχώς, κάθε χρόνο και η Τρόικα και οι μνημονιακές κυβερνήσεις προβλέπουν ότι «τον χρόνο η ανάπτυξη έρχεται» και κάθε χρόνο διαψεύδονται. Μόνοι τους περιαιολογούν ότι πέτυχαν τη μεγαλύτερη δημοσιονομική προσαρμογή «χάρη στις θυσίες του ελληνικού λαού» χτυπώντας μισθούς, συντάξεις και συνθήκες εργασίας, αλλά η ανταπόκριση των επενδύσεων είναι μηδενική. Ο κατήφορος της οικονομίας συνεχίζεται για έβδομη χρονιά.

Η Ελλάδα μπορεί να είναι ακραία περίπτωση, αλλά δεν είναι εξαίρεση. Ίσως ο πιο απλός τρόπος για να το δούμε αυτό είναι να σταθούμε στην εμπειρία της πιο σημαντικής οικονομίας του παγκόσμιου καπιταλισμού και μητέρας του νεοφιλελευθερισμού, της αμερικάνικης.

Σύμφωνα με τους Financial Times, μια πρόσφατη έρευνα έδειξε ότι «ένα 16,5% των εργαζόμενων είναι 'ένεργα αποστασιοποιημένοι' από την επιχείρηση στην οποία εργάζονται, πράγμα που σημαίνει ότι δεν είναι απλά δυσαρεστημένοι αλλά υπονομεύουν τη δουλειά των συναδέλφων τους. Η μεγαλύτερη ομάδα, το 49,5%, είναι απλά αποστασιοποιημένοι. Έχουν πάρει νοητικά τις αποστάσεις τους και κινούνται ρουτινιάρικα».⁵

Ο αρθρογράφος θεωρεί ότι αυτή η εξέλιξη δεν πρέπει να μας εκπλήσσει με δοσμένους τους εξής παράγοντες: «Το θλιβερό τοπίο των συντάξεων είναι ένας τρόπος με τον οποίο η ζωή έχει χειροτερέψει για τους εργάτες των αναπτυγμέ-

νων χωρών. Οι πραγματικοί μισθοί για τους περισσότερους είναι στάσιμοι, ενώ οι απολαβές των διευθυντικών στελεχών έχουν απογειωθεί. Προσθέστε σε αυτά την επίδραση των τεχνολογικών αυτοματισμών, τις εργολαβίες και τις απώλειες θέσεων εργασίας».

Το πρόβλημα δεν περιορίζεται στα υψηλά επίπεδα οργής των εργαζόμενων απέναντι στους εργοδότες τους. Η παραγωγικότητα της εργασίας παρουσιάζεται στάσιμη έως πτωτική. Μια πρόσφατη έρευνα του ΔΝΤ συνδέει αυτή την εξέλιξη με τη γήρανση του εργατικού δυναμικού.⁶ Συγκεκριμένα αναφέρεται: «μια αύξηση κατά 5% του ποσοστού των εργαζόμενων ηλικίας 55-64 ετών στο σύνολο του εργατικού δυναμικού συνδέεται με πτώση της παραγωγικότητας κατά 3%». Τι προκαλεί την αύξηση του ποσοστού των εργαζόμενων μεγάλης ηλικίας αν όχι οι «μεταρρυθμίσεις» του ασφαλιστικού που αυξάνουν τα όρια ηλικίας για τη συνταξιοδότηση;

Με μεγάλη καθυστέρηση οι ίδιοι οι γκουρού του νεοφιλελευθερισμού έρχονται να ομολογήσουν ότι οι «μεταρρυθμίσεις» τους έχουν αρνητικές επιπτώσεις όχι μόνο για τους εργαζόμενους αλλά για την οικονομία συνολικά. Βέβαια ακόμη και με τέτοιες διαπιστώσεις, εξακολουθούν να χάνουν από τα μάτια τους ότι ο πιο σημαντικός παράγοντας για τη στασιμότητα στην παραγωγικότητα της εργασίας είναι ο χαμηλός ρυθμός των επενδύσεων.

Δείτε το διάγραμμα από το blog του Michael Roberts για τις ΗΠΑ. Οι επενδύσεις έκαναν βουτιά με την κρίση του 2008, ανέκαμψαν στη συνέχεια με τη διάσωση του τραπεζικού συστήματος, αλλά η πορεία από τότε είναι πτωτική.⁷

Οι καπιταλιστές δεν βλέπουν μπροστά τους ικανοποιητικές προοπτικές κερδοφορίας για να προχωρήσουν σε νέες επενδύσεις.

Ουσιαστικά αυτό που βλέπουμε είναι ότι οι νεοφιλελεύθερες επιθέσεις σε βάρος της εργατικής τάξης αδυνατούν να βγάλουν την καπιταλιστική οικονομία από την κρίση και μάλιστα φτάνουν να έχουν αρνητικές επιπτώσεις.⁸

Τότε γιατί επιμένουν; Πρόκειται για κάποιου είδους δογματική τύφλα ή υπάρχουν πιο χειροπιαστοί λόγοι;

Η απειλή του συνδικαλισμού

Μέσα από τις σελίδες του «Σοσιαλισμός από τα κάτω», έχουμε αναφερθεί ξανά στις αιτίες για την επίθεση κατά των συνδικαλιστικών δικαιωμάτων:

«Οι απολογητές των Μνημονίων προσπαθούν να εμφανίσουν αυτή την επίθεση ως «οικονομική μεταρρύθμιση». Η ευελιξία στην αγορά εργασίας, λένε, είναι απαραίτητη για την ανάκτηση της χαμένης ανταγωνιστικότητας που βρίσκεται στη ρίζα της κρίσης. Πρόκειται για πολλαπλό ψέμα.

Κατ' αρχή, η κρίση δεν ήρθε μέσα από την πτώση της ανταγωνιστικότητας. Τα χρέη του ελληνικού καπιταλισμού έγιναν μη διαχειρίσιμα όταν έσκασαν οι κερδοσκοπικές φούσκες του τραπεζικού συστήματος διεθνώς και όχι επειδή ξαφνικά το 2008 γίναμε «μη ανταγωνιστικό» εξαιτίας δήθεν των συνδικάτων που επιβαρύνουν τις επιχειρήσεις.

Αλλά πέρα από αυτό το γενικότερο πλαίσιο της κρίσης, υπάρχει και η συγκεκριμένη εικόνα της συνεχούς ανόδου της παραγωγικότητας και της κερδοφορίας των επιχειρήσεων στην Ελλάδα στα χρόνια πριν από το 2008, χρόνια όπου κυριαρχούσε η πολιτική των «κοινωνικών εταιρών», ο εναγκαλισμός της συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας από τον ΣΕΒ και τις κυβερνήσεις.

Επί δεκατίες η άρχουσα τάξη του ελληνικού καπιταλισμού υιοθέτησε ένα μοντέλο συνεργασίας με τις κορυφές του συνδικαλισμού, το οποίο της εξασφάλισε σταθερότητα και ευελιξία για τις οικονομικές και πολιτικές επιλογές της. Από μια στιγμή και πέρα η τακτική του διαλόγου με τις συνδικαλιστικές ηγεσίες επικράτησε όχι μόνο όταν είχαμε κυβερνήσεις ΠΑΣΟΚ αλλά και με κυβερνήσεις ΝΔ. Με τέτοιες συναινέσεις ο ελληνικός καπιταλισμός εξασφάλισε τις σταδιακές ιδιωτικοποιήσεις («μετοχοποιήσεις») στον εκτεταμένο δημόσιο τομέα, την εξάπλωση της ευελιξίας σε μεγάλα τμήματα της εργατικής

τάξης («συμβασιούχοι», «ωρομίσθιοι», «μπλοκάκια» κλπ), τη διατήρηση του εργατικού κόστους σε επίπεδα που ακόμη και ο ΣΕΒ, το ΔΝΤ και η ΓΣΕΕ συμφωνούν ότι δεν έπληξε την ανταγωνιστικότητα.

Η στροφή από τις «συναινέσεις» προς τις επιθέσεις κατά των συνδικάτων μόνο εν μέρει μπορεί να εξηγηθεί από οικονομικούς λόγους. Η έκταση της λεηλασίας σε βάρος των εργατικών εισοδημάτων που απαιτείται για να γίνει «βιώσιμο» το χρέος είναι ασφαλώς το υπόβαθρο αυτής της στροφής. Ωστόσο, υπάρχουν χώρες όπως η Ιρλανδία, όπου αυτή η λεηλασία επιχειρείται σε συνεργασία με τη συνδικαλιστική γραφειοκρατία. Η οικονομική ένταση της επίθεσης δεν συνεπάγεται αυτόματα τη ρήξη της πολιτικής των «κοινωνικών εταιρών».

Οι καθοριστικοί λόγοι είναι πολιτικοί: η έκταση και η ένταση της εργατικής αντίστασης που βρήκαν απέναντί τους τα Μνημόνια στην Ελλάδα είναι το στοιχείο που έσπρωξε και σπρώχνει τις Τρόικες εσωτερικού και εξωτερικού προς αυτή την κατεύθυνση. Να το πούμε διαφορετικά: τα τρωϊκανά επιτελεία είχαν υποτιμήσει τη δύναμη του συνδικαλιστικού κινήματος στην Ελλάδα, νόμιζαν ότι το έχουν στη τσέπη, δεν υπολόγизαν ότι θα βρεθούν μπροστά σε πάνω από είκοσι πανεργατικές απεργίες ενάντια στις επιθέσεις τους και ότι η λαϊκή οργή θα έπαιρνε ξανά και ξανά σχήμα και μορφή μέσα από τις απεργίες των συνδικάτων. Διάφορες απόψεις μέσα στην Αριστερά υποτιμούν τη δύναμη των απεργιών και προτιμούν άλλοι τη δύναμη της κάλπης και άλλοι της «πλατείας». Η άρχουσα τάξη όμως δεν έχει αμφιβολίες για την αναγκαιότητα να σπάσει τη συλλογικότητα των εργατών στο κρίσιμο σημείο – στο χώρο δουλειάς. Γι' αυτό επιχειρούν αυτή τη στροφή.⁹

Κοντεύουν τέσσερα χρόνια από τότε που κάναμε αυτές τις διαπιστώσεις. Οι ανταπάτες ότι η ψήφος θα αποδεικνυόταν πιο δυνατό όπλο από τις απεργίες βρίσκονται σε κρίση. Ο ΣΥΡΙΖΑ βρίσκεται στην κυβέρνηση εδώ και είκοσι μήνες και όλο και περισσότεροι εργατικοί χώροι και κλάδοι διαπιστώνουν ότι χρειάζεται να συγκρουστούν με τις απόπειρες του Τσίπρα να επιβάλει τα μέτρα του τρίτου Μνημονίου. Αλλά και αντίστροφα, οι εκπρόσωποι της άρχουσας τάξης που μπορεί να έλπιζαν ότι με μια κυβέρνηση της «πρώτη φορά αριστεράς» οι εργατικές αντιστάσεις θα εξαφανίζονταν, διαπιστώνουν ότι τα πράγματα είναι διαφορετικά.

Μια ματιά στο «Χρονικό των αγώνων μιας εξαετίας- Η εργατική αντίσταση στα Μνημόνια»¹⁰ είναι αρκετή για να μας θυμίσει πόσο γρήγορα βρήκε η κυβέρνηση Τσίπρα-Καμένου τέτοια προβλήματα μπροστά της.

Ήδη την άνοιξη του 2015 είχαμε κινητοποιήσεις στα Νοσοκομεία για να πληρωθούν οι απλήρωτες εφημερίες καθώς η κυβέρνηση μάζευε τα αποθεματικά για να πληρώνει τις δόσεις προς τους δανειστές. Οι εργαζόμενοι στα Νοσοκομεία έχουν μείνει στην πρώτη γραμμή από τότε με απεργιακό ανταρτοπόλεμο σε όλο αυτό το διάστημα.

Τον Ιούλιο του 2015, αμέσως μετά την προδοσία του ΟΧΙ από τον Τσίπρα είχαμε την πρώτη απεργία της ΑΔΕΔΥ ενάντια στο τρίτο Μνημόνιο που ήταν ακόμη στα σκαριά. Ακολούθησαν Πανεργατικές απεργίες μετά τη δεύτερη εκλογική νίκη του ΣΥΡΙΖΑ στις 12 Νοέμβρη και 3 Δεκέμβρη 2015 με κορύφωση την Πανεργατική στις 4 Φλεβάρη 2016 που θύμισε τις κινητοποιήσεις ενάντια στα προηγούμενα Μνημόνια και σήμανε ότι το Ασφαλιστικό τελικά ψηφίστηκε μέσα στις μέρες των γιορτών του Πάσχα. Με αυτή την εμπειρία, παραμένει άγνωστο ποια ημερομηνία θα επιλέξει η κυβέρνηση για να ψηφίσει νόμο για τα εργασιακά – ίσως με τη συνταγή Ολάντ τα Χριστούγεννα.

Στο μέτωπο των ιδιωτικοποιήσεων, είχαμε απεργίες σε κάθε μια από τις δημόσιες επιχειρήσεις που βγαίνουν στο σφυρί. Ο ΟΛΠ πέρασε στην COSCO ύστερα από απεργία είκοσι ημερών που έληξε με έναν άδοξο συμβιβασμό της συνδικαλιστικής ηγεσίας. ΟΛΘ, ΟΣΕ, ΔΕΗ, ΕΥΑΘ, ΕΥΔΑΠ έχουν τέτοιες μάχες μπροστά τους. Και βέβαια, η υπογραφή της μεταβίβασης μιας δημόσιας επιχείρησης σε άλλα κεφάλαια δεν τερματίζει τα ζητήματα, αντίθετα ανοίγει την περίοδο όπου κινείται αν το νέο διευθυντικό δικαίωμα θα βρει μπροστά του τους εργαζόμενους συνδικαλισμένους ή διαλυμένους. Εκτός από τη σύγκρουση π.χ. για το αν θα πουληθεί το λιμάνι στη Θεσσαλονίκη όπως στον Πειραιά, είναι μπροστά μας και η σύγκρουση για το αν η COSCO θα περάσει τις αναδιαρθρώσεις που θέλει στη δομή του ΟΛΠ σε βάρος των εργαζόμενων.

Η άρχουσα τάξη έχει χίλιους δυο λόγους να ανησυχεί και να προσπαθεί να συνεχίσει την επίθεση στο συνδικαλισμό πιέζοντας τον ΣΥΡΙΖΑ να ολοκληρώσει τη «μεταρρύθμιση» που άφησε στη μέση ο Σαμαράς. Και έναν λόγο παραπάνω: μετά την ανάδειξη του ΣΥΡΙΖΑ στην

Κινητοποίηση των εργαζόμενων στο ξενοδοχείο Athens Ledra.

κυβέρνηση, οι εκλογές στα συνδικάτα δείχνουν μια στροφή προς τα αριστερά να συνεχίζεται με ενίσχυση των δυνάμεων της Αριστεράς πέρα από τον ΣΥΡΙΖΑ.

Ενδεικτικός είναι ο κατάλογος που δημοσίευσε ο Ριζοσπάστης προβάλλοντας τις επιτυχίες δυνάμεων που στηρίχτηκαν από το ΠΑΜΕ μέσα στο πρώτο οχτάμηνο του 2016.¹¹ Οι πραγματικές διαστάσεις της αριστερής μεταπόλησης είναι μεγαλύτερες καθώς ο Ριζοσπάστης με τη γνωστή σεχταριστική αντιμετώπιση δεν αναφέρεται σε επιτυχίες των Παρεμβάσεων στους εκπαιδευτικούς, σε συνδικαλιστές του ΣΥΡΙΖΑ που σπάνε προς τη ΛΑΕ, ούτε σε κινήσεις που συνδέονται με την ΑΝΤΑΡΣΥΑ. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ότι αναφέρει την πρωτιά της ΔΗΠΙΑΚ στην ΟΕΝΓΕ αλλά δεν λέει ότι δεύτερη δύναμη με διαφορά μιας (!) ψήφου ήταν σχήμα που στηρίχτηκε από την ΑΝΤΑΡΣΥΑ.

Αυτή η τάση είναι καρπός της αριστερόστροφης δυναμικής που αναπτύχθηκε όλο το προηγούμενο διάστημα και δεν ανακόπηκε ξαφνικά επειδή ο ΣΥΡΙΖΑ άρχισε να δείχνει τα όριά του. Αντίθετα, τμήματα από αυτό το ποτάμι συνεχίζουν πέρα από τον ΣΥΡΙΖΑ. Εκτός από τις απεργιακές κινητοποιήσεις έχουμε και πολιτικές δράσεις των συνδικάτων που επιβεβαιώνουν αυτή την τάση, όπως τη συμμετοχή της ΑΔΕΔΥ στην αντιφασιστική κινητοποίηση τη μέρα που ξεκινούσε η δίκη της Χρυσής Αυγής και στην αντιρατσιστική δράση στον Έβρο ενάντια στον φράχτη στις 23-24 Γενάρη 2016. Απέραντος είναι ο κατάλογος των οργανωμένων χώρων δουλειάς που στάθηκαν εμπρακτα στο πλευρό των προσφύγων. Όλα αυτά είναι ανησυχητικά σημάδια για την άρχουσα τάξη ενός καπιταλισμού που βλέπει μπροστά της πολλές ακόμα συγκρούσεις με την εργατική τάξη.

Πώς απαντάμε;

Η μάχη για να μην περάσει η «μεταρρύθμιση» στα εργασιακά που ετοιμάζουν στα πλαίσια της δεύτερης αξιολόγησης του τρίτου Μνημονίου, είναι λοιπόν μια κρίσιμη καμπή.

Ο νόμος 1264 του 1982 για τον συνδικαλισμό δεν ήταν κάποια «παραχώρηση» του ΠΑΣΟΚ όταν είχε έρθει για πρώτη φορά στην κυβέρνηση. Ήταν καρπός ενός ολόκληρου κινήματος της Μεταπολίτευσης που έχτισε τα συνδικάτα μετά την κατάρρευση της Χούντας και συγκρούστηκε με τον νόμο 330 του παλιού Καραμανλή που περιόριζε τις συνδικαλιστικές ελευθερίες.¹²

Οι ίδιες οι κυβερνήσεις του ΠΑΣΟΚ άρχισαν από πολύ νωρίς τις προσπάθειες να πάρουν πίσω κάποιες από τις κατακτήσεις εκείνου του κινήματος που είχαν αναγκαστεί να νομοθετήσουν. Η πρώτη απόπειρα είχε γίνει από τον Γεράσιμο Αρσένη ήδη το 1983 με ρυθμίσεις για την κήρυξη απεργίας στις επιχειρήσεις Κοινής Ωφέλειας όπως λέγονταν τότε, ανάλογες με αυτές που προωθούνται τώρα για όλα τα συνδικάτα. Σκόνταψε σε ένα μαχητικό απεργιακό ξέσπασμα.

Την πιο σκληρή παρέμβαση την έκανε ο Ανδρέας Παπανδρέου λίγο αργότερα, το 1985 όταν χρησιμοποίησε τα δικαστήρια για να διορίσει την ηγεσία της ΓΣΕΕ κόντρα στην πλειοψηφία που σχημάτιζαν οι συνδικαλιστές του ΚΚΕ μαζί με τους τότε αντάρτες του ΠΑΣΟΚ, τη ΣΣΕΚ. Έφτιαξε έτσι ένα «οχυρό» της συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας σαν κυματοθραύστη απέναντι στις κατακτήσεις και τις ανταρσίες της βάσης του συνδικαλιστικού κινήματος. Αργότερα, με τη δημιουργία των μηχανισμών της ΔΑΚΕ από τη Νέα Δημοκρατία, αυτά τα «οχυρά» ενισχύθηκαν και οι εναλλασσόμενες κυβερνήσεις ΠΑΣΟΚ και ΝΔ απέφυγαν να ακουμπήσουν το νόμο

1264/82.

Σήμερα, ένα πρώτο ζήτημα που μπαίνει είναι η ανάγκη να απαντήσουμε στις δεξιές υποκρίσεις ότι η αλλαγή στο νόμο επιβάλλεται τάχα για να περικοπούν τα προνόμια της συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας. Πιο προκλητικός, όπως πάντα ο Κατρούγκαλος, δήλωσε σε συνέντευξη του στη Realnews ότι προβληματίζεται καθώς «Τα συνδικάτα θα πρέπει να αυτοχρηματοδοτούνται ώστε να είναι αυτόνομα από το κράτος».¹³ Συμπλήρωσε μάλιστα γενναιόδωρα ότι η χρηματοδότηση δεν πρόκειται να περικοπεί φέτος.

Κανένας δεν θα πρέπει να πιστέψει ούτε για μια στιγμή ότι στις συναντήσεις ανάμεσα στον υπουργό Εργασίας και τους εκπρόσωπους του Κουαρτέτου ασχολούνται με το πώς να εξασφαλίσουν την ανεξαρτησία των συνδικάτων από το κράτος. Η κριτική στη διαχείριση των χρημάτων που παρακρατούνται από τους εργαζόμενους (παλιότερα από τον ήδη καταργημένο Οργανισμό Εργατικής Εστίας και τώρα από τον ΟΑΕΔ) και ανήκουν στα συνδικάτα είναι αποκλειστικά υπόθεση των ίδιων των συνδικαλισμένων εργατών και εργατριών. Τυχόν στέρηση της χρηματοδότησης με νόμο στα πλαίσια του τρίτου Μνημονίου δεν θα είναι «απελευθέρωση» από κρατικές παρεμβάσεις και τη συνδικαλιστική γραφειοκρατία, θα είναι ωμή κρατική επέμβαση σε βάρος του συνδικαλισμού.

Ωστόσο η μάχη δεν περιορίζεται σε μια αμυντική προσπάθεια για να αποχρούσουμε τις εργασιακές «μεταρρυθμίσεις» που μεθοδεύονται. Υπάρχει άλλωστε και η πρόσφατη αρνητική εμπειρία από την τακτική της αναμονής μέχρι «να φτάσει το νομοσχέδιο στη Βουλή» που επέβαλαν οι συνδικαλιστικές ηγεσίες στη μάχη του Ασφαλιστικού και χαράμισαν τη δυναμική της πανεργατικής

της 4 Φλεβάρη φέτος.

Ο αγώνας ενάντια στο νομοσχέδιο που επεξεργάζονται οι «θεσμοί» και η κυβέρνηση στα πλαίσια της δεύτερης αξιολόγησης πρέπει να συνδέεται με τις τρέχουσες εργατικές αντιστάσεις που ξεδιπλώνονται ενάντια στις περικοπές στο δημόσιο, στα κλεισίματα στον ιδιωτικό τομέα, στις ιδιωτικοποιήσεις και σε όλα τα χτυπήματα που φέρνουν πίσω τους: τις απολύσεις, την επιδείνωση των συνθηκών στο χώρο δουλειάς, τις εργοδοσίες που αφήνουν κόσμο απλήρωτο.

Τέτοια χτυπήματα πέφτουν βροχή, όσο κι αν η κυβερνητική προπαγάνδα προσπαθεί να μας πείσει ότι η κατάσταση πάει προς το καλύτερο με συγκράτηση της ύφεσης στην οικονομία και αύξηση των θέσεων εργασίας. Η αλήθεια είναι ότι τα «κανόνια» και η απλήρωσιά αυξάνονται, με χαρακτηριστικά παραδείγματα τον Μαρινόπουλο και τον ΟΑΣΘ.¹⁴ Και οι τραπεζίτες που είναι στο κέντρο όλης αυτής της επίθεσης απαιτούν άλλες δέκα χιλιάδες απολύσεις πάνω στις 19.000 θέσεις εργασίας που χάθηκαν στις τράπεζες στα χρόνια των μνημόνιων.

Το ενθαρρυντικό είναι ότι οι εργαζόμενοι και σε αυτές τις περιπτώσεις διαψεύδουν τα δημοσιογραφικά κλισέ ότι «γυρίζουν την πλάτη στον συνδικαλισμό». Η Εφημερίδα των Συντακτών παραδείγματος χάρι χρησιμοποιεί το επιχείρημα ότι «ενώ μέσα σε τρεις δεκαετίες η μισθωτή εργασία αυξήθηκε από το 47% στο 64%, ο αριθμός των συνδικαλισμένων έμεινε στάσιμος στα 750.000 άτομα».¹⁵ Παραβλέπει ακόμη και τα στοιχεία που φιλοξενούνται στις δικές της σελίδες, όπως ότι ο αριθμός των ανέργων ανέβηκε κατά 800.000 άτομα περίπου, ενώ άλλες 250.000 πήραν το δρόμο της μετανάστευσης. Κανένας από αυτό το ένα εκατομμύριο ανθρώπους δεν «γύρισε την πλάτη» με τη θέλησή του. Πιο σημαντική από τις στατιστικές, όμως, είναι η δράση του κόσμου που δείχνει ότι δεν ξεχνάει τα όπλα του συνδικαλισμού και της απεργίας.

Οι εργαζόμενοι στο Άθως Λήδρα οργάνωσαν την αντίσταση στο κλείσιμο του ξενοδοχείου συσπειρωμένοι στο συνδικάτο. Στον Μαρινόπουλο κατάφεραν να οργανώσουν από τα κάτω πετυχημένη απεργία στις 22 Ιούλη έστω κι αν η ηγεσία του σωματείου τους είχε συμφωνήσει με την

εργοδοσία. Στον ΟΑΣΘ που χρόνια τώρα θεωρείται προπύργιο του εργοδοτικού συνδικαλισμού, όταν οι εργαζόμενοι έμειναν απλήρωτοι προχώρησαν σε μια επίσχεση εργασίας που άφησε τη Θεσσαλονίκη χωρίς συγκοινωνία και έκανε εργοδοσία και υπουργούς να τρέχουν και να μην φτάνουν.

Τέτοια μηνύματα δείχνουν ξεκάθαρα ότι είναι εφικτό να βρούμε αυτή την περφόρμανς με ενισχυμένο συνδικαλιστικό κίνημα και όχι λοβοτομημένο από την Τρόικα και τους ντόπιους φίλους ή συμβιβασμένους καλοθελητές της. Αλλά για να αξιοποιήσει η Αριστερά αυτές τις δυνατότητες χρειάζεται έναν διπλό ξεκάθαρο προσανατολισμό.

Πρώτο, προτεραιότητα στους χώρους δουλειάς, συστηματική σύνδεση, επικοινωνία και οργάνωση των προσπαθειών της βάσης σε κάθε χώρο. Το Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα δίνει το καλό παράδειγμα με τα συνεργεία της Εργατικής Αλληλεγγύης που κάνουν αυτή την επilogή και σίγουρα θα εντείνει τις προσπάθειές του σε αυτή την κατεύθυνση αυτό το διάστημα. Αν όλη η Αριστερά έριχνε τις δυνάμεις της με αντίστοιχο τρόπο, οι δυνατότητες για να βρουν στήριξη οι εργατικές αντιστάσεις θα ήταν πολλαπλάσιες. Ο Συντονισμός ενάντια στα Μνημόνια είναι μια θετική πρωτοβουλία για να δικτυωθούν όλα αυτά τα νήματα.

Παράλληλα όμως με την ώθηση στην οργάνωση στη βάση στους χώρους δουλειάς, την αλληλεγγύη και το αγκάλισμα όλων των πρωτοβουλιών από τα κάτω που δίνουν ζωή στο δέντρο του συνδικαλισμού που προσπαθούν να κόψουν οι επιθέσεις του τρίτου Μνημονίου, χρειάζεται η πολιτική γενίκευση: Ένα αντικαπιταλιστικό πρόγραμμα που συνδέει τους αγώνες του ιδιωτικού τομέα ενάντια στα κλεισίματα και τις απολύσεις με

την αντίσταση στις ιδιωτικοποιήσεις και τις περικοπές στο δημόσιο απαιτώντας κρατικοποιήσεις και επανακρατικοποιήσεις χωρίς αποζημίωση για τους επενδυτές-λαμόγια. Συνδέοντας το «κάτω τα χέρια από τα συνδικάτα» με τα αιτήματα για προσλήψεις και αυξήσεις σε μισθούς και συντάξεις. Και επιμένοντας ότι η μόνη εναλλακτική απέναντι σε εκβιαστές που αφήνουν κόσμο απλήρωτο και απαιτούν νέες θυσίες είναι η απαλλοτρίωσή τους και το πέρασμα του ελέγχου στα χέρια των εργατών. n

Σημειώσεις

1. βλέπε σχετικά στον Ριζοσπάστη της Τρίτης 12 Ιουλίου 2016 και στο <http://www.eleftherostypos.gr/oikonomia/18646-ekthesi-vomva-tis-troikas-gia-ta-ergasiaka/>
2. Τοποθέτηση που επαναλαμβάνεται στην ΕφΣυν στις 11 Ιουλίου 2016 στο άρθρο Η εργατική τάξη στο δρόμο για την κόλαση – Οι «βέλτιστες πρακτικές» και το πνεύμα του νεοφιλελευθερισμού: «Ο πρωθυπουργός ευελπιστεί ότι η εμπλοκή του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου αλλά και του Διεθνούς Οργανισμού Εργασίας στις διαπραγματεύσεις θα διευρύνει τις συμμαχίες που έχουμε ήδη διαμορφώσει». Ουσιαστικά εναποθέτει ελπίδες στις «βέλτιστες πρακτικές της ΕΕ» για να σωθεί ό,τι σώζεται από το κρεβάτι του Προκρούστη στο οποίο έχουν τεθεί τα εναπομείναντα εργασιακά δικαιώματα».
3. Εφημερίδα των Συντακτών, 22 Ιουλίου 2016, ανταπόκριση της Ηρας Φελουκατζή από το Παρίσι.
4. «...η ελληνική κυβέρνηση βλέπει 'θετικά' την προσπάθεια της Ιταλίας μετά το Brexit να αναβαθμιστεί στην τριάδα των τριών ισχυρότερων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης μαζί με τη Γερμανία και τη Γαλλία». Αυγή 23 Αυγούστου 2016 σελίδα 3.
5. Michael Skapinger, How to work when your boss does not care, FT 18 August 2016.
6. <http://www.avgi.gr/article/10951/7367814/problema-tes-epomenes-20etias-e-geranse-tou-ergatikou-dynamikou>
7. <https://thenextrecession.wordpress.com/>, 15 August 2016
8. Πάνος Γκαργκάνας, «Η πολλαπλή αποτυχία του νεοφιλελευθερισμού», Σοσιαλισμός από τα κάτω No 117, Ιουλίου-Αύγουστος 2016, <http://socialismfrombelow.gr/article.php?id=883>
9. Πάνος Γκαργκάνας, «Συνδικάτα, ανασυντάξετε από τα κάτω», Σοσιαλισμός από τα κάτω No 95, Νοέμβρης-Δεκέμβρης 2012, <http://socialismfrombelow.gr/article.php?id=584>
10. Λένα Βερδέ, Στέλιος Μιχαηλίδης, «Χρονικό των αγώνων μιας εξεστίας: Η Εργατική αντίσταση στα Μνημόνια», έκδοση του Μαρξιστικού Βιβλιοπωλείου σε συνεργασία με τον Συντονισμό ενάντια στα Μνημόνια, Αθήνα 2016.
11. Ριζοσπάστης Πέμπτη 18 Αυγούστου, στο ένθετο «Εργαζόμενοι και Λαϊκή Συμμαχία»: Σύνθετη και απαιτητική η μάχη των αρχαιοεργατών στα συνδικάτα.
12. Βλέπε π.χ. <http://ergatikiki.gr/article.php?issue=1224&id=13785>, Συνέντευξη με τον Νίκο Γεωργίου: 40 χρόνια από την απεργία ενάντια στο Νόμο 330, Εργατική Αλληλεγγύη No 1224, 25 Μάρ 2016.
13. <http://www.real.gr/DefaultArthro.aspx?page=arthro&id=530580&catID=3>
14. βλέπε σχετικά στην Εργατική Αλληλεγγύη No 1237, 24 Αυγούστου 2016, «Ετοιμάζουν νέα κανόνια» <http://ergatikiki.gr/article.php?issue=1237&id=14203> και «Κρατικοποιήσεις, όχι ιδιωτικοποιήσεις» <http://ergatikiki.gr/article.php?issue=1237&id=14196>
15. «Μαύροι αριθμοί, πικρές αλήθειες», στο φύλλο της 11 Ιουλίου 2016.

Κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο

Τρία χρόνια από τη δολοφονία Φύσσα

Η φασιστική απειλή σήμερα

Κερατοίني 18 Σεπτέμβρη 2015. Διαδήλωση στα δυο χρόνια από τη δολοφονία του Παύλου Φύσσα.

Βρισκόμαστε σήμερα στον όγδοο χρόνο της καπιταλιστικής κρίσης που εκδηλώθηκε το 2008 με την κατάρρευση της Lehman Brothers στις ΗΠΑ και τον κλονισμό του τραπεζικού συστήματος παγκόσμια.

Παρότι οι ρυθμοί της κρίσης υπήρξαν διαφορετικοί στα διάφορα σημεία του πλανήτη, όλες οι εθνικές οικονομίες έχουν υποστεί τις συνέπειές της. Ως επακόλουθο της οικονομικής κρίσης και των πολιτικών δημοσιονομικής λιτότητας που οι άρχουσες τάξεις επέλεξαν να ακολουθήσουν, τα πολιτικά συστήματα των χωρών της Δύσης είναι σήμερα πιο αδυνατισμένα από οποτεδήποτε μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Ας πάρουμε το παράδειγμα της Ευρώπης: κρίση και των δύο κομμάτων εξουσίας (Τόρυδων και Εργατικών) στη Μεγάλη Βρετανία μετά το brexit, αυβερνησία επί έναν χρόνο στην Ισπανία, καταβύθιση των σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων σε Ελλάδα και Ιρλανδία, πολιτική κατάρρευση του Ολάντ στη Γαλλία σε συνθήκες καθεστώτος έκτακτης ανάγκης και μαζικών κινητοποιήσεων, πολιτική αβεβαιότητα στην ίδια τη Γερμανία ενόψει εκλογών το 2017.

Πώς αντιμετωπίζουμε την άνοδο της ακροδεξιάς διεθνώς; Ο Θανάσης Καμπαγιάννης εξηγεί τη σημασία της δίκης της Χρυσής Αυγής και των κινητοποιήσεων κατά της ισλαμοφοβίας.

Τι συμβαίνει όμως με την άκρα δεξιά; Πόσο σοβαρή είναι σήμερα η φασιστική απειλή, σε μια περίοδο παρατεταμένης οικονομικής και πολιτικής κρίσης; Ο δημοσιογραφικός κοινός τόπος είναι ότι η οικονομική κρίση σημαίνει αυτόματα την άνοδο της άκρας δεξιάς. Πίσω από αυτή την κοινοτοπία δεν πρέπει να διακρίνουμε μονάχα μια απλούστευση ή έστω έναν οικονομικό ντετερμινισμό. Τα κυρίαρχα πολιτικά συστήματα, ιδίως της Ευρώπης, είναι χτισμένα πάνω στη δικομματική εναλλαγή κομμάτων, κεντροαριστερών και κεντροδεξιών, που δέχονται με θρησκευτική ευλάβεια τους κανόνες της ελεύθερης αγοράς και το θεσμικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Τα πολιτικά αυτά συστήματα και τα κυρίαρχα ΜΜΕ τους, προσπαθούν να αξιοποιήσουν προς όφελός τους την ανάδυση της ακροδεξιάς. Αν ο αντίπαλος είναι η Λεπέν, ο Φάρατζ και ο Μι-

χαολιάκος, τότε σίγουρα τα κατεστημένα κόμματα και η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι “το μικρότερο κακό” (με αυτή την επιχειρηματολογία ένα μεγάλο κομμάτι της Αριστεράς στη Μεγάλη Βρετανία έφτασε να ψηφίζει υπέρ της ΕΕ στο δημοψήφισμα). Αυτή η συλλογιστική εξηγεί γιατί κάθε άνοδος ενός ακροδεξιού κόμματος αποτελεί πρώτη είδηση στα ευρωπαϊκά ΜΜΕ, ενώ αντίθετα η εκλογική ενίσχυση κομμάτων στα αριστερά της σοσιαλδημοκρατίας παρουσιάζεται ως εθνική ιδιαιτερότητα ή μεταδίδεται στο “παρεμπιπτόντως”, αν δεν συγχέεται κιόλας με την άνοδο της άκρας δεξιάς στα πλαίσια ενός κοινού “λαϊκιστικού φαινομένου”.

Παρόλα αυτά, η ανάγκη να εκτιμήσουμε με ακρίβεια το μέγεθος και την εξέλιξη της φασιστικής απειλής παραμένει. Τα χρόνια της κρίσης ξαναείδαμε στην Ευρώπη κάτι που θεωρητικά ανήκε στο παρελθόν: φασιστικές δολοφονίες,

όχι κατά μεταναστών αλλά κατά ντόπιων “πολιτικών αντιπάλων” της άκρας δεξιάς. Θυμίζουμε ενδεικτικά τη δολοφονία της βουλευτίνας του Εργατικού Κόμματος Jo Cox στις 16/6/2016, το μακελειό του Μπρέιβικ στην Ουτόγια της Νορβηγίας στις 22/7/2011 με θύματα 69 μέλη της νεολαίας του Εργατικού Κόμματος και βέβαια τη δολοφονία του Παύλου Φύσσα από τάγμα εφόδου της Χρυσής Αυγής στο Κερατσίνι στις 17-18/9/2013 που υπήρξε η αιτία για την έναρξη της ποινικής δίωξης σε βάρος ηγετικών στελεχών και μελών της Χρυσής Αυγής για διεύθυνση και ένταξη σε εγκληματική οργάνωση.

Η Ευρώπη έχει στην ιστορία της γνωρίσει έναν παροξυσμό φασιστικής βίας στη διάρκεια του Μεσοπολέμου, που κορυφώθηκε με τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Φυσικά, η φασιστική βία είναι κατά πολύ χαμηλότερη σήμερα σε σχέση με τον Μεσοπόλεμο. Αυτό όμως που κάνει την επανεμφάνισή της τόσο επικίνδυνη είναι η παράλληλη εκλογική και οργανωτική ενίσχυση ενός ακροδεξιού ρεύματος σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Η τυπολογία της άκρας δεξιάς

Συνήθως η περιγραφή της άκρας δεξιάς στην Ευρώπη ακολουθεί την εξής τυπολογία: έχουμε, κατά πρώτον, τις καθαρά νεοναζιστικές οργανώσεις και κόμματα όπως η Χρυσή Αυγή στην Ελλάδα ή το Jobbik στην Ουγγαρία, με ανοιχτά ρατσιστικά λόγια, φασιστικές αναφορές στον Μεσοπόλεμο και προσπάθεια οικοδόμησης παραστρατιωτικού βραχίονα. Δεύτερον, έχουμε τα κόμματα της ευρωφασιστικής άκρας δεξιάς, με σημαντικότερα το Front National της οικογένειας Λεπέν στη Γαλλία και το Κόμμα Ελευθερίας (FPO) στην Αυστρία. Και τρίτον, έχουμε τα νεότερα ευρωσκεπτικιστικά και ξενοφοβικά κόμματα της άκρας δεξιάς, όπως το UKIP στην Αγγλία και το AfD στη Γερμανία. Δίπλα σε αυτές τις οργανώσεις και τα κόμματα, έχουμε τέλος και τα αντι-ισλαμικά κινήματα δρόμου όπως το EDL (English Defense League) στην Αγγλία και το Pegida στη Γερμανία.

Αυτή η κατηγοριοποίηση είναι σημαντική, ειδικά όταν συζητάμε ζητήματα τακτικής στην πάλη ενάντια στην άκρα δεξιά. Είναι προφανές ότι η δολοφονική δράση των ταγμάτων εφόδου της Χρυσής Αυγής στην Ελλάδα θέτει διαφορετικά πρακτικά καθήκοντα για το αντιφασιστικό κίνημα απ’ ό,τι η ξενοφοβική ρητορική του UKIP στην Αγγλία. Τα ρατσιστικά, ξενοφοβικά κόμματα τύπου

UKIP και AfD είναι διαφορετικά από τις φασιστικές οργανώσεις, χωρίς αυτό να σημαίνει οποιονδήποτε εφησυχασμό απέναντι στον κίνδυνο που αυτά θέτουν. Η εμφάνισή τους και η ρατσιστική ρητορική τους αφενός λειτουργεί ως μηχανισμός ρυμούλκησης όλου του πολιτικού σπηνικού προς τα δεξιά, αφετέρου προσφέρει νομιμοποίηση στις πιο βίαιες εκδοχές φασιστικών οργανώσεων, είτε αυτές δρουν μέσα από τις γραμμές τέτοιων κομμάτων είτε έξω και δίπλα από αυτά.

Η ιδιαιτερότητα των φασιστικών οργανώσεων έγκειται στη φιλοδοξία τους να χτίσουν μαζικό αντιδραστικό κίνημα στο δρόμο, επανδρωμένο κυρίως από τα κατεστραμμένα μικροαστικά στρώματα που αφήνει πίσω της η κρίση. Απ’ αυτή την άποψη, το UKIP ή το AfD δεν είναι ίδια με φασιστικές οργανώσεις όπως το – υπό διάλυση τώρα – BNP (British National Party) στην Αγγλία ή το NPD στη Γερμανία. Λειτουργούν όμως ως θερμοκήπια για τη διάχυση του ρατσιστικού δηλητηρίου και βέβαια υπόκεινται στις πιέσεις από δεξιά και αριστερά τους: η εκδήλωση ενός ρατσιστικού κινήματος (όπως είδαμε με το Pegida στη Γερμανία) μπορεί να τα φασιστικοποιήσει, όπως αντίθετα η δράση ενός μαζικού αντιρατσιστικού και αντιφασιστικού κινήματος μπορεί να τα συρρικνώσει.

Διαφοροποιήσεις ανάμεσα στα ακροδεξιά κόμματα εκδηλώνονται ακόμα ανάλογα με τη γενικότερη ιδεολογική και πολιτική τους πορεία. Για παράδειγμα, τα ακροδεξιά κόμματα της Βόρειας Ευρώπης τείνουν να εξαλείψουν κάθε αναφορά σε αντισημιτισμό, ομοφοβία, κλπ, σε αντίθεση με τα πιο “παραδοσιακά” φασιστικά κόμματα του Νότου και της Ανατολικής Ευρώπης. Διαφοροποιήσεις υπάρχουν ακόμα σε θέματα εξωτερικής πολιτικής, πχ την αντιμετώπιση της Ρωσίας του Πούτιν: μπορεί η Λεπέν και ο Φάρατζ να αναστατώνουν τις Βρυξέλλες με τις κατά καιρούς φιλορωσικές τους δηλώσεις. Αν είσαι όμως φασίστας στο Κίεβο, οι σχέσεις με τον ρωσικό εθνικισμό μόνο εμπόλεμες μπορούν να είναι.¹

Έχοντας ωστόσο κάνει αυτές τις απαραίτητες διαφοροποιήσεις, είναι ανάγκη να μην τεμαχίσουμε το ενιαίο πολιτικό ρεύμα που η άκρα δεξιά συγκροτεί: η άνοδος της άκρας δεξιάς στην Ευρώπη αποτελεί μια ενιαία διαδικασία. Και πάλι εδώ έχουμε να αντιπαρατεθούμε με έναν δημοσιογραφικό κοινό τόπο που θέλει τα ακροδεξιά κόμματα να κινούνται με τον καιρό προς το κέντρο, να λειανώνουν τα πιο ριζοσπαστικά στοιχεία

της ρητορικής και της πρακτικής τους και να καθίστανται τελικά “ακίνδυνα”. Εδώ θέλει να είμαστε πιο προσεκτικοί: μπορεί η βασική στρατηγική των κομμάτων της άκρας δεξιάς να είναι η αναζήτηση νομιμοποίησης με την αποποίηση του φασιστικού παρελθόντος, αλλά αυτό δεν ακυρώνει την επικινδυνότητά τους.

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα για το ότι η κίνηση “προς το κέντρο” δεν είναι μονόδρομος είναι η πολιτική πορεία του AfD στη Γερμανία. Στην περίπτωση αυτή, έχουμε να κάνουμε με ένα κόμμα που γεννήθηκε το 2012-2013 ως το “αντι-ευρώ” κόμμα των νεοφιλελεύθερων οικονομολόγων που αντιδρούσαν στα προγράμματα διάσωσης του ευρωπαϊκού Νότου. Κι όμως η μετέπειτα εξέλιξη του κόμματος ήταν προς τα δεξιά: κρίσιμο ρόλο έπαιξαν τόσο οι εσωκομματικές συγκρούσεις (με κομμάτι της παλιάς ηγεσίας του AfD να πετιέται έξω από το κόμμα, του οποίου την ηγεσία ανέλαβε πλέον η Φράυνκε Πέτρι) όσο κυρίως οι ξενοφοβικές αντι-ισλαμικές διαδηλώσεις του Pegida πριν ακόμα το μεγάλο προσφυγικό κύμα του 2015. Κάτω από την επιρροή αυτών των εξελίξεων το AfD του 2016 δεν είναι πλέον το “αντι-ευρώ” κόμμα του 2013, αλλά ένα αντι-προσφυγικό ξενοφοβικό κόμμα, που προσφέρει κρίσιμο πολιτικό χώρο για την επανασυσπείρωση της πολυπλόκαμης γερμανικής φασιστικής ακροδεξιάς. Είναι μια διαδικασία που φυσικά δεν είναι ολοκληρωμένη (και δίνει διαρκώς αφορμές για σκληρές εσωκομματικές συγκρούσεις ανάμεσα στις διάφορες πτέρυγες), αλλά είναι πολύ σημαντική και δυνάμει επικίνδυνη για να την αγνοήσουμε.²

Ανάλογες παρατηρήσεις μπορούμε να κάνουμε για άλλα ακροδεξιά κόμματα. Το αυστριακό FPO με ηγέτη τον Στράχε κατόρθωσε να σπάσει το “υγιεινομικό κορδόνι” που υπήρχε γύρω την εποχή του Χάιντερ (έχει κατορθώσει να συγυβερνά ως μειοψηφών εταίρος στο κρατίδιο του Μπούργκενλαντ με το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα!), την ίδια στιγμή που μετά τη διάσπαση του 2005 βασίστηκε στα πιο εθνικιστικά του στελέχη.³ Το γαλλικό Front National υπό την Μαρίν Λεπέν έχει πάρει αποστάσεις από το αντισημιτικό και φασιστικό παρελθόν του Ζαν Μαρί Λεπέν. Όμως, η εγγονή του Λεπέν (και ανιψιά της Μαρίν) Μαριόν εκπροσωπεί μια νέα στελεχιακή γενιά επανασύνδεσης με τον “ριζοσπαστισμό” του παππού της, μέσω συνεργασίας με φασιστικές οργανώσεις εκτός του FN (όπως οι Identitaires).⁴

Η προσέγγιση της εξουσίας από τα κόμματα της άκρας δεξιάς, σε συνθήκες όξυνσης της κρίσης, δεν θα έχει ως συνέπεια το “σοβάρεμά” τους, όπως θέλει ο κυρίαρχος λόγος. Αντίθετα, εγκυμονεί κίνδυνος να βρουν γήπεδο οι ανοιχτά φασιστικές τάσεις. Μέσα από διαφορετικούς δρόμους, η ελληνική περίπτωση επιβεβαιώνει αυτή την παρατήρηση: η απόδοση κυβερνητικού ρόλου στο ΛΑ-ΟΣ οδήγησε στην εκλογική ανάδυση της Χρυσής Αυγής. Όσοι θέλουν να παίξουν το παιχνίδι της θεσμικής “εξημέρωσης” της άκρας δεξιάς, παίζουν με τη φωτιά.

Δίκη ΧΑ:

μία μάχη με διεθνή αντίκτυπο

Αν ισχύει αυτή η περιγραφή της συνδυασμένης και ανισόμερης ανάπτυξης της ευρωπαϊκής άκρας δεξιάς, τότε το ιστορικό προηγούμενο του Μεσοπολέμου μάς είναι χρήσιμο. Κι αυτό γιατί, αντίθετα με τις συγκρίσεις των σημερινών ακροδεξιών κομμάτων με το αρχετυπικό NSDAP (το Γερμανικό Ναζιστικό Κόμμα του Χίτλερ) που συνήθως καταλήγουν στην καθυσχαστική διαπίστωση ότι τα πράγματα σήμερα είναι διαφορετικά, οι οργανώσεις της ριζοσπαστικής δεξιάς στον Μεσοπόλεμο είχαν και τότε πολλαπλές μορφές και ταχύτητες: από τον ιταλικό φασισμό, τον συντηρητικό κληρικαλισμό και τα αγροτικά αντιδραστικά κινήματα μέχρι τις φιλομοναρχικές κινήσεις, τις αυταρχικές οργανώσεις των ακροδεξιών φαντάρων και τον εθνικοσοσιαλισμό του Χίτλερ. Το “μοντέλο” που γνωρίζουμε σήμερα ως κυρίαρχο κρίθηκε στην πορεία του Μεσοπολέμου και, βέβαια, κόστισε τη φρίκη του Β’ Παγκοσμίου Πολέμου και του Ολοκαυτώματος.

Η Χρυσή Αυγή προσέφερε το 2012, με την μετεωρική άνοδό της στο κεντρικό πολιτικό σκηνικό, ένα τέτοιο μοντέλο

για την άκρα δεξιά, όχι μόνο στην Ευρώπη αλλά και παγκόσμια. Ήταν η πρώτη φορά που ένα φασιστικό κόμμα κατόρθωσε να σπάσει την πολιτική απομόνωση, όχι λειαινώντας τον ρατσιστικό λόγο του και κρύβοντας την βίαιη πρακτική του, αλλά αναδεικνύοντάς τα. Ειδικά τον μήνα ανάμεσα στις 6 Μάη και τις 17 Ιούνη του 2012, η Χρυσή Αυγή μετέτρεψε ένα όργιο οργανωμένης βίας σε προεκλογική εκστρατεία. Στο επίπεδο του “συμβολισμού”, αυτή ήταν η απολύτως οργανωμένη επίθεση του Κασιδιάρη στη βουλευτίνα του ΚΚΕ Κανέλλη σε ζωντανή τηλεοπτική μετάδοση. Στο επίπεδο των δρόμων, κομβική υπήρξε η επίθεση στους Αιγύπτιους ψαράδες στο σπίτι τους στο Πέραμα, στις 12 Ιούνη 2012, λίγες ώρες μετά την προαναγγελία της επίθεσης από τον Λαγό. Η εκλογική επιτυχία που ακολούθησε ήταν το προανάκρουσμα της επερχόμενης κλιμάκωσης της βίας των ταγμάτων εφόδου.

Αυτός είναι και ο λόγος που η εξέλιξη της δίκης της Χρυσής Αυγής είναι σήμερα τόσο σημαντική για το αντιφασιστικό κίνημα όχι μόνο στην Ελλάδα, αλλά και διεθνώς. Αυτό που κρίνεται στη συγκεκριμένη μάχη δεν είναι μόνο η τύχη των ηγετών της Χρυσής Αυγής – το αν θα περάσουν τα επόμενα χρόνια της ζωής τους στη φυλακή – αλλά η τύχη του πιο ακραίου πολιτικού σχεδίου για την άκρα δεξιά διεθνώς, ο συνδυασμός της βίαιης δράσης ταγμάτων εφόδου με την κοινοβουλευτική ενίσχυση και την επιδίωξη της πολιτικής εξουσίας. Γι’ αυτό και, παρόλες τις διακριτές αποστάσεις που τα περισσότερα ακροδεξιά κόμματα κράτησαν απέναντι στους υπόδικους ηγέτες της Χρυσής Αυγής (με εξαιρέσεις τον Udo Voigt του γερμανικού NPD ή τον Νικ Γκρίφιν του British National Party), τα μάτια όλων είναι στραμμένα στην δικαστική απόφαση που θα εκδόσει το Τριμελές Εφετείο Κακουρηγημάτων της Αθήνας.

Είναι ακόμα νωρίς για να εικάσουμε το αποτέλεσμα της δίκης της Χρυσής Αυγής (έστω και αν, όπως έχουμε γράψει σ’ αυτό το περιοδικό,⁵ το ελληνικό αστικό κράτος έχει το know-how από προγενέστερες δίκες φασιστών και παρακρατικών). Η εκδίκαση της δολοφονίας Φύσσα, που ολοκληρώνεται στις αρχές Σεπτεμβρίου, απέδειξε πάντως περίτρανα τα περιγραφόμενα στο κατηγορητήριο: η δολοφονία δεν ήταν κάποια “μονομαχία” Φύσσα-Ρουπακιά όπως ισχυριζόταν η Χρυσή Αυγή, αλλά αποτέλεσμα οργανωμένης επίθεσης τάγματος εφόδου που συγκροτήθηκε στα γραφεία της Νίκαιας (κατά τη μαρτυρία της ίδιας της αδελφής του Ρουπακιά) και χτύπησε μεθοδικά έξω από την καφετέρια Κοράλλι στο Κερατσίνι: αυτή πλέον είναι η περιγραφή στην οποία συμφωνούν όλοι οι αυτόπτες μάρτυρες, είτε είναι αστυνομικοί, είτε φίλοι του Παύλου Φύσσα, είτε περαστικοί πολίτες.⁶ Στη διάρκεια του Σεπτεμβρίου, το δικαστήριο θα προχωρήσει στην εξέταση μαρτύρων για τις άλλες δύο συνεχιζαζόμενες επιθέσεις, την απόπειρα ανθρωποκτονίας του Αμπουζίντ Εμπάρακ (υπόθεση Αιγύπτιων αλιεργατών) και την απόπειρα ανθρωποκτονιών των μελών του ΚΚΕ και του ΠΑΜΕ (επίθεση που έλαβε χώρα λίγες μέρες πριν τη δολοφονία Φύσσα).

Η μάχη για την καταδίκη των νεοναζί είναι ακόμα στην αρχή της. Παρόλες τις αντικειμενικές δυσκολίες, μπορούμε να προβλέψουμε ότι η ακροαματική διαδικασία, με την παρέμβαση της πολιτικής αγωγής, θα εξασφαλίσει όλα τα απαραίτητα στοιχεία για την πανηγυρική καταδίκη των κατηγορουμένων. Όμως, η κατάληξη αυτή θα κριθεί τελικά από τον κοινωνικο-πολιτικό συσχετισμό και την διαρκή πίεση πάνω στο κράτος, απο πλευράς αντιφασιστικού κινήματος, τόσο μέσα στη δικαστική αίθουσα όσο και στο δρόμο, να σπάσει την προκλητική ασυλία που επί δεκαετίες απολάμβαναν οι νεοναζί της Χρυσής Αυγής.

Η ισλαμοφοβία, πολιορκητικός κριός του φασισμού

Η κλιμάκωση της αντιφασιστικής πάλης με στόχο την απονομιμοποίηση των φασιστών είναι βασικό καθήκον του κινήματος και της Αριστεράς στη σημερινή συγκυρία. Όμως το αντιφασιστικό κίνημα, εκτός του να συγκροστεί με το πολιτικό υποκείμενο της άκρας δεξιάς, πρέπει ταυτόχρονα να συγκροστεί με τις πολιτικές που τη νομιμοποιούν. Το

Η Μάγδα Φύσσα καταθέτει στη δίκη της Χρυσής Αυγής.

μέτωπο του ισλαμοφοβικού ρατσισμού αναδεικνύεται εδώ σε κεντρική μάχη για την Αριστερά.

Πρέπει να είμαστε καθαροί ότι η ισλαμοφοβία είναι σήμερα κεντρική επιλογή των κυβερνήσεων και των κομμάτων (κεντροδεξιών ή κεντροαριστερών) της Ευρώπης, και όχι κάποια καμπάνια της άκρας δεξιάς στην οποία οι κυβερνήσεις υποχωρούν. Η ισλαμοφοβία εξυπηρετεί τις ανάγκες των κρατών για εθνική ενότητα στο εσωτερικό (απέναντι στον ασύμμετρο εχθρό της “ισλαμικής τρομοκρατίας”) και για διαρκή πόλεμο στο εξωτερικό (από τη Λιβύη και την Αφρική μέχρι τη Συρία και τη Μεση Ανατολή, τα κράτη της ΕΕ είναι βαθιά βουτηγμένα στις πολεμικές εξορμήσεις). Την ίδια στιγμή, η ισλαμοφοβία είναι μια ψηφοθηρική στρατηγική των πολιτικών ηγετών που βλέπουν το εκλογικό σώμα να απομακρύνεται όλο και περισσότερο από το “κέντρο” και υποδύονται ότι ακούνε τα “παράπονα του κόσμου”, στην πιο αντιδραστική βέβαια βάση. Αντί να χτυπήσει τη φτώχεια, το πολιτικό σύστημα κατηγορεί τους φτωχότερους για να αποπροσανατολίσει τους φτωχούς: αυτή είναι σήμερα η πολιτική υπεραξία της ισλαμοφοβίας.

Η συζήτηση αυτή αναμένεται να πάρει φωτιά, κι αυτό γιατί η επόμενη χρονιά περιλαμβάνει τις κρίσιμότερες εκλογικές μάχες. Άμεσα, τον Οκτώβρη, επικευνται οι επαναληπτικές προεδρικές εκλογές στην Αυστρία (όπου το κράτος έδωσε μια δεύτερη ευκαιρία στον υποψήφιο του FPÖ Νόρμπερτ Χόφερ να διεκδικήσει την Προεδρία), το ρατσιστικό δημοψήφισμα του Όρμπαν ενάντια στους πρόσφυγες στην Ουγγαρία και το συνταγματικό δημοψήφισμα του Ρέντσι στην Ιταλία. Και λίγο πιο πέρα, είναι προγραμματισμένες οι κρίσιμες προεδρικές εκλογές στην Γαλλία τον Απρίλη του 2017 (με επιστροφή του Σαρκοζί και απειλητική την υποψηφιότητα Λεπέν) και οι ομοσπονδιακές εκλογές στην Γερμανία τον Σεπτέμβρη του 2017. Με δεδομένο αυτό, οι ρατσιστικές απαγορεύσεις στις μουσουλμάνες να φοράνε το “μπουρκίνι” στη Γαλλία και η πρωτοβουλία απαγόρευσης της μπούρκας και του νικάμπ από τον Υπουργό Εσωτερικών της Γερμανίας (με τη στήριξη της δεξιάς του CSU) είναι μόνο η προθέμανση του τι έχουμε να δούμε και να ακούσουμε την επόμενη χρονιά.

Η Αριστερά και το αντιφασιστικό κίνημα πρέπει να σηκώσουν το γάντι ενάντια στον ισλαμοφοβικό ρατσισμό, χω-

ρίς “ναί μεν αλλά”. Η ισλαμοφοβία χτυπάει τους φτωχότερους πληθυσμούς της Ευρώπης, στοχοποιεί τους πρόσφυγες που τρέχουν να γλιτώσουν από τις εμπόλεμες ζώνες, νομιμοποιεί την τρομοκρατία και την κατάλυση των δημοκρατικών δικαιωμάτων και ελευθεριών στη Δύση, λειτουργεί ως το εισιτήριο για τα κόμματα της άκρας δεξιάς προς το κεντρικό πολιτικό σκηνικό και την πολιτική εξουσία.

Η πάλη ενάντια στον ρατσισμό και την ισλαμοφοβία πάει χέρι χέρι με το κίνημα αλληλεγγύης στους πρόσφυγες και τους μετανάστες που φτάνουν στην Ευρώπη, τις περισσότερες φορές από τα πεδία των μαχών που έχει προκαλέσει ο ίδιος ο ιμπεριαλισμός. Δεν γνωρίζουμε πώς θα εξελιχθούν τα κύματα των προσφύγων, ειδικά από τη Συρία όπου οι μάχες στο Χαλέπι και οι βομβαρδισμοί μεγάλων και μικρών υπερδυνάμεων δημιουργούν νέους ξεριζωμένους. Είναι πάντοτε πιθανό, ειδικά αν η Τουρκία πάρει να παίζει τον ρόλο του συνοριοφύλακα της ΕΕ δυνάμει της γνωστής συμφωνίας, ότι νέα προσφυγικά κύματα θα φτάνουν στην Ελλάδα και στην Ευρώπη. Τα αιτήματα για ανοιχτά σύνορα, και ταυτόχρονα για ανοιχτές πόλεις στους πρόσφυγες και τους μετανάστες, θα χρειαστεί να μετουσιωθούν σε υλικές πρωτοβουλίες, όπως έχουμε ήδη δει να συμβαίνει τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Ευρώπη.

Σήμερα γίνεται περισσότερο κατανοητό αυτό για το οποίο όσες και όσοι συγκροτήσαμε την “Κίνηση Ενωμένοι Ενάντια στο Ρατσισμό και τη Φασιστική Απειλή” (KEEPΦΑ) το 2009 επιχειρηματολογούσαμε από το ξεκίνημα της κρίσης: ότι δηλαδή μια περίοδος καπιταλιστικής κρίσης δεν σημαίνει μόνο οικονομικά μέτωπα για την εργατική τάξη και τα δικαιώματά της στη δουλειά, στις κοινωνικές παροχές, στην ασφάλιση, κλπ, αλλά σημαίνει και πολιτικές μάχες, ειδικά απέναντι στις πρωτοβουλίες της άρχουσας τάξης να διασπάσει τους από κάτω και να τσακίσει την αντίστασή τους, αξιοποιώντας ακόμα και φασιστικά κόμματα. Η δημιουργία της KEEPΦΑ πατούσε όχι μόνο στην κατανόηση ότι αυτές οι πολιτικές μάχες πρέπει να δοθούν (μια επιλογή που το 2009 δεν φάνταζε αυτονόητη σε πολλά κομμάτια της Αριστεράς), αλλά περαιτέρω στην ανάγκη να συνδυαστεί η μάχη ενάντια στη φασιστική απειλή με τη μάχη ενάντια στον ρατσισμό.

Είναι ανάγκη να προσέξουμε εδώ την

ξεχωριστή σημασία της καθεμιάς από τις δύο πλευρές: μια αντιφασιστική πρωτοβουλία ξεκομμένη από τον αντιρατσισμό δεν θα μπορούσε να αντιμετωπίσει τη βασική παράμετρο που νομιμοποιεί και ενδυναμώνει την φασιστική απειλή, δηλαδή τον ρατσισμό σε βάρος των μεταναστών και των μειονοτήτων. Από την άλλη, μια αντιρατσιστική πρωτοβουλία χωρίς ξεχωριστή έμφαση και αυτοτελή δράση στο αντιφασιστικό πεδίο δεν θα ήταν αρκετή για να αντιμετωπίσει την κρίσιμη ποιοτική αλλαγή που αποτελεί η εμφάνιση και ανάπτυξη ενός φασιστικού κόμματος με τη δική του πολιτική στρατηγική. Η εμπειρία των τελευταίων χρόνων απέδειξε ότι η συνδυασμένη δράση και στα δύο μέτωπα είναι το κλειδί για να μετρήσει η εργατική τάξη νίκες απέναντι στις πολιτικές πρωτοβουλίες της κυρίαρχης τάξης.

Η διεθνής συνάντηση της KEEPΦΑ στις 15-16 Οκτώβρη στην Αθήνα μπορεί να συμβάλλει τόσο στο δυνάμωμα και τη γενίκευση των πρωτοβουλιών αλληλεγγύης στους πρόσφυγες, όσο και στην ανάληψη κοινών δράσεων για το αντιρατσιστικό και το αντιφασιστικό κίνημα διεθνώς. Το τριήμερο κινητοποιήσεων για την τρίτη επέτειο της δολοφονίας του Παύλου Φύσσα (17-19 Σεπτέμβρη) είναι η αρχή μιας κρίσιμης χρονιάς. Η Αριστερά και το εργατικό κίνημα έχουν να δώσουν σε όλη την Ευρώπη τεράστιες μάχες απέναντι στη διαρκή λιτότητα που επιβάλλουν οι άρχουσες τάξεις, τα κράτη και η Ευρωπαϊκή Ένωση. Η πάλη ενάντια στον ρατσισμό και τον φασισμό είναι ένα από τα κρίσιμότερα μέτωπα αυτού του πολέμου. n

Σημειώσεις

1. Οι διαφοροποιήσεις αυτές έχουν σταθεί αφορμή για διαιρέσεις στην ευρωκοινοβουλευτική εκπροσώπηση της άκρας δεξιάς, όπως έχουμε περιγράψει παλιότερα στο: “Η ευρωπαϊκή Μαύρη Διεθνής”, Σοσιαλισμός από τα κάτω, τχ. 102, Γενάρης-Φλεβάρης 2014.
2. Περισσότερα στο: Volkhard Mosler and Martin Haller, “Germany’s left faces new Nazis”, Socialist Review, April 2016.
3. Για μια αναδρομή, βλ.: Benjamin Opratko, Austria’s New Right, Jacobin, 12/1/2015, στο: <https://www.jacobinmag.com/2015/12/austria-freedom-party-strache-fpo-nazi-right-wing/>
4. Για τη Γαλλία μετά τη δολοφονία του αντιφασίστα Κλεμάν Μερικ, βλ.: Sylvestre Jaffard, FN: A warning from France, Socialist Review, no. 213, November 2013.
5. Στο: “Φασιστικές δολοφονίες και κρατική εξουσία”, Σοσιαλισμός Από τα Κάτω, τχ. 115, Μάρτης-Απρίλης 2016.
6. Για τη δολοφονία Φύσσα, βλ.: “Δύο χρόνια από τη δολοφονία του Παύλου Φύσσα”, Σοσιαλισμός από τα Κάτω, τχ. 112, Σεπτέμβρης-Οκτώβρης 2015.

Η άκρα δεξιά στην Ευρώπη

Χώρα	Κόμμα	Εκλογική δύναμη	Παρατηρήσεις
Αυστρία	Αυστριακό Κόμμα της Ελευθερίας (Freiheitliche Partei Österreichs, FP)	Εθνικές: 20,5% - έδρες: 40 Ευρωεκλογές: 19,5% - έδρες: 4	Στις εκλογές για ΠτΔ, ο υποψήφιος του FPÖ έχασε για μόλις 30.000 ψήφους (θα επαναληφθούν τον Οκτώβριο).
Βέλγιο	Φλαμανδικό Συμφέρον (Vlaams Belang)	Εθνικές: 3,67% - έδρες: 3 Ευρωεκλογές: 4,2 % - έδρες: 1	Μετεξέλιξη του παλιότερου Vlaams Blok, που κρίθηκε ως ρατσιστικό από τα βελγικά δικαστήρια.
Βουλγαρία	Επίθεση (Ataka)	Εθνικές: 4,5% - έδρες: 11 Ευρωεκλογές: 2,96%- έδρες: 0	Δημιούργημα του παρουσιαστή μιας ομώνυμης εκπομπής Volen Siderov, με πρότυπο τη Λεπέν.
	Πατριωτικό Μέτωπο	Εθνικές: 7,3% - έδρες: 19 Ευρωεκλογές: 3,05% - έδρες: 0	Εκλογική συμμαχία εθνικιστικών κομμάτων.
Γαλλία	Εθνικό Μέτωπο (Front National, FN)	Εθνικές: 13,6% - έδρες: 2 Ευρωεκλογές: 24,86% - έδρες: 24	Η Μαρίν Λεπέν θα είναι υποψήφια Πρόεδρος στις εκλογές του 2017. Προς το παρόν προηγείται στις δημοσκοπήσεις.
Γερμανία	Εναλλακτική για τη Γερμανία (Alternative für Deutschland, AfD)	Εθνικές: 4,7% - έδρες: 0 Ευρωεκλογές: 7,1% - έδρες: 7	Το κόμμα έχει εκλέξει βουλευτές σε κρατίδια της Γερμανίας, αλλά όχι στο Ομοσπονδιακό κοινοβούλιο. Οι επόμενες ομοσπονδιακές εκλογές είναι το 2017.
	Εθνικό Δημοκρατικό Κόμμα Γερμανίας (Nationaldemokratische Partei Deutschlands, NPD)	Εθνικές: 1,5% - έδρες: 0 Ευρωεκλογές: 1,03% - έδρες: 1	Το NPD ελέγχεται από το Συνταγματικό Δικαστήριο ως “νεοναζιστικό”. Συνεργάζεται ανοιχτά με τη Χρυσή Αυγή.
Δανία	Δανικό Λαϊκό Κόμμα (Dansk Folkeparti, DK)	Εθνικές: 21,1% - έδρες: 37 Ευρωεκλογές: 26,6% - έδρες: 4	Βγήκε πρώτο στις Ευρωεκλογές. Οι βασικές του αιχμές είναι ρατσιστικές και ισλαμοφοβικές.
Ελβετία	Ελβετικό Λαϊκό Κόμμα (Schweizerische Volkspartei, SVP)	Εθνικές: 29,4% - έδρες: 65	Το SVP είναι αυτή τη στιγμή το μεγαλύτερο κόμμα στην Ομοσπονδιακή Συνέλευση (Βουλή).
Ελλάδα	Χρυσή Αυγή	Εθνικές: 6,9% - έδρες: 18 Ευρωεκλογές: 9,4% - έδρες: 3	Η δίκη για την “εγκληματική οργάνωση” μετά τη δολοφονία Φύσσα είναι σε εξέλιξη.
Ιταλία	Λέγκα του Βορρά (Lega Nord, LN)	Εθνικές: 4,08% - έδρες: 18 Ευρωεκλογές: 6,2% - έδρες: 5	Η Λέγκα προσπαθεί να επεκτείνει την παρουσία της στο νότο, συνεργαζόμενη με τους φασίστες της Casa Pound.
Κύπρος	ΕΛΑΜ (Εθνικό Λαϊκό Μέτωπο)	Εθνικές: 3,7% - έδρες: 2 Ευρωεκλογές: 2,69% - έδρες: 0	Πρόκειται για τη Χρυσή Αυγή Κύπρου, που μπήκε στο Κοινοβούλιο στις τελευταίες εκλογές.
Μεγάλη Βρετανία	Κόμμα Ανεξαρτησίας του Ηνωμένου Βασιλείου (United Kingdom Independence Party, UKIP)	Εθνικές: 12,6% - έδρες: 1 Ευρωεκλογές: 27,5% - έδρες: 24	Παρά την επικράτηση του brexit, το UKIP αντιμετωπίζει εσωκομματική κρίση μετά την παραίτηση του ηγέτη και δημιουργού του Nigel Farage.
Νορβηγία	Κόμμα της Προόδου (Fremskrittspartiet, FrP)	Εθνικές: 16,3% - έδρες: 29	Από το 2013 συμμετέχει ως εταίρος στην κεντροδεξιά κυβέρνηση.
Ολλανδία	Κόμμα για την Ελευθερία (Partij voor de Vrijheid, PVV)	Εθνικές: 10,1% - έδρες: 15 Ευρωεκλογές: 13,3% - έδρες: 4	Δημιουργήθηκε το 2005 από τον Γκιρτ Βίλντερς. Έχει στηρίξει κριτικά την κυβέρνηση Ρούτε το 2010-2012.
Ουγγαρία	Jobbik – Κίνημα για μια καλύτερη Ουγγαρία (Jobbik Magyarorszáért Mozgalom).	Εθνικές: 20,3% - έδρες: 23 Ευρωεκλογές: 14,7% - έδρες: 3	Οργανώνει παραστρατιωτικές παρελάσεις και επιθέσεις σε περιοχές ρομά, μεταναστών κλπ. Στην εξουσία βρίσκεται το ήδη ξενοφοβικό κυβερνών Fidesz του Όρμπαν.
Ουκρανία	Ελευθερία (Svoboda)	Εθνικές: 4,71% - έδρες: 6	Συμμετείχε στην κυβέρνηση που προέκυψε μετά την πτώση του Γιανουκόβιτς, με τη στήριξη της ΕΕ.
	Δεξιός Τομέας (Pravy Sektor)	Εθνικές: 1,8% - έδρες: 1	Οι νεοναζί του Δεξιού Τομέα κατόρθωσαν να πρωταγωνιστήσουν στις διαδηλώσεις του Maidan. Μέλη του συμμετείχαν στον εμπρησμό και τη δολοφονία 44 αντι-κυβερνητικών διαδηλωτών στην Οδησό το 2014.
Πολωνία	Εθνικό Κίνημα (Ruch Narodowy, RN)	Εθνικές: έδρες 1 Ευρωεκλογές: 1,4% - έδρες: 0	Πρόκειται για συμμαχία δύο φασιστικών οργανώσεων. Στις εθνικές εκλογές κατέβηκαν με το κόμμα Kukiz'15 και απέκτησαν εκπροσώπηση. Το κυβερνών “Νόμος και Τάξη” του Καζίνσκι είναι ήδη ένα ξενοφοβικό λαϊκιστικό κόμμα.
Σλοβακία	Κόμμα (Slovenská Národná Strana, SNS)	Εθνικές: 8,6% - έδρες: 15	Συμμετέχει ως εταίρος στην κυβέρνηση που σχηματίστηκε τον Απρίλη του 2016.
	Λαϊκό Κόμμα - η Σλοβακία μας – Κοτλέμπα (Ľudová strana – Naše Slovenská – Kotleba, L'SNS)	Εθνικές: 8% - έδρες: 14	Ο ηγέτης του κόμματος Μαριάν Κοτλέμπα είναι νεοναζιστής και επιδιώκει την οργάνωση παραστρατιωτικών ταγμάτων .
Σουηδία	Σουηδοί Δημοκράτες (Sverigedemokraterna, SD)	Εθνικές: 12,9% - έδρες: 49 Ευρωεκλογές: 9,7% - έδρες: 2	Το εκλογικό αποτέλεσμα του 2014 τους έφερε στην τρίτη θέση, αυξάνοντας τις έδρες τους από 20 σε 49.
Φινλανδία	Κόμμα των Φινλανδών (Perussuomalaiset, PS)	Εθνικές: 17,7% - έδρες: 38 Ευρωεκλογές: 12,9% - έδρες: 2	Γνωστοί ως “Αληθινοί Φινλανδοί” συμμετέχουν ως εταίρος στην κεντροδεξιά κυβέρνηση.

Έντεκα χρόνια μετά το τέλος του Β' Παγκόσμιου Πολέμου, στη μέση του ψυχρού πολέμου ανάμεσα στο δυτικό και ανατολικό μπλοκ, με τον αντικομμουνισμό στο φόρετο του και τον Μακαρθισμό στις ΗΠΑ, οι κυρίαρχες τάξεις έμοιαζαν να έχουν επιβάλει σταθερότητα μονόλιθων. Κι' όμως, το 1956 ξαφνικά η σταθερότητα κλονίζεται παντού.

Στις ΗΠΑ, ο Μάρτιν Λούθερ Κινγκ απευθύνεται σε εκατοντάδες χιλιάδες μαύρους στις νότιες πολιτείες, ζητώντας τους να ξεσηκωθούν. «*Τώρα η απόφαση των Μαύρων να παλέψουν και να συνεχίζουν να παλεύουν ενάντια στις διακρίσεις και τους διαχωρισμούς, προέρχεται από την ίδια ανάγκη για ανθρώπινη αξιοπρέπεια που ξεσηκώνει όλους τους καταπιεσμένους σε όλον τον κόσμο*»,¹ δήλωσε την ημέρα που οι Μαύροι στο Μοντγκόμερι αποφάσισαν να κηρύξουν απεργία και να μην χρησιμοποιούν κα-

θόλου τις αστικές συγκοινωνίες μέχρι να σταματήσουν οι διακρίσεις. Η θαρραλέα στάση της Ρόζα Παρκς, της μαύρης ακτιβίστριας που απήφησε τους κανόνες στο Μοντγκόμερι της Αλαμπάμα, αγνοώντας τον κανονισμό ότι μαύρος δεν μπορούσε να πάρει τη θέση του λευκού μέσα στο λεωφορείο, δεν ήταν απομονωμένη.

Οι δυο μεγάλες αυτοκρατορίες του δυτικού κόσμου, Βρετανία και Γαλλία, κλονίζονται από αντιαποικιακά κινήματα και εξεγέρσεις, στη Βόρεια Αφρική, στη Μέση Ανατολή, στην Ασία, που τις αναγκάζουν να «παραιτηθούν» από τις μέχρι τότε αποικίες τους. Τίποτα δεν έγινε ειρηνικά, αλλά γιατί ηττήθηκαν

και στρατιωτικά και πολιτικά σ' αυτήν την αναμέτρηση.

Η Βόρεια Αφρική κλονίζεται από τη μια άκρη ως την άλλη. Στην Αλγερία τον Μάη του '56 οι αντάρτες του FLN (Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο) επιτίθενται σε μια ομάδα του γαλλικού στρατού και σκοτώνουν τους 17. Την επόμενη, έξι χιλιάδες άνδρες του γαλλικού στρατού μαζί με χίλιους πεντακόσιους χωροφύλακες, οργανώνουν επιδρομή στην Κάσπα, την περιοχή που το FLN είχε την μαζική του στήριξη και οργάνωση. Η μάχη στο Αλγέρι έχει αρχίσει, στη Γαλλία η κυβέρνηση του Γκι Μολέ κλονίζεται, στο Παρίσι γεννιέται κίνημα συμπαράστασης στους αντάρτες, στο Μαρόκο και στην Τυνησία οργανώνονται συλλαλητήρια διεκδικώντας «Απελευθέρωση του Μπεν Μπελλά», του ηγέτη του FLN της Αλγερίας.

Η βρετανική αυτοκρατορία βρισκόταν κάτω από πίεση σε όλη την διάρκεια του 1956. Αναγκάζεται να αναγνωρίσει

1956

Ένας κόσμος σε αναβρασμό

Κίνημα των Μαύρων στις ΗΠΑ, ήττα Βρετανίας-Γαλλίας στο Σουέζ, ρώσικα τανκς ενάντια στους εργάτες στη Βουδαπέστη.

Μια χρονιά κυριολεκτικά συγκλονιστική.

Η **Μαρία Στύλλου** θυμίζει τι σήμαιναν όλα αυτά και στην Ελλάδα.

την ανεξαρτησία της Γκάνα και της Χρυσής Ακτής στη δυτική Αφρική, δίνει σκληρή μάχη για να κρατήσει τον έλεγχο της Κύπρου, και μπαίνει μαζί με τη Γαλλία και το Ισραήλ στον πόλεμο του Σουέζ που τον χάνει. Όπως οι Γάλλοι, έτσι και οι Βρετανοί ανακαλύπτουν ότι η προσπάθεια να ελέγξουν τις αποικίες τους ήταν μια επιχείρηση με μεγάλο κόστος και οικονομικό και πολιτικό. Και που στο τέλος τους περίμενε η ήττα.

Στις 9 Αυγούστου του '56, είκοσι χιλιάδες γυναίκες διαδηλώνουν στην Πρετόρια, πρωτεύουσα της Νότιας Αφρικής, τραγουδώντας «Τώρα που απλώσατε χέρι στις γυναίκες, κτυπήσατε έναν βράχο». Στη διαδήλωση οι γυναίκες κρατούσαν πλακάτ και μοίραζαν προκηρύξεις που έγραφαν ότι «έρχονται απ' όλα τα σημεία της Ν. Αφρικής, ότι συμμετέχουν όλες οι φυλές, και ότι είναι ενωμένες σε ένα κοινό στόχο: να μην ισχύουν τα πάσα». «Μέχρι να καταργηθεί κάθε περιορισμός στην ελεύθερη κίνηση μας εμείς δεν θα σταματήσουμε», δήλωναν οι διαδηλώτριες.² Ανεξάρτητα με το πού κατάληξε εκείνη η διαδήλωση των γυναικών, ήταν σημάδι μιας νέας εποχής που άνοιγε παντού. Εργάτες, μαύροι, γυναίκες, νεολαία, άρχισαν να διαμαρτύρονται, να παλεύουν, να επαναστατούν και να ξεγεύονται απέναντι στην κυρίαρχη τάξη και τις κυρίαρχες ιδέες.

Στο σοβιετικό μπλοκ, στο άλλο μισό των νικητών του Β' Παγκόσμιου Πολέμου και της συμφωνίας της Γιάλτας, ο μονόλιθος επίσημοι ραγίζει. Ο θάνατος του Στάλιν τον Μάρτη του 1953 σήμανε ότι βγήκαν στην επιφάνεια όλες οι εντάσεις που κουκούλωνε η περίοδος της τρομοκρατίας και αυτό έδωσε δυνατότητες για να βγει η εργατική δυσάρεστος στους δρόμους. Η εξέγερση ξεκίνησε από την Ανατολική Γερμανία με τις απεργίες και τις διαδηλώσεις το 1953, και κλιμακώθηκε το 1956 στην Πολωνία και στην Ουγγαρία. Το φθινόπωρο του 1956 για πρώτη φορά μετά την επανάσταση του 1919 στην Ουγγαρία οι εργάτες ξανακαταλαμβάνουν τα εργοστάσια. Ποιος αρνείται ότι η εμπειρία της εργατικής τάξης δεν συνεχίζει να είναι η ζωντανή μνήμη από γενιά σε γενιά;

Ο ψυχρός πόλεμος, η καταστολή, οι πιέσεις για την ανοικοδόμηση ενός νέου καπιταλισμού στη Δύση και ενός κρατικού καπιταλισμού στην Ανατολή μέσα από τα συντήρια του Β.Π.Π., όλα αυτά δεν ήταν αρκετά για να σταματήσουν τις αντιδράσεις που άρχισαν να βγαίνουν παντού. Το μαγικό 1956 είναι η χρονιά που ξαναέδειξε στους από κάτω ότι

Συγκέντρωση στο Μοντγκόμερι ενάντια στις ρατσιστικές διακρίσεις.

έχουν τη δύναμη να παλέψουν και να αλλάξουν τα πράγματα. Είναι οι μάχες που άνοιξαν το δρόμο για τη δεκαετία του '60 και για τη δημιουργία μιας νέας αριστεράς πέρα από το ρεφορμισμό στα Κ.Κ. της Δύσης και τις αυταπάτες για τους σοσιαλιστικούς παραδείσους της ανατολής. Με τη νεολαία να πρωτοστατεί παντού.

Στις ΗΠΑ οι νέοι αψηφούν τις απαγορεύσεις της αστυνομίας και μετατρέπουν τις συναντήσεις του Έλβις Πρίσλεϊ σε συγκεντρώσεις απείθειας και αμφισβήτησης. Το ροκ εντ ρολ ήταν μόνο ένα σημάδι της νεολαιίστικης εξέγερσης. Στη Βρετανία και στη Γαλλία η αντιπολεμική οργή ενάντια στους ρατσιστές αποικιοκράτες ξεσήκωνε τα νέα παιδιά. Οι συντηρητικοί θεματοφύλακες του κατεστημένου ήρθαν αντιμέτωποι με μια νεολαία που αμφισβητούσε τις κυρίαρχες ιδέες τους και πρακτικές τους. Και όχι μόνο στη Δύση. Στην Πολωνία, την Τσεχοσλοβακία, και πάνω απ' όλα στην Ουγγαρία η νεολαία πήρε μέρος στις αντισταλινικές εξεγέρσεις του '56.

Η Ελλάδα δεν ήταν εξαίρεση

Το Νοέμβριο του 1952 ο «Ελληνικός Συναγεμωτής», το καινούργιο κόμμα της δεξιάς που έφτιαξε ο Αλέξανδρος Παπάγος σε συνεργασία με την ηγεσία του στρατού (και των ΗΠΑ) κερδίζει τις εκλογές και φτιάχνει κυβέρνηση. Από τα πρώτα μέτρα που παίρνει σε συνεργασία με τον Σπύρο Μαρκεζίνη, υπουργό οικονομικών, είναι η υποτίμηση της δραχμής (το λεγόμενο “κόψιμο των τριών μηδενικών”) και το δέσιμο της με το δολάριο. Είναι η κυβέρνηση που φιλοδοξεί να “σταθεροποιήσει” την οικο-

νομία και να απογειώσει τον ελληνικό καπιταλισμό: απελευθερώνει τις εισαγωγές, προσφέρει κίνητρα για την προέλευση επενδύσεων, ανακοινώνει τη συνένωση της Εθνικής Τράπεζας με την Τράπεζα Αθηνών βάζοντας τις βάσεις για την κυριαρχία του τραπεζικού συστήματος.

Οι αντιδράσεις είναι άμεσες και απρόσμενες. Από το Γενάρη μέχρι το καλοκαίρι του 1953 η νέα κυβέρνηση κλονίζεται από μεγάλες απεργίες. Το Γενάρη οι εργαζόμενοι στις δυο τράπεζες, Εθνική και Αθηνών, κατεβαίνουν σε απεργία ενάντια στη συγχώνευση που κρατάει 14 μέρες. Τον Ιούνιο οργανώνεται γενική απεργία σε όλες τις επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας, στον ΟΤΕ, στην Ούλεν (ΕΥΔΑΠ), στον ΟΛΠ, στην ΕΗΣ (Ηλεκτρικός Σιδηρόδρομος), στους εργάτες τύπου και παντού αλλού.

Οι απεργίες δεν περιορίζονται μόνο στην Αθήνα. Ξεσηκώνονται οι καπνεργάτες στην Καβάλα και στο Αγρίνιο, οργανώνονται αγροτικά συλλαλητήρια στην Κορινθία (σταφιδοπαραγωγοί), στη Θεσσαλία (σιτοπαραγωγοί). Τις απεργίες εργατών δέσματος, ταγκαράδων, οικοδόμων, κλωστοϋφαντουργών, λιμενεργατών, διαδέχονται οι αγροτικές κινητοποιήσεις σε όλη την ύπαιθρο. Την Πρωτομαγιά γίνεται συγκέντρωση με συνθήματα «Να διπλασιαστούν οι μισθοί και τα μεροκάματα», «να αφεθούν ελεύθεροι οι φυλακισμένοι και οι εξόριστοι συνδικαλιστές».

Η κυβέρνηση προχώρησε άμεσα σε συλλήψεις και εκπομπές διαδηλωτών που πήραν μέρος στην πρωτομαγιάτικη συγκέντρωση αλλά τίποτα δεν μπορούσε να σταματήσει τη μάχη που είχε αρ-

Συλλαλητήριο για το Κυπριακό στην Ομόνοια.

χίσει. Κι αυτά γίνονταν το 1953, τέσσερα χρόνια μετά το τέλος του Εμφυλίου, με καινούργια κυβέρνηση της δεξιάς και πρωθυπουργό τον πιο στυγνό στρατιωτικό επικεφαλής του ελληνικού στρατού, τον «Στρατάρχη» που έδωσε όσο γίνεται πιο σκληρή μάχη με τη βοήθεια της Βρετανίας και των ΗΠΑ για να νικήσει τους αντάρτες. Και όμως, από την αρχή βρίσκεται αντιμέτωπος με απεργίες, συλλαλητήρια και κόσμο αριστερό που δεν το βάζει κάτω ούτε άμεσα ούτε στη συνέχεια.

Το φθινόπωρο του 1955 πεθαίνει ο Παπάγος και πρωθυπουργός, ελέω ανακτόρων και ΗΠΑ, γίνεται ο Κωνσταντίνος Καραμανλής. Το πρώτο που κάνει είναι να διαλύσει το κόμμα που έφτιαξε ο Παπάγος και να φτιάξει την ΕΡΕ (Εθνική Ριζοσπαστική Ένωση), που ήθελε να το εμφανιστεί σαν νέο κόμμα της κεντροδεξιάς και όχι δεμένο με τις εμφυλιοπολεμικές συγκρούσεις. Όποια κόλπα και να σκαρφίστηκε, δεν κατάφερε στις επόμενες εκλογές, τον Φλεβάρη του 1956, να κερδίσει την πλειοψηφία. Η πρώτη «εκλεγμένη» κυβέρνηση της ΕΡΕ δημιουργήθηκε όχι γιατί κέρδισε τις εκλογές, αλλά γιατί στηρίχτηκε σε έναν εκλογικό νόμο που έφτιαξε η ίδια, τον λεγόμενο «τριφασικό»³ που έδινε τη δυνατότητα σε κόμμα που ήρθε δεύτερο σε ψήφους πανελλαδικά να πάρει πλειοψηφία στη Βουλή και να σχηματίσει κυβέρνηση.

Έτσι το 1956 άνοιξε με έναν παταγώδη τρόπο. Το κόμμα της «νέας» δεξιάς

πήρε το 47, 4% ενώ η «Δημοκρατική Ένωση», συμμαχία της ΕΔΑ με κόμμα-τα του Κέντρου (κύρια) πήρε το 48, 2%. Η ΕΡΕ εξασφάλισε 165 έδρες και αυτοδύναμη κυβέρνηση και η Δ.Ε. 132 έδρες.⁴ Τα αποτελέσματα δείχνουν μια μετακίνηση προς τα αριστερά και πιο συγκεκριμένα στην ΕΔΑ ανάμεσα στις εκλογές του 1952 και του 1956. Στις εκλογές του 1952 η ΕΔΑ πήρε 10% και τώρα, σύμφωνα με εκτιμήσεις του Ηλία Νικολακόπουλου έφτανε στο 18%.⁵ Σύμφωνα με τους δικούς του υπολογισμούς, το '56 η ΕΔΑ συγκέντρωνε το 20% στο Λεκανοπέδιο.

Αυτή η εκτίμηση εξηγεί γιατί το εκλογικό αποτέλεσμα της ΕΔΑ το 1958 που πήρε 25% και έγινε αξιωματική αντιπολίτευση, δεν ήταν κεραυνός εν αιθρία αλλά μια διαδικασία που στηρίχτηκε στους εργατικούς αγώνες, στα αντιιμπεριαλιστικά συλλαλητήρια, στις φοιτητικές κινητοποιήσεις και σε μια νέα γενιά που άρχισε να παλεύει.

Ο Τάσος Τρίκας στο βιβλίο του «ΕΔΑ 1951 – 67», έχει σαν τίτλο για αυτή τη χρονιά που ξεκίνησε με τις βουλευτικές εκλογές στην Ελλάδα και έκλεισε με την επανάσταση στην Ουγγαρία «Το συγκλονιστικό 1956». Και έχει δίκιο.⁶ Τα αποτελέσματα των εκλογών το μόνο που δεν εξασφάλισαν ήταν την πολιτική σταθερότητα για την ΕΡΕ.

Ξεκινάει τα μεγάλα συλλαλητήρια για το Κυπριακό. Οι Βρετανοί εξορίζουν τον Μακάριο στις Σεϋθέλλες, ενώ ο Καραμανλής, σε συνεργασία με τις ΗΠΑ,

προσπάθησε να προτείνει μια συμβιβαστική λύση. Το αίτημα της Αριστεράς και στην Ελλάδα και στην Κύπρο εκείνη την περίοδο ήταν για αυτοδιάθεση.⁷ Στην Αθήνα κλείνουν τα σχολεία και οι σχολές, η νεολαία για πρώτη φορά συμμετέχει σε αντιιμπεριαλιστικά συλλαλητήρια που συγκλονίζουν εκείνη την περίοδο όλη την περιοχή. Μαθητές και μαθήτριες πηδάνε από τις μάντρες των σχολείων τους για να κατέβουν μαζικά στην Ομόνοια, να φωνάξουν συνθήματα και να συγκρουστούν με την αστυνομία.

Στο μεγάλο συλλαλητήριο στις 9 Μάη για το Κυπριακό σκοτώθηκαν τρεις διαδηλωτές και ένας αστυνομικός. Από το πρωί εκείνης της ημέρας ο κόσμος βγήκε στους δρόμους και στις 3μμ που ξεκίνησε ο κεντρικός ομιλητής (ο Αρχιεπίσκοπος) στην Ομόνοια οι δρόμοι είχαν πλημμυρίσει. Μετά το τέλος της ομιλίας του, ζητάει από τον κόσμο να διαλυθεί αλλά δεν τον ακούει κανένας. Το σύνθημα είναι «Όλοι στην πρεσβεία» και ο κόσμος κινείται προς την πλατεία Συντάγματος. Η πλειοψηφία είναι νεολαία – μαθητές/τριες, φοιτητές και εργαζόμενοι. Η αστυνομία τους εμποδίζει, οι διαδηλωτές συνεχίζουν, η εντολή είναι «πυροβολήστε στο ψαχνό» και έτσι πέφτουν οι πρώτοι νεκροί. Και οι τρεις είναι από 21-28 χρονών. Η ανακοίνωση της κυβέρνησης μιλάει για «αναρχικά στοιχεία που παρεισέφεραν ανάμεσα στους διαδηλωτές», ενώ η αστυνομία υποστηρίζει ότι «πυροβόλησε στον αέρα προς εκφοβισμό».

Ο 'Αγγλος υπουργός εξωτερικών δηλώνει στη Βουλή των Κοινοτήτων ότι εάν χάσουν και την Κύπρο τότε η βρετανική κυριαρχία θα καταρρεύσει στην περιοχή. Μετά από δυο μήνες, τον Ιούλη του '56, ο Νάσερ δηλώνει ότι κρατικοποιεί τη διώρυγα του Σουέζ και οι Αγγλογάλλοι οργανώνουν τον πόλεμο μαζί με το Ισραήλ για να τον ανατρέψουν.

Το 1956 έγιναν 125 απεργίες όπου πήραν μέρος 320 χιλιάδες εργαζόμενοι, ενώ το 1955 είχαν απεργήσει οι μισοί. Η Πρωτομαγιά δεν ήταν απλά ένα συμβολικό συλλαλητήριο αλλά απεργήσαν η Κοινή Ωφέλεια, τα μεγάλα εργοστάσια της ΙΖΟΛΑ, ΒΙΟΣΩΛ, Μαλτσινιώτη και μια σειρά άλλα εργοστάσια, οι λιμενεργάτες, οι μεταλλωρύχοι του Λαυρίου και των νησιών, ο τυπογράφος, οι οικοδόμοι και πολλοί άλλοι. Και μόνο αυτή η εικόνα διαφεύδει τα κλισέ ότι η Ελλάδα της δεκαετίας του '50 ήταν "ψωροκώσταινα" και η εργατική τάξη περιλάμβανε μόνο τσαγκαράδες, καπνεργάτες και λίγους οικοδόμους.

Το 1956 κλείνει με νέο κύμα απεργιών. Τον Οκτώβρη απεργούν οι εργαζόμενοι σε επιχειρήσεις που έχουν να κάνουν με τον επισιτισμό. Τον Νοέμβρη συντονίζονται και απεργούν 22 συνδικάτα της Κοινής Ωφέλειας, των τραπεζών, της κίνησης κλπ. Η απεργία συνεχίζεται και τον Δεκέμβρη από τις ομοσπονδίες τραπεζιτικών, λιμενεργατών και Ηλεκτρισμού, με αίτημα αυξήσεις 30% σε μισθούς και μεροκάματα.

Στις 25 Μάρτη 1957 δημιουργείται η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα που θα γίνει πόλος έλξης για τον ελληνικό καπιταλισμό. Τον ίδιο μήνα γίνεται το συνέδριο του Εργατικού Κέντρου της Αθήνας όπου για πρώτη φορά παρουσιάζεται μια ισχυρή και οργανωμένη δύναμη από τα σωματεία που συγκροούνται με τη διορισμένη μετεμφυλιακή διοίκηση του Φώτη Μακρή. Η παράταξη του Μακρή παραμένει στη διοίκηση, όμως στην πραγματικότητα έχει χάσει τον έλεγχο.

Το φοιτητικό κίνημα

Τον Οκτώβρη του '56, κατεβαίνουν σε απεργία διαρκείας οι φοιτητές και φοιτήτριες του Πανεπιστημίου της Αθήνας. Την απόφαση την πήρε η ΔΕΣΠΑ, που ήταν η κοινή Διοικούσα Επιτροπή των φοιτητικών συλλόγων του πανεπιστημίου. Κεντρικό αίτημα, να μην αυξηθούν τα δίδακτρα που αποφάσισε η κυβέρνηση για να καλύψει τα ελλείμματα του προϋπολογισμού (Ακόμα και σ' αυτό

υπάρχουν οι πρώτοι διδάξαντες).

Την 1η Νοέμβρη γίνεται φοιτητική διαδήλωση και συγκρούεται με την αστυνομία που προσπαθεί να τη σταματήσει. Η απεργία συνεχίζεται και τον Νοέμβρη και μέσα στα αιτήματα μπαίνει και το αίτημα να αυξηθούν οι εξεταστικές περιόδους. Στις 20 Νοέμβρη η Σύγκλητος προχωράει σε λοκάουτ και κλείνει το πανεπιστήμιο για 10 μέρες. Οργανώνεται τεράστιο συλλαλητήριο στα Προπύλαια, η αστυνομία προσπαθεί να το εμποδίσει και η σύγκρουση γενικεύεται σε όλους τους κεντρικούς δρόμους της Αθήνας. Με σύνθημα «Να σπουδάσουν και οι φτωχοί» ένα κομμάτι της φοιτητικής διαδήλωσης μπαίνει στη Νομική, ανεβαίνει στην ταράτσα και ρίχνει πανό με συνθήματα «Να μειωθούν τα δίδακτρα», «Το μέλλον της χώρας είναι στα χέρια μας».⁸

Στο τέλος Νοέμβρη συγκαλείται για πρώτη φορά Πανσπουδαστικό συνέδριο στην «Ιριδα» (κινηματογράφος και μέρος της φοιτητικής λέσχης του Πανεπιστημίου της Αθήνας) με στόχο τη δημιουργία της ΕΦΕΕ. Την πρωτοβουλία είχαν πάρει αριστεροί φοιτητές/τριες εκλεγμένοι στα Δ.Σ. των συλλόγων Αθήνας και Θεσσαλονίκης. Η αντίδραση από τη δεξιά ήταν τεράστια. Κινητοποιούνται το «σπουδαστικό» της Ασφάλειας και όλοι οι «διορισμένοι» φοιτητοπατέρες σε σημειμένους φοιτητικούς συλλόγους. Προσπάθησαν στην αρχή να το διαλύσουν και στη συνέχεια να ελέγξουν τις αποφάσεις του Συνεδρίου. Σ' αυτό το συνέδριο δεν δημιουργήθηκε η ΕΦΕΕ αλλά συγκροτήθηκε πανελλαδικό όργανο για το συντονισμό των αγώνων. Εκεί αποφασίστηκαν και τα αιτήματα και οι στόχοι για την επόμενη περίοδο: λεφτά για την παιδεία, καθιέρωση φοιτητικού εισιτηρίου στις συγκοινωνίες, κατάργηση των διδάκτρων, και να γίνει αποδεκτό το αίτημα για τρεις εξεταστικές περιόδους και όχι για δυο όπως ίσχυαν μέχρι τότε.

Και η Αριστερά;

Η πρώτη κυβέρνηση της ΕΡΕ, παρά την πλειοψηφία των 165 βουλευτών με το καλπονοθευτικό εκλογικό σύστημα που έστησε, δεν μπορούσε να κρατήσει πάνω από δυο χρόνια. Στις 11 Μάη του 1958, ο Καραμανλής πηγαίνει σε δεύτερες εκλογές που τις κερδίζει με 41, 16%. Δεύτερο κόμμα βγαίνει η ΕΔΑ, που αυτή τη φορά κατεβαίνει μόνη της και παίρνει το 24, 42% και 79 βουλευτές (η ΕΡΕ έβγαλε 171). Η ΕΔΑ ήρθε πρώ-

το κόμμα στην Β' Περιφέρεια της Αθήνας με 46%, και πρώτο κόμμα στην Β' Πειραιά με 60,8%. Συνολικά η δύναμη της στα δυτικά και νοτιοδυτικά προάστια (από Δραπετσώνα μέχρι Πετρούπολη) ήταν από 50% για να φτάσει στη Νίκαια το 65%.⁹

Υπάρχουν πολιτικές απόψεις που και τότε και σήμερα εξηγούν την άνοδο της αριστεράς μόνο με όρους πολιτικής κρίσης των κομμάτων της κυρίαρχης τάξης. Αυτή την εξήγηση δίνουν για την κατωκόρυφη άνοδο της ΕΔΑ το '58 και με τον ίδιο τρόπο είδαν πολλοί και την άνοδο του ΣΥΡΙΖΑ το 2012 και στη συνέχεια. Και όμως κάνουν τεράστιο λάθος. Όχι γιατί δεν υπήρχε πράγματι κρίση στους πολιτικούς εκφραστές της άρχουσας τάξης, αλλά γιατί χάνουν από τα μάτια τους τη μετακίνηση χιλιάδων μέσα από τους αγώνες τους και τις εμπειρίες τους προς τα αριστερά.

Ο Καραμανλής αναγκάστηκε να πάει σε πρόωρες εκλογές το 1958 γιατί είχαν ξεσπάσει διαφωνίες μέσα στην ΕΡΕ για την πολιτική που έπρεπε να ακολουθήσουν για το Κυπριακό, για την ΕΟΚ και πολλά άλλα θέματα. Μια άρχουσα τάξη που είχε νικήσει στον Εμφύλιο με τη βοήθεια των αγγλοαμερικάνων είχε δυσκολίες να προσανατολιστεί την ώρα που οι ΗΠΑ έπαιρναν αποστάσεις από την αποτυχία της Βρετανίας στο Σουέζ και η Γαλλία προχωρούσε μαζί με τη Γερμανία στην ΕΟΚ χωρίς τη Βρετανία. Αλλά αυτό δεν εξηγεί γιατί αυτό που καταγράφτηκε στις εκλογές ήταν η άνοδος της Αριστεράς. Το '58 δεν θα υπήρχε χωρίς το 1956 και όλες τις μάχες που προηγήθηκαν. Και αυτό είναι πολύτιμη εμπειρία και για τότε και για σήμερα. Το 1956 έβαλε τη σφραγίδα του όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και διεθνώς για τη δεκαετία του '60, για το αντιπολεμικό κίνημα, για τον Μάη του '68 και για όλα τα θαύματα που έδειξε ότι είναι ικανή να κάνει η εργατική τάξη.

Τι έκανε, όμως, η ΕΔΑ για να αξιοποιήσει εκείνη τη δυναμική;

Όταν πέθανε ο Στάλιν, η Αυγή κυκλοφορεί με ποίημα του Γιάννη Ρίτσου που αρχίζει «Ο Στάλιν δεν πέθανε. Είναι παρών ο Στάλιν στο παγκόσμιο πόσο του...» και η ίδια εφημερίδα τον χαρακτηρίζει «πρωταθλητή της παγκόσμιας ειρήνης» και «προσωπικότητα που το έργο του και η δράση του γεμίζουν κοσμογονικά για την ανθρωπότητα τα τελευταία τριάντα χρόνια».

Το 20ο συνέδριο του ΚΚΣΕ και οι «αποκαλύψεις» για τα εγκλήματα του Στάλιν σ' αυτά τα κοσμογονικά χρόνια

Συνανλία του Έλβις Πρίσλεϊ στο Μισισίπι.

έπεσαν σαν κεραυνός στα κεφάλια των ηγεσιών που πίστευαν στη Μόσχα. Οι αποκαλύψεις δημιούργησαν σύγχυση, αλλά η ηγεσία του ΚΚΕ μένει πιστή στη σοβιετική ηγεσία. Όταν ξεσπάει η επανάσταση στην Ουγγαρία, η ανακοίνωση της ΕΔΑ που κυκλοφόρησε χαρακτηρίζει τα γεγονότα τραγωδία μεν, αλλά θεωρεί ότι η στρατιωτική επέμβαση της Σοβιετικής Ένωσης ήταν η μόνη λύση. «Δεν είχε δυνατότητα άλλης εκλογής» δήλωσε ο Πασαλίδης, και αυτή ήταν και η επίσημη γραμμή. Η αναταραχή, όμως, που προκάλεσε στην ηγεσία το επόμενο διάστημα, τροφοδότησε μια μεγάλη συζήτηση μέσα στους ΕΔΑίτες της βάσης και κύρια μέσα στους φοιτητές.

Ούτε και σ' αυτό οι παγκόσμιες εξελίξεις δεν άφηναν ανεπηρέαστη την αριστερά και το κίνημα στην Ελλάδα. Το 20ο συνέδριο «βοήθησε» τα ΚΚ στην Ευρώπη να δηλώσουν πια ανοιχτά την προσαρμογή τους στον «ειρηνικό» δρόμο για την αλλαγή της κοινωνίας. Το θέμα της ΕΟΚ και της αντιμετώπισης της ήταν ένα πεδίο όπου φάνηκαν εκείνες οι προσαρμογές. Το Ιταλικό Κ.Κ. τη στήριξε από την αρχή και μ' αυτό τον ιταλικό καπιταλισμό που ήταν από τα ιδρυτικά της κομμάτια. Η ΕΔΑ στην αρχή ήταν κριτική απέναντι στην ΕΟΚ, όχι σαν θέμα αρχής, αλλά γιατί θα εμπόδιζε την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας. Γ' αυτό και αργότερα υποστήριξε αναφανδόν την ένταξη.

Η απόφαση της ΕΔΑ να συμμαχήσει με τα κόμματα του Κέντρου και να φτιάξει τη Δημοκρατική Ένωση για τις εκλογές του 1956 στηρίχτηκε σε πρόγραμμα που είχε δυο μόνο σημεία, α) Ελληνική εξωτερική πολιτική, περιφρούρηση της

εθνικής αξιοπρέπειας, ανένδοτη διεκδίκηση της άμεσης αυτοδιάθεσης του κυπριακού λαού, και β) Αποκατάσταση ισοπολιτείας και ελεύθερων δημοκρατικών θεσμών δια της καταργήσεως των εκτάκτων μέτρων, εκπολίσεων και πιστοποιητικών κοινωνικών φρονημάτων... [Τα αιτήματα ήταν στο πρόγραμμα του Κέντρου που τα αποδέχτηκαν η ΕΔΑ και οι σύμμαχοι της].

Η ΕΔΑ δημιουργήθηκε το 1951 σαν συνασπισμός αριστερών κομμάτων που συμμετείχαν και στο ΕΑΜ. Η κεντρική αριθμητικά και πολιτικά δύναμη μέσα σ' αυτή ήταν το ΚΚΕ. ΕΔΑ ήταν τα αρχικά για το όνομα Ενιαία Δημοκρατική Αριστερά αλλά ταυτόχρονα σηματοδοτούσε το Ειρήνη Δημοκρατία Ανεξαρτησία, υπογραμμίζοντας έτσι το κοινό πρόγραμμα που είχε συμφωνήσει. Πουθενά στο καταστατικό της ΕΔΑ ούτε στην πρώτη ούτε στη δεύτερη φάση (από το 1956 και μετά) δεν υπήρχε η πάλι για τον σοσιαλισμό ούτε καν σαν αιώτερο στάδιο. Η συγκρότηση της ΕΔΑ σαν ενιαίο κόμμα γίνεται το 1956.

Μετά το 20ο συνέδριο του ΚΚΣΕ που γίνεται τον Φλεβάρη του 1956, το ΚΚΕ στη λεγόμενη 6η Ολομέλεια καθαιρεί τον Νίκο Ζαχαριάδη από Γραμματέα του κόμματος. Οι εξελίξεις ανοίγουν το δρόμο για την Α' Πανελλαδική Συνδιάσκεψη της ΕΔΑ που γίνεται τον Ιούλη του 1956. Από μια ομάδα μπαίνει η πρόταση να υιοθετήσει η ΕΔΑ σαν ιδεολογική πυξίδα τον σοσιαλισμό. Η πρόταση απορρίπτεται, ενώ επιβεβαιώνεται ότι ο στόχος και το πρόγραμμα του καινούργιου κόμματος πρέπει να είναι η εθνική δημοκρατική αλλαγή.

Ο προσδιορισμός αυτού του χαρακτή-

ρα καθόρισε και την πορεία της όλη την επόμενη δεκαετία που ήταν κρίσιμη. Ήταν μια δεκαετία από το '56 μέχρι το '66 γεμάτη με μεγάλες μάχες: εργατικές, νεολαιίστικες και με κορύφωση τη δεκαετία του '60 και την εξέγερση των Ιουλιανών του '65. Όμως σε όλη αυτή τη δεκαετία και στις μάχες υπήρχε μια Αριστερά των υποχωρήσεων και του συμβιβασμού. Η ηγεσία της ΕΔΑ άφησε τα περιθώρια στην κυρίαρχη τάξη σε κρίσιμες στιγμές να ξαναπάρει την πρωτοβουλία που είχε χάσει και να καθορίσει τις εξελίξεις.

Αυτό, όμως, δεν ήταν η μόνη πλευρά των εξελίξεων στο χώρο της Αριστεράς, ούτε στην Ελλάδα, ούτε διεθνώς. Ομάδες, ρεύματα και αναζητήσεις που ήρθαν στην επιφάνεια πολύ πιο εκρηκτικά μετά τον Μάη του '68 παντού και μετά τη Μεταπολίτευση στην Ελλάδα, έχουν τις ρίζες τους στις εμπειρίες του 1956. Μέσα στα πρώτα ρήγματα των μεταπολεμικών "μονολιθικών" μπλοκ και μέσα στο πρώτο κύμα της στροφής προς τα αριστερά άρχισαν να φυτρώνουν οι πρώτες ελπίδες για μια νέα επαναστατική αριστερά.

n

Σημειώσεις

1. Αναφέρεται στο βιβλίο του Simon Hall, «1956 The world in revolt», Faber and faber 2016.
2. Την περίοδο του απαρτχάιντ στη Ν. Αφρική η μετακίνηση των μαύρων γινόταν έξω από την πόλη τους, και πολλές φορές και έξω από τη συνοικία τους μόνο με πάσο. Μ' αυτόν τον τρόπο η λευκή διοίκηση έλεγχε την κίνηση των μαύρων.
3. Το σύστημα αυτό χώριζε τις εκλογικές περιφέρειες σε τρεις κατηγορίες. Στις περιφέρειες της πρώτης κατηγορίας (όσες είχαν από 3 έδρες και κάτω) το σύστημα ήταν πλειοψηφικό. Το πρώτο κόμμα έπαιρνε όλες τις έδρες. Στη δεύτερη κατηγορία (στις περιφέρειες με 4 ως 10 έδρες) επιτρεπόταν υπό όρους η περιορισμένη συμμετοχή του δεύτερου κόμματος στην κατανομή των εδρών. Στην τρίτη κατηγορία (πάνω από 10 έδρες) εφαρμόζονταν ενισχυμένη αναλογική μεταξύ των δυο πρώτων κομμάτων, ξανά υπό όρους για το δεύτερο κόμμα. Οι εκλογές έγιναν με βάση την απογραφή του πληθυσμού του 1940!
4. Από τις 132, η ΕΔΑ πήρε 18 και τα υπόλοιπα κόμματα, ΦΔΕ (Ένωση Φιλελεύθερων – Σοφ. Βενιζέλος) 43 βουλ., κόμμα Φιλελεύθερων (Γ. Παπανδρέου) 26 βουλευτές, Δημοκρατικό Κόμμα Εργαζομένου Λαού (Σβώλος – Καρτάλης) 20 βουλ., ΕΠΕΚ (Παπαπολίτης) 15, Κόμμα Αγροτών Εργατών (Αλεξ. Μπαλτατζής) 7, και Λαϊκό Κόμμα 3. Πηγή Τ. Μεϊνόν. Οι πολιτικές δυνάμεις στην Ελλάδα. Γαλλική έκδοση 1965.
5. Ηλίας Νικολακόπουλος, βιβλίο «Χαχκετική δημοκρατία», Πατάκης, 2001.
6. Τάσος Τρίκκας, «ΕΔΑ 1951 – 67 – Το νέο πρόσωπο της Αριστεράς», 1ος τόμος, σελ. 320, εκδόσεις Θεμέλιο.
7. Για το Κυπριακό εκείνη την περίοδο βλέπε στο βιβλίο με τίτλο «Ελλάδα – Τουρκία – Κύπρος – Πώς θα σταματήσουμε την απειλή του πολέμου», εκδόσεις Εργατική Δημοκρατία, Οκτώβρης 1996.
8. Τάσος Τρίκκας, όπου και προηγούμενα, σελ. 459
9. Ηλίας Νικολακόπουλος, όπου και παραπάνω, σελ. 238

Σουέζ 1956

Η ήττα της αποικιοκρατίας

Ο Κώστας Βήλας αφηγείται το φιάσκο των Αγγλογαλλικών και τις δυνατότητες που άνοιξε για το αντιιμπεριαλιστικό κίνημα.

Τον Ιούλιο του 1956 ο Αιγύπτιος πρόεδρος Νάσερ ανακοίνωσε στην Αλεξάνδρεια την εθνικοποίηση της διώρυγας του Σουέζ, που ανήκε σε μια αγγλογαλλική εταιρεία. Οι κυβερνήσεις της Αγγλίας και της Γαλλίας έβγαζαν αφρούς για το θρόνος του Νάσερ. Αλλά η συνταγή για να αντιμετωπίζονται τέτοια προβλήματα ήταν παλιά και δοκιμασμένη: μια στρατιωτική εισβολή θα συνέτριβε τον Αιγυπτιακό στρατό και θα αντικαθιστούσε το Νάσερ με πειθήνια πόνια. Το σχέδιο μπήκε σε εφαρμογή την 29η Οκτώβρη 1956. Μέσα σε έξι μέρες Άγγλοι, Γάλλοι και οι Ισραηλινοί σύμμαχοι τους είχαν καταλάβει τη διώρυγα του Σουέζ και τη χερσόνησο του Σινά: η ανατροπή του Νάσερ φαινόταν ζήτημα ωρών.

Όμως η συνταγή, που τόσες φορές είχε δουλέψει στο παρελθόν, τώρα οδήγησε σε ένα εκκωφαντικό φιάσκο. Μέσα σε λίγες μέρες Άγγλοι, Γάλλοι και Ισραηλινοί αποχωρούσαν ντροπισμασμένοι. Το φιάσκο του Σουέζ σήμανε το οριστικό τέλος των αυτοκρατοριών της

Αγγλίας και της Γαλλίας: μέσα σε λίγα χρόνια, και κάτω από την πίεση τεράστιων κινήσεων, οι παλιές αποικίες της Αφρικής και της Ασίας κέρδισαν την ανεξαρτησία τους. Ταυτόχρονα ο Νάσερ μετατρέποταν σε σύμβολο για εκατομμύρια ανθρώπους στη Μέση Ανατολή και ευρύτερα, που οραματίζονταν τη σύγκρουση με τον ιμπεριαλισμό και το χτίσιμο ενός καλύτερου κόσμου.

Για να καταλάβουμε την κρίση του Σουέζ πρέπει να επικεντρωθούμε σε τρεις παράγοντες. Ο πρώτος ήταν η προσπάθεια της Αγγλίας και της Γαλλίας να διατηρήσουν μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο τις αυτοκρατορίες τους και τα στρατηγικά τους συμφέροντα στη Μέση Ανατολή. Ο δεύτερος ήταν η εμφάνιση δυο νέων ιμπεριαλιστικών δυνάμεων, της Αμερικής και της Σοβιετικής Ένωσης, που είχαν βγει νικηφόρες από τον Β' Παγκόσμιο και προσαποφάσισαν τώρα να επεκτείνουν τα συμφέροντα τους στην περιοχή. Ο τρίτος ήταν αναμφίβολα τα

αντι-ιμπεριαλιστικά κινήματα στη Μέση Ανατολή.

Οι αποικιακές αυτοκρατορίες

Στη διάρκεια του 19ου αιώνα η ένταση των ιμπεριαλιστικών ανταγωνισμών οδήγησε στη «μοιρασιά του πλανήτη», κυρίως μεταξύ Αγγλίας και Γαλλίας. Σε μια πρώτη φάση η μοιρασιά αυτή αφορούσε βασικά την Αφρική, με τη Γαλλία να κατακτά την Αλγερία και την Τυνησία, και την Αγγλία την Αίγυπτο· μετά τη διάλυση της Οθωμανικής αυτοκρατορίας το 1918, οι ιμπεριαλιστές μοίρασαν τα εδάφη της, με τη Γαλλία να παίρνει Συρία και Λίβανο και την Αγγλία να προσθέτει Ιορδανία και Ιράκ στην Αίγυπτο.

Η Αίγυπτος έπαιζε καθοριστικό ρόλο στη στρατηγική του αγγλικού ιμπεριαλισμού. Για όσο καιρό η Ινδία αποτελούσε το θεμέλιο της βρετανικής αυτοκρατορίας, ο έλεγχος της διώρυγας του Σουέζ, που

είχε κατασκευαστεί από μια κοινοπραξία γαλλικών συμφερόντων το 1869, επέτρεπε στο βρετανικό στόλο την άμεση πρόσβαση στην Ινδία χωρίς την ανάγκη του περίπλου της Αφρικής. Το 1882 η Αγγλία εισέβαλλε στην Αίγυπτο και απέκτησε την ουσιαστική επικυριαρχία της χώρας, παρότι η διεφθαρμένη βασιλική δυναστεία τυπικά διατηρήθηκε. Η Αγγλία είχε το στρατηγικό έλεγχο της διώρυγας, με μια δύναμη που στο απόγειο της αριθμούσε 100.000 στρατιώτες. Μετά την ανεξαρτησία της Ινδίας το 1947, η σημασία της Αιγύπτου και του Σουέζ για την Αγγλία πήρε νέο χαρακτήρα. Η ανακάλυψη τεράστιων πετρελαϊκών κοιτασμάτων στη Μέση Ανατολή, και η αυξανόμενη εξάρτηση των δυτικών οικονομιών από το πετρέλαιο έκαναν τη διώρυγα του Σουέζ τη βασική διόδο των πετρελαιοφόρων.

Παρότι τυπικά Αγγλία και Γαλλία βγήκαν από τον Β' Παγκόσμιο νικητές, στην πράξη η οικονομική και πολιτική τους ισχύς είχε υποστεί ένα τεράστιο πλήγμα. Η διατήρηση των αποικιών και των προτεκτοράτων τους αποκτούσε τώρα κομβική σημασία προκειμένου να παραμείνουν στον αστερισμό των μεγάλων δυνάμεων μαζί με τις νέες υπερδυνάμεις, Αμερική και Σοβιετική Ένωση. Στην πράξη αυτό σήμαινε τη δημιουργία και στήριξη μιας σειράς απο καθεστώτα-μαριονέτες, που θα τους επέτρεπαν να διατηρήσουν τον ουσιαστικό έλεγχο στις πλουτοπαραγωγικές πηγές και τα στρατηγικά σημεία. Τέτοιες μαριονέτες ήταν προϋπάρχουσες μοναρχίες, όπως του βασιλιά Φαρούκ στην Αίγυπτο, διάσημου για το πάχος και τη συλλογή πορνογραφίας του, και το καθεστώς του Σάχη στο Ιράν, αλλά και βασιλιάδες που είχαν δημιουργήσει από το μηδέν οι Άγγλοι στο μεσοπόλεμο, όπως ο Φαϊζάλ στο Ιράκ και ο Χουσεϊν της Ιορδανίας.

Μέσα από τέτοια μοναρχικά καθεστώτα, που δεν υπάγονταν στο λαϊκό έλεγχο, οι Άγγλοι περίμεναν να διατηρήσουν τον κυριαρχία τους. Επιπλέον, διέθεταν τις δικές τους στρατιωτικές βάσεις σε αυτές τις χώρες, και είχαν τεράστια επιρροή πάνω στις αραβικές στρατιωτικές δυνάμεις: για παράδειγμα, ο αρχηγός του Ιορδανικού στρατού ήταν Άγγλος. Και όταν μια αραβική κυβέρνηση απειλούσε έστω και στο ελάχιστο τα συμφέροντά τους, χρησιμοποιούσαν πραξικοπήματα για να τις ανατρέψουν και να επαναφέρουν τις μαριονέτες. Αυτή ήταν η περίπτωση της κυβέρνησης του Μοσάντεκ στο Ιράν, που προσπάθησε να εθνικοποιήσει την πετρελαιοβιο-

Διαδήλωση στο Λονδίνο, στην πλατεία Τραφάλγκαρ, ενάντια στην επέμβαση στο Σουέζ.

μηχανία, και ανατράπηκε το 1953 με πραξικόπημα οργανωμένο από τις δυτικές μυστικές υπηρεσίες.

Η στρατιωτική συμφωνία της Βαγδάτης του 1955, που περιλάμβανε την Τουρκία, το Πακιστάν, το Ιράκ, το Ιράν και την Αγγλία, ήταν η ύστατη προσπάθεια των Άγγλων να διατηρήσουν τον ηγεμονικό τους ρόλο στην περιοχή. Αλλά η ελπίδα των παλαιών ιμπεριαλιστικών δυνάμεων ότι θα διατηρούσαν τον έλεγχο και μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο βρήκε απέναντί της πολλαπλά εμπόδια. Από τη μια ήταν οι ενδοιμπεριαλιστικές συγκρούσεις ανάμεσα στις παλιές αποικιακές αυτοκρατορίες και τις νέες υπερδυνάμεις. ΗΠΑ και Σοβιετική Ένωση καταδίκάζαν την αποικιοκρατία: το βασικό τους όμως μέλημα δεν ήταν η ανεξαρτησία των αραβικών χωρών, αλλά το πως να προωθήσουν τα δικά τους γεωπολιτικά συμφέροντα στην περιοχή, και να στήσουν ένα σύστημα συμμαχιών υπό την ηγεσία τους. Το κομβικό ερώτημα για τις ιμπεριαλιστικές δυνάμεις ήταν αν Αγγλία και Γαλλία θα διατηρούσαν την πρωτοκαθεδρία τους στην περιοχή μαζί με τις αποικίες τους και τις μαριονέτες τους, ή θα υποχρεώνονταν να αποδεχτούν ένα δευτερεύοντα ρόλο κάτω από μια νέα συμμαχία υπό Αμερικανική ηγεμονία.

Τα αντι-ιμπεριαλιστικά κινήματα

Λογάριαζαν όμως χωρίς τον ξενοδόχο, που ήταν η γιγάντωση των αντι-ιμπεριαλιστικών κινήματων στη μεταπολεμική περίοδο. Τα δυο κομβικότερα κινήματα ήταν αυτό της Αλγερίας, όπου το 1954 ξέσπασε υπό την ηγεσία του FLN ο πόλεμος για την ανεξαρτησία από τη Γαλ-

λία, και αυτό της Αιγύπτου, που είχε μακρά ιστορία αγώνων ενάντια στην αγγλική κατοχή. Τα κινήματα αυτά ήταν πολυσύλλεκτικά. Ραχοκοκαλιά τους ήταν η νεολαία, οι φτωχοί αγρότες και οι εργάτες. Το Φλεβάρη του 1946 η απεργία και η διαδήλωση που κάλεσε στην Αίγυπτο η «Επιτροπή Φοιτητών και Εργατών» κατέληξε σε σκληρές συγκρούσεις με βρετανικές δυνάμεις στο Κάιρο με 23 νεκρούς. Η 4η Μάρτη, η «μέρα των μαρτύρων», ήταν η μεγαλύτερη απεργία που είχε γνωρίσει η Αίγυπτος: στην Αλεξάνδρεια η αστυνομία άνοιξε πυρ δολοφονώντας 28 διαδηλωτές.¹

Ταυτόχρονα όμως στα αντι-ιμπεριαλιστικά κινήματα συμμετείχαν και τα κατώτερα μεσοστρώματα και οι πιο εύποροι αγρότες, που στελέχωναν το κράτος και το στρατό. Το αντιαποικιακό κίνημα ριζοσπαστικοποιούσε τα στρώματα των κατώτερων αξιωματικών, που μισούσαν τους Άγγλους αποικιοκράτες, το βασιλιά και τους τσιφλικάδες, αλλά δεν είχαν καμία εμπιστοσύνη στους φτωχούς αγρότες και εργάτες. Το αποτέλεσμα ήταν στρατιωτικά κινήματα που ανέτρεψαν τις μαριονέτες, και έφεραν στην εξουσία καθεστώτα που από τη μια συγκρούονταν με τους ιμπεριαλιστές και έπαιρναν κάποια προοδευτικά μέτρα, και από την άλλη δε δίσταζαν να χτυπάνε το εργατικό κίνημα και την Αριστερά, όταν έρχονταν σε αντίθεση με τις επιδιώξεις τους.

Τον Ιούλιο του 1952 οι «Ελεύθεροι Αξιωματικοί», με επικεφαλής τον Νάσερ και τον Μοχάμεντ Ναγκίμπ, ήρωες του αραβο-ισραηλινού πολέμου του 1948, ανέτρεψαν το βασιλιά Φαρούκ και πήραν την εξουσία στην Αίγυπτο. Τα πρώτα βήματα του καθεστώτος ήταν

αντιφατικά: είχε τεράστια λαϊκή υποστήριξη, αλλά ταυτόχρονα δε δίσταζε μέχρι και να κρεμάει απεργούς, όταν συγκρούονταν με την κυβέρνηση. Από τη μια παραχωρούσε βάσεις επιχειρήσεων στην εξόριστη ηγεσία του FLN και ενίσχυε στρατιωτικά το κίνημα στην Αλγερία, και από την άλλη παζάρευε τη διπλωματική και οικονομική υποστήριξη των Αμερικάνων. Αλλά η απόφαση των ΗΠΑ τον Ιούλιο του 1956 να αποσύρουν τη χρηματοδότηση τους για τη δημιουργία του τεράστιου φράγματος του Ασσουνάν έκανε το Νάσερ να προσανατολιστεί οριστικά σε άλλη κατεύθυνση.

Στις 26 Ιουλίου του 1956 ο Νάσερ ανακοίνωσε σε ένα έξαλλο από χαρά πλήθος την εθνικοποίηση της διώρυγας του Σουέζ. Η απόφαση είχε τεράστια απήχηση σε όλο τον αραβικό κόσμο, ως ένα αποφασιστικό βήμα ρήξης με την αποικιοκρατία. Η αντίδραση Αγγλίας και Γαλλίας ήταν εκρηκτική. Ο Βρετανός πρωθυπουργός Ήντεν δήλωνε οργισμένος: «τι είναι όλες αυτές οι ανοησίες περί απομόνωσης του Νάσερ; Θέλω να τον καταστρέψω, δεν το καταλαβαίνετε;»² Ο Γάλλος σοσιαλδημοκράτης πρωθυπουργός Mollet έβγαине στην τηλεόραση κρατώντας το Mein Kampf του Χίτλερ, παρομοιάζοντας το με τη Φιλοσοφία της Επανάστασης του Νάσερ, ενώ τα δημοσιογραφικά παταγάλια αποκαλούσαν διαρκώς το Νάσερ «νέο Χίτλερ».

Το φιάσκο του Σουέζ

Φυσικά δεν έμειναν μόνο στα λόγια. Από την πρώτη στιγμή Αγγλία και Γαλλία άρχισαν να καταστρώνουν μυστικά ένα σχέδιο εισβολής, που οριστικοποιήθηκε τον Οκτώβρη του 1956 με τη συμμετοχή και του Ισραήλ. Το σχέδιο προέβλεπε ότι το Ισραήλ θα εισέβαλε στην Αίγυπτο επικαλούμενο τη δράση των φιλοπαλαιστινίων ανταρτών. Αυτό θα έδινε την αφορμή σε Αγγλία και Γαλλία να εμφανιστούν ως προστάτες της διεθνούς ναυσιπλοΐας και ειρήνης, καλώντας Αίγυπτο και Ισραήλ να απομακρυνθούν σε ακτίνα δεκαέξι χιλιομέτρων από τη διώρυγα του Σουέζ, που θα έμειναν υπό αγγλο-γαλλική προστασία. Με δεδομένο

ότι η Αίγυπτος ήταν απίθανο να δεχτεί να αποχωρήσει από τα ίδια της τα εδάφη, αυτό θα έδινε την αφορμή για την επιθυμητή εισβολή, την ανατροπή του Νάσερ και την επιβολή ενός νέου καθεστώτος-μαριονέτα. Η υποκρισία των ιμπεριαλιστών δεν έχει ποτέ όριο.

Η ισραηλινή εισβολή ξεκίνησε την 29η Οκτώβρη, ενώ την επομένη ο Ήντεν ανακοίνωσε το τελεσίγραφο του. Στις 31 Οκτώβρη ξεκίνησαν οι αεροπορικοί βομβαρδισμοί, που σε λίγες ώρες οδήγησαν στην καταστροφή της αιγυπτιακής αεροπορίας. Τέλος, την 5η Νοέμβρη ξεκίνησε η χερσαία απόβαση, που οδήγησε στην κατάληψη της στρατηγικής θέσης του Πορτ Σαΐντ την 6η Νοέμβρη. Η επιχείρηση φαινόταν να έχει στεφθεί με σχεδόν απόλυτη στρατιωτική επιτυχία. Και όμως, μόλις λίγες ώρες μετά ανακοινωνόταν κατάπωση του πυρός, ενώ τα αγγλογαλλικά στρατεύματα θα αποχωρούσαν ολοσχερώς μέχρι τα τέλη Νοέμβρη. Τι είχε συμβεί;

Καταρχάς, παρά τη φαινομενική επιτυχία της εισβολής, οι ιμπεριαλιστές βρίσκονταν αντιμέτωποι με την προοπτική ενός ανταρτοπόλεμου μακράς διάρκειας. Με δεδομένη την αποτυχία του αιγυπτιακού στρατού να αντιμετωπίσει τους εισβολείς, ο Νάσερ αποφάσισε να στηριχτεί στις λαϊκές μάζες. Περίπου 400.000 ντουφέκια μοιράστηκαν στον κόσμο από περιφερόμενα φορητά. Στις Επιτροπές Λαϊκής Αντίστασης που δημιουργήθηκαν οι κομμουνιστές έπαιζαν σημαντικό ρόλο. Οι αποφυλακισμένοι κομμουνιστές και απεργοί πήγαιναν κατευθείαν από τη φυλακή στα εργοστάσια, όπου οργάνωναν τη σύσταση και εκπαίδευση μονάδων πολιτοφυλακής.

Ένας συνδικαλιστής περιγράφει τις συνθήκες στη βιομηχανική περιοχή Ράμλα της Αλεξάνδρειας: «Στήσαμε ένα κέντρο εκπαίδευσης στη σκοποβολή σε ένα ερημότοπο δίπλα στα εργοστάσια. Μετά τη βάρδια τους οι εργάτες έρχονταν για εκπαίδευση. Όταν τελείωναν, ερχόταν η επόμενη βάρδια». ³ Η Λάιλα αλ-Σαλ, ακτιβίστρια στην κομμουνιστική οργάνωση Δημοκρατικό Κίνημα για την Εθνική Απελευθέρωση, περιέγραφε το

ρόλο των γυναικών στην αντίσταση: «Πολλές γυναίκες διανοούμενες, φοιτήτριες και νοικοκυρές ενόθηκαν μαζί μας. Στήσαμε γυναικείες επιτροπές αντίστασης σε όλη την πρωτεύουσα. Είχαμε εκπαίδευση στρατιωτικού τύπου: πως να αποσυναρμολογούμε μια βόμβα, πως να πυροβολούμε κλπ. Σε εκείνη τη φάση η κυβέρνηση ήταν σε συμμαχία με τους κομμουνιστές. Υπήρχε ένα στρατόπεδο στην περιοχή κοντά στη διώρυγα, όπου κομμουνιστές εθελοντές πήγαιναν για εξάσκηση».⁴

Στο σύντομο διάστημα της εισβολής οι Αγγλογάλλοι πήραν μια γεύση για το τι θα επακολουθούσε από την επίχειρηση κατάληψης του Πορτ Σαΐντ. Ένας Άγγλος στρατιωτικός περιγράφει στα απομνημονεύματά του: «πολλοί Αραπάδες εμφανίστηκαν τρέχοντας στο δρόμο μπροστά μας. Είχαν ντουφέκια άλλα όχι στολές, και πρέπει να ανήκαν στην Εθνοφρουρά. Ότι και να 'ταν, ο Σόγκερς πυροβόλησε τέσσερεις από αυτούς».⁵ Οι εισβολείς βρέθηκαν να πολεμούν με γυναίκες και παιδιά, που χρησιμοποιούσαν ότι έπεφτε στα χέρια τους. Χρειάστηκε ο μαζικός βομβαρδισμός της πόλης για να πάρουν οι Αγγλογάλλοι τον έλεγχο.⁶

Ο δεύτερος παράγοντας ήταν το ξέσπασμα ενός μαζικού αντι-ιμπεριαλιστικού κινήματος συμπαράστασης τόσο στον αραβικό κόσμο, όσο και στην ίδια την Αγγλία. Οι μαζικότερες διαδηλώσεις στον αραβικό κόσμο ξέσπασαν στο Ιράκ, του οποίου ο βασιλιάς και η κυβέρνηση ήταν σύμμαχοι των Άγγλων. Οι διαδηλωτές δεν καταδίκαζαν μόνο τη σύμπραξη της ιρακινής κυβέρνησης με τους εισβολείς, αλλά απαιτούσαν ταυτόχρονα την ανατροπή των καταπιεστικών μέτρων που εφαρμόζε το καθεστώς. Η κυβέρνηση αναγκάστηκε να κηρύξει κατάσταση έκτακτης ανάγκης, αλλά οι διαδηλώσεις συνεχίστηκαν για βδομάδες ακόμα και μετά την ήττα των ιμπεριαλιστών στο Σουέζ. Ο κίνδυνος να χάσουν οι Άγγλοι τον έλεγχο στο Ιράκ, και τα τεράστια αποθέματα πετρελαίου του, ήταν ορατός, κάτι που τελικά συνέβη δύο χρόνια αργότερα.⁷

Στην ίδια την Αγγλία, η κυβέρνηση βρέθηκε αντιμέτωπη με ένα μαζικό κύμα οργής. Μεγάλα συνδικάτα, όπως το πανίσχυρο σωματείο των ανθρακωρύχων, οι πυροσβέστες, οι μηχανικοί, και οι εργαζόμενοι στις μεταφορές καταδίκασαν επίσημα την εισβολή: στην εργα-

Ήντεν (Βρετανία) και Γκυ Μολέ (Γαλλία) προγραμματίζουν την επέμβαση.

τούπολη του Crawley 1.200 εργάτες κατέβηκαν σε απεργία συμπαράστασης. Σε πολλές αγγλικές πόλεις έγιναν αντιπολεμικές διαδηλώσεις, αλλά ιστορική έμεινε η διαδήλωση στο Λονδίνο την 4η Νοέμβρη, όπου συμμετείχαν δεκάδες χιλιάδες, φωνάζοντας «δίκιο, όχι πόλεμος» και «κάτω ο Ήντεν»· η διαδήλωση κατέληξε σε μαζικές συγκρούσεις με την αστυνομία. Ένας υπουργός περιέγραφε πως η συνεδρίαση του υπουργικού συμβουλίου το ίδιο βράδυ είχε ως σταθερή υπόκρουση τα συνθήματα των διαδηλωτών.⁸

Αγγλοι και Γάλλοι είχαν οργανώσει την εισβολή με απόλυτη μυστικότητα και χωρίς να ενημερώσουν τους Αμερικανούς. Αυτό σήμαινε μια σαφή αμφισβήτηση της αμερικανικής ηγεμονίας του δυτικού στρατοπέδου, που οι Αμερικανοί δεν ήταν διατεθειμένοι να δεχτούν εύκολα. Παρόλ' αυτά, ο Αμερικανός πρόεδρος Αϊζενχάουερ δήλωνε χρόνια αργότερα ότι αν οι Αγγλογάλλοι είχαν πετύχει στρατιωτικά τους στόχους τους μέσα σε λίγες μέρες, θα είχε αποδεχτεί το γεγονός ως τετελεσμένο.⁹ Αλλά η προοπτική ενός γενικευμένου πολέμου και η δυτική εισβολή από κοινού με το Ισραήλ φόβιζε τους Αμερικανούς ότι θα οδηγούσε σε γενικευμένη αποσταθεροποίηση σε όλη τη Μέση Ανατολή, και θα τίνιζε στον αέρα την προσπάθεια τους να οικοδομήσουν μια αντισοβιετική συμμαχία στην περιοχή. Το αποτέλεσμα ήταν ότι Αμερική και Σοβιετική Ένωση πρότειναν από κοινού στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ ένα ψήφισμα που καταδίκασε την τριμερή εισβολή, και ζήτησε άμεση κατάπαυση του πυρός και αποχώρηση των εισβολέων. Αντιμέτωποι με αυτές τις συνθήκες, στις 7 Νοεμβρίου Αγγλία και Γαλλία αναγκάστηκαν να σταματήσουν την εισβολή και να αποχωρήσουν ολοσχερώς μέχρι τα τέλη Νοέμβρη.

Τα αποτελέσματα του Σουέζ

Το φιάσκο του Σουέζ έπαιξε καταλυτικό ρόλο στη διάλυση των αποικιακών αυτοκρατοριών. Η τεράστια έμπνευση που έφερε έκανε τη νίκη των αντιποικιακών κινημάτων να είναι πια θέμα χρόνου. Το 1958 ένα στρατιωτικό κίνημα στα πρότυπα των Ελεύθερων Αξιωματικών του Νάσερ ανέτρεψε τη φιλοβρετανική μοναρχία του Ιράκ. Την ίδια χρονιά Αίγυπτος και Συρία προχωρούσαν στη δημιουργία της Ηνωμένης Αραβικής Δημοκρατίας, που θα διαρκούσε μέχρι το 1961. Μετά από ένα αιματηρό

πόλεμο, το 1962 το FLN πέτυχε την απελευθέρωση της Αλγερίας από τους Γάλλους.

Η διάλυση των παλαιών αυτοκρατοριών δεν σήμανε αυτόματα την επιβολή μιας νέας μορφής ιμπεριαλιστικού ελέγχου. Ο φόβος των Αμερικανών ότι η τριμερής εισβολή θα οδηγούσε τα νέα αντιποικιακά καθεστώτα σε κάθετη ρήξη με τις ΗΠΑ και σε συμμαχίες με τη Σοβιετική Ένωση επαληθεύτηκε. Χρειάστηκε να περάσουν δυο ολόκληρες δεκαετίες μέχρι τη συνθήκη του Καμπ Ντέιβιντ το 1978, όταν Αίγυπτος και Ισραήλ υπόγραψαν μια συνθήκη που παρμένει ο άξονας της αμερικανικής πολιτικής την περιοχή, προκειμένου οι Αμερικάνοι να ξαναποκτήσουν τον έλεγχο στην Αίγυπτο.

Η ήττα των ιμπεριαλιστών στο Σουέζ άνοιξε ένα τέραστιο παράθυρο ευκαιριών για τα κινήματα στη Μέση Ανατολή. Το ότι αυτή η ευκαιρία τελικά χάθηκε δεν ήταν νομοτέλεια, αλλά αποτέλεσμα της φύσης των καθεστώτων που προέκυψαν από τα αντι-αποικιακά κινήματα και των στρατηγικών λαθών της Αριστεράς. Τα νέα καθεστώτα πήραν μια σειρά από μέτρα, όπως εθνικοποιήσεις και αναδιανομή της γης, που βελτίωσαν σε σημαντικό βαθμό τη ζωή των λαϊκών μαζών. Όμως ο έλεγχος βρισκόταν στα χέρια μιας μικρής ελίτ αξιωματικών και γραφειοκρατών, που είχαν τα δικά τους συμφέροντα και δεν δίσταζαν να συγκρουστούν βάρυνα με τους εργάτες και τους αγρότες όταν το έκαναν αναγκαίο. Το τέλος της μεταπολεμικής οικονομικής ανάπτυξης με την κρίση του 1973 οδήγησε σταδιακά αυτά τα καθεστώτα στην εφαρμογή νεοφιλελεύθερων μέτρων και στη μαζική καταστολή για να τα επιβάλλουν.

Από την άλλη, η αραβική Αριστερά έκανε το τραγικό λάθος να γίνει ουρά αυτών των καθεστώτων. Όπως εξηγούσε ένας Αιγύπτιος κομμουνιστής χρόνια μετά: «Ο Νάσερ χρησιμοποιούσε τους κομμουνιστές ως μαντρόσκυλα: τη μια μέρα τους έβγαζε από τη φυλακή, και την άλλη τους ξανάριχνε μέσα. Σε εκείνη τη φάση [τον 1956] μας χρειαζόταν γιατί είμασταν εξύπνοι: γράφαμε προκηρύξεις, ξεσηκώναμε τον κόσμο, παίρναμε τα όπλα κλπ... Όταν ο πόλεμος και η εισβολή τελείωσαν και τα πράγματα ηρέμησαν... άρχισαν και πάλι να συλλαμβάνουν τους κομμουνιστές».¹⁰

Η αραβική αριστερά αναζητούσε την προοπτική στον κρατικό καπιταλισμό και τις συμμαχίες με τη Σοβιετική Ένωση, αντί για την ανεξάρτητη οργάνωση

των αγώνων των εργατών, που είχαν μαζικοποιηθεί δραματικά τις δεκαετίες του 1940 και 1950. Αντί να καθορίζεται από τη στρατηγική της επαναστατικής ανατροπής, η αραβική Αριστερά είδε την πορεία της να εξαρτάται από τις εναλλαγές μεταξύ καρότου και μαστιγίου που εφάρμοζαν τα νέα καθεστώτα αναλόγως των συμφερόντων τους. Το τελικό αποτέλεσμα ήταν μια σειρά από ήττες για το εργατικό κίνημα, και η αδυναμία της αραβικής Αριστεράς να κατακτήσει ένα διακριτό ρόλο και να οργανώσει την εργατική αντίσταση, όταν τα νασερικά καθεστώτα άρχισαν να εφαρμόζουν νεοφιλελεύθερες πολιτικές από τα τέλη της δεκαετίας του 1970.

Από την εποχή του πολέμου στο Ιράκ το 2003 και την Αραβική άνοιξη του 2011 διανύουμε μια περίοδο πολέμων και επαναστάσεων στη Μέση Ανατολή, που όμοια της έχει να δει κανείς από την εποχή του Σουέζ. Η διογκούμενη ένταση των συγκρούσεων, η αδυναμία των ιμπεριαλιστικών δυνάμεων να ελέγξουν την κρίση, η διάλυση παλιών συμμαχιών και η δημιουργία νέων δημιουργούν μια απίστευτη φρίκη πολέμου και προσφυγιάς και θέτουν επιτακτικά καθήκοντα στις πλάτες του αντι-ιμπεριαλιστικού κινήματος. Η επανεμφάνιση ενός νέου εργατικού κινήματος στην Αίγυπτο τη δεκαετία του 2000 έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην ανατροπή του Μουμπάρακ με την αραβική άνοιξη του 2011. Η προοπτική τσακίσματος της συμμαχίας Αιγύπτου-Ισραήλ με ένα ισχυρό εργατικό κίνημα στην Αίγυπτο έκανε τους Αμερικανούς, το Ισραήλ και τις αραβικές άρχουσες τάξεις να τρέμουν. Μπορεί να απέφυγαν προσωρινά τον κίνδυνο με τη χούντα του Σίσι, αλλά η εμπειρία του Σουέζ είναι μια πολύτιμη παρακαταθήκη για την Αριστερά που θέλει να συγκρουστεί με τον ιμπεριαλισμό και τους συμμάχους του σε όλη τη Μέση Ανατολή. **η**

Σημειώσεις

1. Λ. Μπόλαρης, «Από τον Νάσερ στο Μουμπάρακ», Σοσιαλισμός από τα κάτω, 85, 2011, <http://www.socialismfrombelow.gr/article.php?id=513>
2. A. Alexander, 'Suez and the high tide of Arab nationalism', International Socialism, 112, 2006, <http://isj.org.uk/suez-and-the-high-tide-of-arab-nationalism/>
3. Alexander, ο.π.
4. Alexander, ο.π.
5. S. Hall, 1956: The World in Revolt, Λονδίνο, 2016, σ. 320.
6. Alexander, ο.π.
7. Alexander, ο.π.
8. Hall, ο.π., σσ. 331-2.
9. Hall, ο.π., σ. 328.
10. Alexander, ο.π.

Στα τέλη του 1956 ένας Άγγλος δημοσιογράφος που είχε κάνει ρεπορτάζ για κάποιες μέρες στην επαναστατημένη Ουγγαρία, έγραφε για τα όργανα εξουσίας που είχαν ανθίσει πριν την τσακίσουν τα ρωσικά τανκς:

«Λόγω της αυθόρμητης γέννησής τους, της σύνθεσής τους, της αίσθησης ευθύνης, της αποτελεσματικής οργάνωσης στον εφοδιασμό και στην τήρηση της τάξης, της σοφίας με την οποία χειριζόταν τα ρωσικά στρατεύματα, και πολύ περισσότερο, λόγω της εντυπωσιακής ομοιότητας με τα συμβούλια των εργατών, αγροτών και φαντάρων στην Ρωσία των επαναστάσεων του 1905 και του Φλεβάρη του 1917, αυτές οι επιτροπές, το δίκτυο των οποίων απλώθηκε σε όλη την Ουγγαρία, ήταν ιδιαίτερος ομοιογενείς. Ήταν ταυτόχρονα όργανα της εξέγερσης - η συσπείρωση αντιπροσώπων εκλεγμένων στα εργοστάσια και τα πανεπιστήμια, τα ορυχεία και τις στρατιωτικές μονάδες- και όργανα λαϊκής αυτοκυβέρνησης που εμπιστεύονταν ο ένοπλος λαός... η εμφάνιση σε ηγετικές θέσεις καθημερινών ανδρών, γυναικών και νέων που ήταν φιμωμένοι από την AVH[Αστυνομία Κρατικής Ασφάλειας]. Η επανάσταση τους έσπρωξε μπροστά, ξύπνησε την περηφάνια και την ανεκδήλωτη μέχρι τώρα ικανότητα οργάνωσης, τους έβαλε να δουλέψουν για το χτίσιμο μιας πραγματικής δημοκρατίας».¹

Φοιτητική διαδήλωση στη Βουδαπέστη ενάντια στην επέμβαση της ΕΣΣΔ.

Εργατικά συμβούλια στη Βουδαπέστη αντιμετωπία με σοβιετικά τανκς! Ο Λέανδρος Μπόλαρης θυμίζει την ιστορική προσπάθεια των εργατών στην Ουγγαρία να δείξουν ότι σοσιαλισμός ερήμην της εργατικής τάξης δεν υπάρχει.

Εργατική Επανάσταση ενάντια στον κρατικό καπιταλισμό Ουγγαρία 1956

Ο δημοσιογράφος ήταν ο Πίτερ Φράιερ. Δεν ήταν κάποιος «τυχαίος». Μέλος της νεολαίας του ΚΚ και μετά του κόμματος, το 1947 απολύθηκε από την αστική εφημερίδα που δούλευε γιατί αρνήθηκε να αποκηρύξει τον κομμουνισμό. Το 1956 ήταν επί εννιά χρόνια δημοσιογράφος της Daily Worker, της εφημερίδας του κόμματος. Οι ανταποκρίσεις του από την Ουγγαρία πετσοκόβονταν και σύντομα πήγαν στο καλάθι των αχρήστων. Όμως, ο Φράιερ δεν έμεινε σιωπηλός - τις αναδημοσίευσε σε ένα βιβλίο με τίτλο “Ουγγρική Τραγωδία” και σύντομα διαγράφηκε από το κόμμα.

Η περίπτωση του Φράιερ είναι ενδεικτική για το σοκ που προκάλεσε η Ουγγρική Επανάσταση και η καταστολή της στην Αριστερά διεθνώς. Χιλιάδες αγωνιστές/τριες των κομμουνιστικών κομμάτων ήρθαν σε ρήξη με τις ηγεσίες τους που στήριζαν την σφαγή της Επανάστασης. Ευρύτερα, η συζήτηση για το τι είναι τα καθεστώτα του ανατολικού μπλοκ άνοιξε για πρώτη φορά τόσο πλατιά στην Αριστερά και θα συνέχιζε να έμενε ανοιχτή.

Η επανάσταση ξεκινάει

Στις 12 Οκτώβρη ο Γιούρι Αντρόποφ, πρόεδρος τότε της Ρωσίας στην Βουδαπέστη, ενημέρωνε με ένα εμπιστευτικό σημείωμα για το περιεχόμενο της συνομιλίας του με τον Έρνο Γκέρο, τον γραμ-

Γκρεμισμένο και με συνθήματα το άγαλμα του Στάλιν

ματέα του ουγγρικού κόμματος. Ο Γκέρο ήταν «ανήσυχος» και εκτιμούσε ότι:

«η κύρια πηγή κινδύνου είναι ότι ενώ τρεις τέσσερις μήνες πριν μόνο η διανοήση έκφραζε τη δυσαρέσκειά της, τώρα το κλίμα της δυσαρέσκειας απλώνεται και στους εργάτες, για να μην αναφερθούμε στους αγρότες που βρίσκονται στα πρόθυρα της εξέγερσης.»²

Στις 23 Οκτώβρη έγινε μια διαδήλωση στη Βουδαπέστη για συμπαραστάση στη Πολωνία και στη «μεταρρυθμιστική» της ηγεσία. Η πρωτοβουλία είχε έρθει από τους κύκλους των μεταρρυθμιστών διανοούμενων και των φοιτητών που συμμετείχαν στον «κύκλο Πέτοφι».³ Στις δημόσιες συζητήσεις αντιπαραθέσεις που οργάνωνε έφταναν πλέον να συμμετέχουν χιλιάδες. Σε μια τέτοια «χαστική» εκδήλωση στο πανεπιστήμιο είχε ριχτεί την προηγούμενη μέρα η πρόταση για τη διαδήλωση.

Αρχικά, το υπουργείο Εσωτερικών έδωσε άδεια για τη διαδήλωση. Μετά επικράτησε ο πανικός και η διαδήλωση απαγορεύτηκε. Όμως, όταν ο διοικητής της αστυνομίας εξήγησε ότι δεν διαθέτει επαρκείς δυνάμεις για την εφαρμογή της απαγόρευσης, η άδεια ξαναδόθηκε. Αυτές οι ταλαντεύσεις σε διάστημα λίγων ωρών έδειχναν ότι το καθεστώς έχανε τον έλεγχο.

Η διαδήλωση ήταν γιγάντια, οι μαρτυρίες μιλάνε για 200 χιλιάδες ανθρώπους στο δρόμο. Με τους φοιτητές που ξεκινούσαν από τις σχολές ενώνονταν εργάτες από τις εργοταξιοτονίες του νησιού Τσόσπελ στα νότια και της Ούπεστ (Νέα Πέστη) στα βόρεια. Ο Γκέρο απ' το ραδιόφωνο απειλίζει ότι η «εργατική τάξη θα υπερασπίσει με κάθε τρόπο τη λαϊκή δημοκρατία». Κι αυτές οι απειλές εκπο-

ξεύονταν την στιγμή που η πραγματική εργατική τάξη διαδήλωνε στη Βουδαπέστη και στις άλλες μεγάλες πόλεις.

Ένα τεράστιο πλήθος κατευθύνθηκε στην πλατεία Ηρώων στην οποία δέσποζε ένας τεράστιος ανδριάντας του Στάλιν. Οι αρχικές απόπειρες να γκρεμιστεί ήταν άκαρπες μέχρι που κατέφτασε: «μια ομάδα εργατών με σκάλες, συρματοσχοίνα και οξυγονοκολλήσεις και άρχισε να κόβει το άγαλμα στο ύψος των γονάτων. Τελικά έπεσε... Μέσα σε λίγες στιγμές το πλήθος άρχισε να το κομματιάζει και να παίρνει κομμάτια σαν σουβενίρ. Μέσα σε κραυγές χαράς το κεφάλι σύρθηκε στους δρόμους μέχρι το Εθνικό Θέατρο. Τη νύχτα το μόνο που είχε απομείνει στο βάθρο ήταν οι μπρούτζινες μπότες του Στάλιν που έφταναν στο ύψος ενός ανθρώπου».⁴

Ταυτόχρονα, τα πλήθη που πολιορκούσαν το κτίριο της ραδιοφωνίας απαιτώντας να διαβαστεί το ψήφισμα της συγκέντρωσης, βρέθηκαν αντιμέτωπα με τους ασφαλίτες της AVH. Μετά τα δακρυγόνα, ήρθαν οι ξιφολόγχες και οι σφαίρες. Και μέσα σε λίγες ώρες η Βουδαπέστη είχε μετατραπεί σε πεδίο μάχης.

Τα ρωσικά τανκς βγήκαν στους δρόμους να καταστείλουν την «αντεπανástαση». Το ξημέρωμα της 24ης Οκτώβρη βρήκε τη Βουδαπέστη να συγκλονίζεται από τις ριπές των πολυβόλων και τις εκρήξεις των οβίδων και των βομβών. Χιλιάδες εργάτες, νεολαίοι (πολλοί έφηβοι) σχημάτισαν αυτοσχέδιες ομάδες που ανέλαβαν να αντιμετωπίσουν την ρωσική επίθεση.

Μονάδες του στρατού ενώθηκαν με τους διαδηλωτές μοιράζοντας όπλα και μήχραν στη μάχη ενάντια στα ρωσικά

τανκς. Η πιο διάσημη ήταν η μονάδα το ταγματάρχη Παλ Μάλετερ στο στρατόνα Κίλιαν. Οι περισσότερες στρατιωτικές μονάδες έμειναν «ουδέτερες». Στις υπόλοιπες περιοχές της χώρας ξεδιπλώθηκε το ίδιο μοτίβο. Διαδηλώσεις, χτύπημα από την AVH με δεκάδες δολοφονημένους σε πολλές περιπτώσεις, κατάρρευση των «κρατικών και κομματικών αρχών».

Ταυτόχρονα, στις 24 Οκτώβρη συγκροτήθηκε βιαστικά μια κυβέρνηση με πρωθυπουργό τον Ίμρε Νάγκι. Παλιό στέλεχος του ΚΚ, ο Νάγκι είχε κάνει πρωθυπουργός το 1953-55 και μετά είχε καθαιρεθεί και διαγραφεί από το κόμμα. Η δημοτικότητά του ήταν αναμφισβήτητη όμως η κυβέρνησή του δεν διέθετε δικιά της ιδιαίτερη δύναμη. Χρειάζόταν να κολυπήσει με το ποτάμι της επανάστασης από τη μια και να προσπαθήσει να διαπραγματευτεί μια συμφωνία με την Ρωσία. Αρχικά, ότι ο συμβιβασμός έμοιαζε ότι θα δούλεψε: Στις 29 Οκτώβρη η ρωσική ηγεσία συμφώνησε να αποσύρει τις μονάδες της από την Βουδαπέστη.

Εργατικά συμβούλια

Όμως, η καρδιά της επανάστασης χτυπούσε αλλού. Στα εκατοντάδες εργατικά συμβούλια και επαναστατικές επιτροπές που ξεπηδούσαν μέσα από την Γενική Απεργία που είχε ξεκινήσει αυθόρμητα. Για παράδειγμα, το συμβούλιο της Ούπεστ, συγκροτήθηκε τις πρώτες πρωινές ώρες της 24ης Οκτώβρη, όταν οι εργάτες της περιοχής κατέλαβαν το τοπικό δημαρχείο. Σύμφωνα με μια μαρτυρία η ατμόσφαιρα «θύμιζε Χειμερινά Ανάκτορα του 1917». Το συμβούλιο συνδύαζε την παθιασμένη πολιτική συζήτηση με την οργάνωση της ζωής στην περιοχή.

Συγκροτήσε επιτροπές για την περιφρούρηση κρατουμένων (διευθυντών, ασφαλιτών κλπ) πολιτοφυλακή, επιτροπή για τον εφοδιασμό, μια άλλη για την έκδοση προκηρύξεων και εφημερίδων, μια επιτροπή σύνδεσης με τις εργοστασιακές επιτροπές της περιοχής και τα άλλα συμβούλια, ακόμα και μια για τον συντονισμό με το συμβούλιο που είχε αναλάβει το λιμενικό του Δούναβη.

Ένα άλλο παράδειγμα είναι το συμβούλιο του εργοστασίου Egyesült Izzó στην ίδια περιοχή, με δέκα χιλιάδες εργάτες. Συγκροτήθηκε κι αυτό στις 24 του μηνός, αποτελούνταν από 71 μέλη και στις 27 ανακοίνωσε ότι έχει πάρει υπό τον έλεγχό του το εργοστάσιο. Τα πρώ-

Η μπάντα των εργατών ανοίγει το Συλλαλητήριο στις 23 Οκτώβρη.

τα μέτρα ήταν η απόλυση της διεύθυνσης, το κάψιμο των φακέλων του προσωπικού, η κατάργηση της αμοιβής με το κομμάτι και η αύξηση των μισθών. Ο Λάγιος Γκαράι, ένα από τα μέλη του συμβουλίου εξηγούσε: «Τέλειωσε πια η εποχή που τα αφεντικά αποφάσιζαν για τη δική μας μοίρα».⁵

Στις 31 Οκτώβρη, μια συνάντηση 24 εργοστασιακών συμβουλίων της Βουδαπέστης διακήρυξε: «Το ανώτερο σώμα στο εργοστάσιο είναι το δημοκρατικά εκλεγμένο εργατικό συμβούλιο... Ο διευθυντής είναι υπάλληλος του εργοστασίου. Αυτός και οι ανώτεροι υπάλληλοι εκλέγονται από το εργατικό συμβούλιο. Είναι υπόλογος στο εργατικό συμβούλιο για κάθε ζήτημα».⁶

Ποιο ήταν το ενοποιητικό στοιχείο αυτού του κύματος πρωτοβουλιών και αυτό-οργάνωσης; Η απαίτηση να αποσυρθούν ολοκληρωτικά τα ρωσικά στρατεύματα από τη χώρα καταρχήν. Το δεύτερο ήταν η σχεδόν ομόφωνη θέση ότι η νέα Ουγγαρία δεν θα γυρίσει στην προ του 1945 κατάσταση, τα μέσα παραγωγής δεν θα επέλτρεφον στα χέρια των παλιών καπιταλιστών και ευγενών. Αντίθετα, έπρεπε να περάσουν στον γνήσιο δημοκρατικό έλεγχο των εργατών και εργατριών. Μπορεί οι εμigrέ-

δες του παλιού καθεστώτος στη Βιέννη και σε άλλες πρωτεύουσες να παρίσταναν το φίλο των «μαχητών της ελευθερίας» αλλά η επιρροή τους ήταν ασήμαντη.

Στην Ουγγαρία διαμορφωνόταν μια κατάσταση δυαδικής εξουσίας. Η κυβέρνηση Νάγκι απολάμβανε της υποστήριξης και της εμπιστοσύνης των εργατικών συμβουλίων και επαναστατικών επιτροπών αλλά δεν τα έλεγχε. Έκανε κινήσεις για να εξασφαλίσει τη δημοτικότητά της: την 1η Νοέμβρη ο Νάγκι δήλωσε ότι η Ουγγαρία θα είναι ουδέτερη χώρα και θα ξεκινούσε τη διαδικασία αποχώρησης από το Σύμφωνο της Βαρσοβίας και επίσης υποσχέθηκε ελεύθερες εκλογές.

Όμως, το δίλημμα παρέμενε. Ποιος θα ελέγχει τη νέα Ουγγαρία; Τα συμβούλια θα γινόταν ένα συμπλήρωμα του κρατικού μηχανισμού και οι επιλογές θα έμεναν στην κυβέρνηση, δηλαδή τη γραφειοκρατία; Ή η κυβέρνηση θα ελέγχονταν από τα συμβούλια; Το Συμβούλιο του Μίσκολσκ, μιας βιομηχανικής πόλης στα βόρεια της Βουδαπέστης, ζήτησε: «Η κυβέρνηση πρέπει να προτείνει τη δημιουργία ενός Επαναστατικού Εθνικού Συμβουλίου, βασισμένου στα εργατικά συμβούλια των διαφόρων

περιφερειών της Βουδαπέστης και αποτελούμενο από δημοκρατικά εκλεγμένους αντιπροσώπους από αυτά τα συμβούλια. Την ίδια στιγμή το παλιό κοινοβούλιο πρέπει να διαλυθεί».⁷

Δεύτερη φάση

Αυτές οι διεργασίες διακόπηκαν από την δεύτερη ρωσική επίθεση. Η απόφαση είχε παρθεί από την ρωσική ηγεσία την 1 Νοέμβρη με την επιμονή του «μεταρρυθμιστή» και «ανθρωπιστή» Χρουστσόφ. Η «Επιχείρηση Ανεμοστρόβιλος» ξεκίνησε στις 4 το πρωί της 4 Νοέμβρη. Οι συσχετισμοί πυρός ήταν συντριπτικοί, παρόλα αυτά ο ρωσικός στρατός χρειάστηκε τρεις μέρες για να συντρίψει τα σημεία αντίστασης στην Βουδαπέστη. Το τελευταίο προπύργιο το Τσέσπελ έπεσε στις 11 Νοέμβρη. Αυτή η περιοχή ήταν γνωστή από την επανάσταση του 1919 ως «κόκκινο Τσέσπελ». Τίμησε αυτό τον τίτλο.

Παρόμοιες μάχες εκτυλίχτηκαν σε όλα τα βιομηχανικά κέντρα της χώρας. Στις 7 Νοέμβρη το εργατικό συμβούλιο του γιγάντιου συγκροτήματος χαλυβουργίας στη Ντουναπέντελε, μια νέα βιομηχανική πόλη, ανακοίνωσε ότι η πόλη είναι περικυκλωμένη από ρωσικές μονάδες και ότι: «Σε αυτή την πόλη όλοι

Συνεδρίαση εργατικού συμβουλίου εργατών χαλυβουργίας στη Βουδαπέστη.

οι κάτοικοι είναι εργάτες και κρατάνε την εξουσία στα χέρια τους. Ο πληθυσμός της πόλης είναι οπλισμένος. Δεν πρόκειται να την παραδώσουν για αυτοί έχτισαν τα εργοστάσια και τα σπίτια με τα ίδια τους τα χέρια. Οι εργάτες θα υπερασπίσουν την πόλη από τον φασισμό αλλά και από τα σοβιετικά στρατεύματα».⁸

Ο ρωσικός στρατός έφερε μαζί του μια κυβέρνηση εγκαθέτων που την είχε βαπτίσει «εργατο-αγροτική». Επικεφαλής της ήταν ο Γιάνος Κάνταρ, μέχρι τη 1 Νοέμβρη υπουργός του Νάγκι. Το πρόβλημα αυτής της κυβέρνησης ήταν ότι βρισκόταν αντιμέτωπη με την ισχύ των εργατικών συμβουλίων που παρέμενε τεράστια. Το ένα μετά το άλλο δήλωναν ότι δεν αναγνωρίζουν την κυβέρνηση που τον «προδότη Κάνταρ»... Η Γενική Απεργία συνεχιζόταν.

Η πιο κρίσιμη εξέλιξη ήταν η συγκρότηση, στις 14 Νοέμβρη, του Κεντρικού Εργατικού Συμβουλίου της Μείζονος Βουδαπέστης (ΚΜΤ),⁹ ένα σώμα που το αποτελούσαν δυο ανακλητοί αντιπρόσωποι από κάθε περιφερειακό εργατικό συμβούλιο της περιφέρειας της πρωτεύουσας. Η ιδέα για την συγκρότησή του είχε ριχτεί από τις 31 Οκτώβρη αλλά η κυβέρνηση Νάγκι είχε καταφέρει να την αναβάλλει.

Ο ίδιος ο τρόπος που συγκροτήθηκε είναι μάθημα προλεταριακής οργάνωσης και δημοκρατίας. Η πρώτη συνάντησή έγινε στις 13 Νοέμβρη αλλά δεν προ-

χώρησε στην συγκρότηση του συμβουλίου από αυτήν απουσιάζανε αντιπρόσωποι με πληρεξούσια από σημαντικά εργοστάσια και έτσι δεν θα ήταν αντιπροσωπευτικό. Την επόμενη μέρα, στις 14, όταν οι αντιπρόσωποι φτάσανε στο δημαρχείο της Ούπεστ το βρήκανε περικυκλωμένο από ρωσικά τανκς. Δεν σαστίσανε, αλλά οργανωμένα πήγαν στο εργοστάσιο Egyesült Izzó, στο οποίο εξελισσόταν παράλληλα άλλες συνελεύσεις και συγκεντρώσεις. Την συγκρότηση του συμβουλίου την παρακολούθησαν - με δικαίωμα λόγου- 4.000 με 5.000 εργάτες!

Το ΚΜΤ αντιπροσώπευε το ανώτατο σημείο που έφτασε η οργάνωση της εργατικής τάξης στην επανάσταση. Ήταν ένα όργανο που χρειάστηκε να πάρει πολιτικές αποφάσεις, να διαπραγματευτεί με την κυβέρνηση και τους Ρώσους. Και ήταν ένα δημοκρατικό όργανο: η απόφαση για την παύση της Γενικής Απεργίας στις 15 Νοέμβρη, πάρθηκε ύστερα από έντονη συζήτηση και διαφωνίες. Όταν στις 21 Νοέμβρη προσπάθησε να συγκροτήσει ένα Πανεθνικό Εργατικό Συμβούλιο, τα ρωσικά τανκς περικύκλωσαν το γήπεδο που θα γινόταν η συνέλευση. Η απάντηση ήταν μια διήμερη γενική απεργία που παρέλυσε τα πάντα.

Όταν η κυβέρνηση Κάνταρ ανασυγκρότησε το κατασταλτικό μηχανισμό της, πέρασε στην επίθεση. Τον Δεκέμβρη άρχισαν οι μαζικές συλλήψεις των

ηγετών των εργατικών συμβουλίων. Στις 8 Δεκέμβρη μονάδες του ρωσικού στρατού και τις ΑΒΗ άνοιξαν πυρ σε μια διαδήλωση ανθρακωρύχων στην πόλη Σαλγκονταριάν στα βορειοανατολικά της Βουδαπέστης. Ο απολογισμός ήταν 52 νεκροί και 150 τραυματίες. Η γενική απεργία που κάλεσε το ΚΜΤ στις 11-12 Δεκέμβρη ήταν απόλυτα πετυχημένη, αλλά θα ήταν και η τελευταία: τα μέλη του είχαν ήδη συλληφθεί. Στις 5 Γενάρη η «εργατο-αγροτική κυβέρνηση» ανακοίνωσε ότι επιβάλλεται η ποινή θανάτου σε όποιον αρνηθεί να «επιστρέψει στη δουλειά»...

Η συνέχεια ήταν ένα όργιο, οι δίκες και οι εκτελέσεις που κράτησαν χρόνια. Τα πιο διάσημα θύματα ήταν ο ίδιος ο Νάγκι και τρεις υπουργοί του που εκτελέστηκαν τον Ιούνιο του 1957 (ένας από τους συλληφθέντες υπουργούς της κυβέρνησης Νάγκι που γλύτωσε την εκτέλεση ήταν ο μεγάλος μαρξιστής φιλόσοφος Γκιόργκι Λούκατς).

Όμως, υπήρχαν πολλοί άλλοι, ο ανθός της εργατικής τάξης: Ο Ισβαν Ανγκιάλ και ο Ότο Ζιρμάι, εργάτες που ήταν επικεφαλής των μαχητών της οδού Τιζμπολμπ. Στις 7 Νοέμβρη (την επέτειο της Επανάστασης του Οκτώβρη) είχαν υψώσει το κόκκινο λάβαρο στα οδοφράγματά τους. Ο Ζίνος Μπαρίνι, που είχε ιδρύσει την Ένωση Νέων Εργατών του Τσέσπελ και με «κόκκινο μαντήλι στο λαιμό» έπαιξε ηγετικό ρόλο στην μαχητική ομάδα της οδού Τόμπα. Οι

εκτελέσεις, σύμφωνα με τα πρακτικά των δικών, τις αναφορές στο τύπο και τις μαρτυρίες κρατουμένων, έφτασαν τις 2.000 με 2.500.¹⁰

Κρίση

Οι επαναστάσεις δεν ξεσπάνε επειδή απλά οι εκμεταλλεζόμενοι «δεν αντέχουν άλλο». Χρειάζεται και ένα άλλο στοιχείο: η κρίση και η φαγωμάρα στην άρχουσα τάξη που ανοίγει ρωγμές για να εκφραστεί η συσσωρευμένη δυσανεμία.

Τον Μάρτη του 1953 πέθανε ο Στάλιν. Ο θάνατός του άνοιξε στην άρχουσα τάξη της Ρωσίας καναλάδες για το ποιες μεταρρυθμίσεις χρειάζονταν για να εκσυγχρονιστεί το καθεστώς. Τα μηνύματα ότι το καζάνι είχε αρχίζει να βράζει έρχονταν το ένα μετά το άλλο.

Στα μέσα του Ιουνίου του 1953 οι εργάτες στο Ανατολικό Βερολίνο κατέβηκαν σε απεργία που απλώθηκε σε όλα τα βιομηχανικά κέντρα της Ανατολικής Γερμανίας και χρειάστηκε η επέμβαση των ρωσικών τανκς για να κατασταλεί.¹¹ Τον Ιούλη ξέσπασε η απεργία των εξόριστων στα στρατόπεδο καταναγκαστικής εργασίας (ορucheia) στη Βορκούτα της Ρωσίας, που πυροδότησε εξεγέρσεις και σε άλλα στρατόπεδα.¹²

Τον Φλεβάρη του 1956 έγινε το 20ο συνέδριο του ΚΚΣΕ και εκεί ο Ν. Χρουστσόφ αποφάσισε να δώσει ένα σκληρό μήνυμα στις πτέρυγες της άρχουσας τάξης που αντιμάχονταν τις κινήσεις προσαρμογής που έκανε στη νέα κατάσταση. Ήταν η περιφημη «μυστική εισήγηση» με την οποία διέλυσε συστηματικά το μύθο του «μεγάλου Στάλιν». Τα εγκλήματα του Στάλιν ήταν κοινό μυστικό βέβαια ιδιαίτερα στα ηγετικά στρώματα της γραφειοκρατικής άρχουσας τάξης. Παρόλα αυτά η επίσημη αναγνώρισή τους (όχι όλων βέβαια) προκάλεσε σεισμό. Αρχικά, η ρωσική ηγεσία προσπάθησε να βάλει το τζίνι ξανά μέσα στο μπουκάλι με απαγόρευση κάθε περαιτέρω συζήτησης.

«Ψωμί και Ελευθερία»

Στις 28 Ιούνη 1956 οι εργάτες στο εργοστάσιο ZISPO στο Πόζναν κατέβηκαν σε απεργία και αποφάσισαν να διαδηλώσουν στο κέντρο της πόλης. Το θέμα 16 χιλιάδων απεργών με πανό και πλακάτ που ζητούσαν «ψωμί», «μεγαλύτερους μισθούς, χαμηλότερες τιμές», ηλέκτρισε την ατμόσφαιρα. Η απεργία απλώθηκε και η διαδήλωση μεγάλωνε σαν αφρισμένο ποτάμι.

Κατά τις 10 το πρωί, περίπου 100 χιλιάδες διαδηλωτές είχαν πλημμυρίσει την Πλατεία Στάλιν, την κεντρική πλατεία της πόλης μπροστά από το δημαρχείο. Ήταν περίπου το 1/3 του πληθυσμού της πόλης. Απαιτούσαν την άμεση ικανοποίηση των αιτημάτων των απεργών.

Η οργή ήταν συσσωρευμένη και ξέσπασε. Οι διαδηλωτές επιτέθηκαν στο δημαρχείο και στο κτίριο που στεγαζόταν τα γραφεία του ΠΕΕΚ και τα κατέστρεψαν. Μια μαρτυρία περιγράφει πως οι διαδηλωτές πέταγαν τα κομματικά εμβλήματα από το μπαλκόνι μαζί με τα πορτραίτα των κομματικών ηγετών αλλά ότι «μόνο τα πορτραίτα του Λένιν γλύτωσαν τον εξευτελισμό· σε ένδειξη σεβασμού τα γύρισαν να ‘κοιτάνε’ τον τοίχο».¹³

Μια οικονομική απεργία, είχε μετατραπεί σε πολιτική εξέγερση. Ο απολογισμός ήταν 78 νεκροί -οι 64 πολίτες, και περισσότεροι από 400 τραυματίες. Δίπλα στο αίτημα «Ψωμί» είχε προστεθεί το αίτημα «Ελευθερία» και «έξω οι Ρώσοι».¹⁴

Η πρώτη απάντηση του καθεστώτος στην εξέγερση του Πόζναν ήταν να την αποδώσει στη δράση «πρακτόρων της Δύσης». Ετοίμασε και μια μεγάλη θεαματική δίκη για πάνω από 300 συλληφθέντες. Όμως, η συνέχεια ήταν η αποκλιμάκωση της καταστολής.

Το Πόζναν είχε πυροδοτήσει ένα κύμα αλληλεγγύης και αυτοπεποίθησης. Η αμφισβήτηση άρχισε να γενικεύεται και να εκφράζεται δημόσια. Στα εργοστάσια άρχισαν να συγκροτούνται εργοστασιακά συμβούλια, που διεκδικούσαν λόγο στις οικονομικές αποφάσεις και την γνήσια εκπροσώπηση των εργατικών αιτημάτων. Ένα κύμα απεργιών, συγκεντρώσεων και διαδηλώσεων σάρωνε τη χώρα.

Ελπίδα και σύμβολο της μεταρρυθμιστικής πτέρυγας της γραφειοκρατίας γινόταν ο Βλάντισλαβ Γκομούλκα. Ένα παλιό στέλεχος του ΚΚ που είχε καθαιρεθεί από τα αξιώματά του το 1948 και είχε κάνει φυλακή από το 1951 μέχρι το 1954.

Η κρίση του καθεστώτος έφτασε στο αποκορύφωμά της όταν ο Γκομούλκα εκλέχτηκε γραμματέας του ΠΕΕΚ τον Οκτώβρη και απαίτησε την αποχώρηση του υπουργού Άμυνας, του στρατάρχη Ροκοσόφσκι (στρατάρχης του ρωσικού στρατού). Τα ρωσικά στρατεύματα άρchiσαν πολεμικά γυμνάσια και ρωσικά πολεμικά πλοία εμφανίστηκαν έξω από

το Γκντανσκ. Ο ίδιος ο Χρουστσόφ, συνοδευόμενος από όλη σχεδόν τη ρωσική ηγεσία, πήγε στην Βαρσοβία για να βάλει τον Γκομούλκα στη θέση του στις 19 Οκτώβρη.

Τελικά, στην συνάντηση που είχαν οι δυο «μεταρρυθμιστές» ήρθαν σε συμβιβασμό. Ο Γκομούλκα θα έμενε στη θέση του -αφού απείλησε ότι ο πολωνικός στρατός θα αντισταθεί σε ρωσική επέμβαση. Αλλά και ο Χρουστσόφ πήρε την υπόσχεση ότι η συμμαχία με την Ρωσία θα έμενε ανέπαφη και ότι θα έμπαινε χαλινάρι στο εργατικό κίνημα.

Όμως, τον Οκτώβρη του 1956 το εργατικό κίνημα ήταν ακόμα ενεργό. Η Πολωνία είχε εμπνεύσει την διαδήλωση του πυροδότησε την επανάσταση στην Βουδαπέστη. Με την σειρά της η Ουγγρική Επανάσταση «απειλούσε» να ανάψει ξανά τη φωτιά της εργατικής εξέγερσης στην Πολωνία σε ακόμα μεγαλύτερη κλίμακα. Ακόμα και στην «ήσυχη» γειτονική Ρουμανία είχαν ξεκινηθεί φοιτητικές διαδηλώσεις στο Βουκουρεστί, στο Ιάσιο και στην Τιμισοάρα, το κέντρο της ουγγρικής μειονότητας στην Ρουμανία. Γι' αυτό το λόγο ο Χρουστσόφ επέλεξε το δρόμο της καταστολής και της σφαγής.

Από τον πόλεμο στον κρατικό καπιταλισμό

Η δυναμική της κρίσης και της εξέγερσης στο ανατολικό μπλοκ το 1956 πηγάζε από την ταξική φύση αυτών των κοινωνιών. Ήταν κρατικοί καπιταλισμοί, όχι σοσιαλιστικές κοινωνίες. Η ανατροπή, κυριολεκτικά αντεπανάσταση, είχε γίνει στις αρχές της δεκαετίας του '30. Τότε η γραφειοκρατία στην Ρωσία έβαλε μπροστά να χτίσει μια οικονομική και στρατιωτική υπερδύναμη που θα «φτάσει και θα ξεπεράσει» τη Δύση.

Η άρχουσα τάξη με την σιδερένια πυγμή του Στάλιν συμπύκνωσε μέσα σε λίγα χρόνια την πορεία που πήρε σχεδόν δυο αιώνες για να γίνει πχ ο βρετανικός καπιταλισμός μια μεγάλη βιομηχανική δύναμη -με όλη τη φρίκη που σήμαινε αυτό για τους εργάτες. Η κινητήρια δύναμη που καθόριζε τους ρυθμούς και της προτεραιότητες της οικονομίας δεν ήταν οι ανάγκες των εργατών. Ήταν ο στρατιωτικός ανταγωνισμός με τη Δύση.

Αυτό το μοντέλο μεταφτυπώθηκε στις χώρες που βρέθηκαν στη ρωσική σφαίρα επιρροής μετά το τέλος του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου.

Στη Δύση οι ρεφορμιστές κάθε απόχρωσης υπόσχονταν ότι θα πάρουν την κυβέρνηση με εκλογές και στη συνέχεια θα ελέγξουν φέτα τη φέτα του κράτος προς όφελος των εργατών. Στην ανατολική Ευρώπη τα σταλινικά κόμματα έλεγξαν το κράτος με τη «ψήφο» των ρωσικών τανκς. Στην πρώτη περίπτωση η φιλοδοξία ήταν να διαχειριστούν τον μονοπωλιακό καπιταλισμό. Στη δεύτερη να χτίσουν τον κρατικό καπιταλισμό κατά εικόνα και ομοίωση της Ρωσίας. Η ανατροπή της παλιάς τάξης πραγμάτων δεν ήταν πουθενά έργο της εργατικής τάξης και της δράσης της.

Η Ουγγαρία έγινε «Λαϊκή Δημοκρατία» και «σοσιαλιστική» με τα ρωσικά τανκς και με την βαθμιαία απόκτηση ελέγχου σε θέσεις κλειδιά του παλιού κρατικού μηχανισμού από το κομμουνιστικό κόμμα.

Τον Δεκέμβρη του 1944 στην πόλη Ντέμπρεσεν ορκίστηκε μια προσωρινή κυβέρνηση με την στήριξη του ρωσικού στρατού και ενώ ακόμα οι μάχες με τους Γερμανούς μαίνονταν. Πρωθυπουργός αυτής της κυβέρνησης ήταν ο στρατηγός Μπέλα Μίκλος ντε Ντολνάκ. Ο στρατηγός ανήκε στον στενό κύκλο του δικτάτορα «αντιβασιλέα» ναυάρχου Χόρτι που κυβερνούσε την Ουγγαρία ύστερα από την συντριβή της πρώτης Ουγγρικής Επανάστασης το 1919.

Ο Χόρτι ήταν σύμμαχος του Χίτλερ και ο στρατηγός Μίκλος είχε λάβει το παράσημο του Μεγαλόσταυρου του Σιδηρού Σταυρού από τον Χίτλερ τον Δεκέμβρη του 1941. Τον Οκτώβρη του 1944 με εντολή του Χόρτι υπέγραψε ανακοχή με τον ρωσικό στρατό που ήδη είχε μπει στη χώρα. Αυτή η κυβέρνηση κράτησε μέχρι τον Νοέμβρη του 1945.

Το Φλεβάρη του 1952, ο Ματίας Ράκοσι, γραμματέας του KMP (ΚΚ Ουγγαρίας)¹⁵ και «ο καλύτερος Ούγγρος μαθητής του Στάλιν», θα εξηγούσε τον τρόπο σε μια ομιλία του σε ανώτερους αξιωματούχους του καθεστώτος. Ήταν η περίφημη «τακτική του σαλαμιού» όπως την αποκάλεσε. Μια «φέτα» του κρατικού μηχανισμού τη φορά. Πρώτα ο στρατός, μετά τα υπόλοιπα. Και όπως δήλωσε: «ένα κομμάτι κρατήσαμε για τον εαυτό μας από την αρχή και δε δεχτήκαμε καμιά μοιρασιά: την υπηρεσία ασφαλείας».¹⁶

Είναι χαρακτηριστικός ο τρόπος που εθνικοποιήθηκε η βιομηχανία. Το 1944, το 1/3 της ουγγρικής βιομηχανίας βρισκόταν ήδη στα χέρια των γερμανικού κεφαλαίου. Με την Συμφωνία του Πό-

τονταμ η Ρωσία απέκτησε το δικαίωμα να κατέχει αυτή την περιουσία. Τον Σεπτέμβρη του 1945 τέθηκε υπό ιδιοκτησία μεικτών ρωσο-ουγγρικών (κρατικών) επιχειρήσεων. Τρία χρόνια μετά, το 1948, η κυβέρνηση ανακοίνωσε ότι η Μεγάλη Δευντέρα θα είναι αργία. Όταν οι εργάτες γύρισαν στη δουλειά την επόμενη, ανακάλυψαν ότι τα εργοστάσια ήταν «δικά τους» για την ακρίβεια ήταν κρατικά.¹⁷ Η κρατικοποίηση δεν προήλθε από τη δράση των εργατών ούτε είχε σκοπό να ικανοποιήσει τις ανάγκες τους.

Η προτεραιότητα ήταν να γίνει η Ουγγαρία χώρα του «σιδήρου και του άνθρακα» με λιγγυώδεις ρυθμούς γιατί αυτό επέτασε το φούντωμα του Ψυχρού Πολέμου με τη Δύση. Η μια πλευρά αυτής της κούρσας ήταν το χάος που διέψευδε τους ισχυρισμούς ότι η οικονομία λειτουργούσε με βάση το «επιστημονικό σχέδιο». Τον Σεπτέμβρη του 1956 ο πρόεδρος της Στατιστικής Υπηρεσίας δήλωνε ότι: «εξαιτίας των χιλιάδων τροποποιήσεων στο πλάνο ούτε οι υπάλληλοι της Υπηρεσίας γνωρίζουν ποιο είναι το Πλάνο».

Η άλλη πλευρά ήταν η ένταση της εκμετάλλευσης. Σύμφωνα με τα επίσημα ουγγρικά στοιχεία, η παραγωγή της βαριάς βιομηχανίας διπλασιάστηκε ανάμεσα στο 1949 και το 1956 (1949=100, 1956=205) ενώ οι πραγματικοί κατά κεφαλήν μισθοί έμειναν ουσιαστικά στάσιμοι (1949=100, 1956=116). Και υπήρχαν περφόδοι που οι μισθοί έπεσαν πολύ κάτω, ανάμεσα στο 1950-52 μειώθηκαν 20%.¹⁸

Ο συνδυασμός της εκμετάλλευσης με την καταπίεση συσσωρεύσε τα υλικά για την έκρηξη του 1956.

Σε Δύση και Ανατολή

Στις αρχές της δεκαετίας του '50 οι άρχουσες τάξεις σε Δύση και Ανατολή θεωρούσαν ότι είχαν τον πλήρη έλεγχο της κατάστασης στην Ευρώπη και στον κόσμο ολόκληρο. Οι ΗΠΑ από τη μια και η Ρωσία από την άλλη εξασφάλιζαν την πειθαρχία στα δυο μπλοκ του Ψυχρού Πολέμου. Αυτή η εικόνα άρχισε να ραγίζει, όμως. Η ανάπτυξη των αντιαποικιακών, εθνικοαπελευθερωτικών κινήματων αποσταθεροποιούσε την Μέση Ανατολή, την Ν.Α. Ασία, την Αφρική και ανάμεσα σ' άλλα έβαζε και σε δοκιμασία τις σχέσεις ανάμεσα στους δυτικούς ιμπεριαλιστές. Η Ουγγρική Επανάσταση ξέσπασε τη στιγμή που οι ΗΠΑ είχαν να αντιμετωπίσουν τον «πονοκέφα-

λο» της Κρίσης του Σουέζ στην Αίγυπτο.

Οι ΗΠΑ και τα άλλα κράτη του «ελεύθερου κόσμου» δεν έχασαν την ευκαιρία για μια μεγάλη προπαγανδιστική εκστρατεία υπέρ των Ούγγρων μαχητών. Στον ΟΗΕ οι δυτικοί διπλωμάτες έκαναν πυρίνες καταγγελίες, το περιοδικό Time ανακήρυξε ως «άνθρωπο της χρονιάς» τον «Ούγγρο μαχητή της ελευθερίας». Ο ραδιοσταθμός της CIA «Ελεύθερη Ευρώπη» που εξέπεμπε στις γλώσσες του ανατολικού μπλοκ έκανε εκπομπές για τη τεχνική του ανταρτοπολέμου στο Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και σε κάποιες εκπομπές άφηνε να εννοηθεί ότι «έρχεται δυτική βοήθεια».

Όμως, όλα αυτά ήταν λόγια και οι ανταπάτες ενός μεγάλου τμήματος των εξεγερμένων για τις δυτικές Δημοκρατίες διαψεύστηκαν σκληρά. Ο πρόεδρος Αϊζενχάουερ και το Συμβούλιο Εθνικής Ασφάλειας αιφνιδιάστηκαν από την Ουγγρική Επανάσταση και σχεδόν αμέσως κατέληξαν στην απόφαση να μην κάνουν τίποτα που θα διακινδύνευε το «κλιώσιμο των πάγων» του Ψυχρού Πολέμου με την Ρωσία.¹⁹

Η ρωσική προπαγάνδα μιλούσε για «χιλιάδες» Ούγγρους «φασίστες εμυγκρέδες» που μεταφέρονταν από την Βιέννη στη Βουδαπέστη με ...αερογέφυρα, για χιλιάδες όπλα που προμήθευε η CIA. Στην πραγματικότητα, όπως ομολογούν και απόρρητες εσωτερικές ιστορίες της CIA, όταν ξέσπασε η επανάσταση η «Υπηρεσία» διέθετε έναν (αριθμός 1!) πράκτορα στη Βουδαπέστη.²⁰ Η βρετανική MI6 είχε εκπαιδεύσει πράγματι εμυγκρέδες στην Αυστρία, αλλά τα δίκτυά της στην Ουγγαρία είχαν σαρωθεί ήδη από το 1952.

Στην πραγματικότητα η Ουγγρική Επανάσταση ήταν η έμπροχτη διάψευση της ιδεολογίας του «ελεύθερου κόσμου». Φιλελεύθεροι και συντηρητικοί απολογητές της Δύσης διακήρυτταν σε όλους τους τόνους ότι αυτό που επικρατούσε πίσω από «Σιδηρούν Παραπέτασμα» ήταν μια ολοκληρωτική κοινωνία όπου οι εργάτες είχαν μεταβληθεί σε πειθήνια ρομπότ -το «1984» του μυθιστορημα του Τζορτζ Όργουελ έγινε η βίβλος αυτών των απόψεων. Η απελευθέρωση θα ερχόταν από τα πάνω και από τα έξω.

Κι όμως, οι εργάτες στην Πολωνία και μετά στην Ουγγαρία απέδειξαν ότι δεν είχαν χάσει τη συλλογικότητα και την αυτενέργεια που χαρακτηρίζει την εργατική τάξη στον καπιταλισμό. Όταν κινήθηκαν το έκαναν με τα παραδοσια-

Διαδήλωση στη Βουδαπέστη 23 Οκτώβρη.

κά όπλα της εργατικής τάξης, την οργάνωση στο χώρο δουλειάς, την απεργία, τη διαδήλωση.

Τον Οκτώβρη του 1956 τα εργατικά συμβούλια εμφανίστηκαν για μια ακόμα φορά μετά το 1917 και το 1936. Και μάλιστα όχι σε κάποια μακρινή γωνιά, αλλά στο κέντρο της Ευρώπης. Σε μια περιόδο που το σύστημα έμοιαζε να έχει αφήσει οριστικά πίσω τις επαναστατικές αμφισβητήσεις από τα κάτω, η εργατική τάξη έμπαινε ξανά στο προσκήνιο της ιστορίας.

Ήταν μια συνταρακτική εξέλιξη, ιδιαίτερα για τους αγωνιστές/τριες της Αριστεράς που είχαν ήδη αρχίσει να αμφισβητούν τον σταλινισμό τα προηγούμενα χρόνια. Οι άμεσες επιπτώσεις για τα κομμουνιστικά κόμματα διέφεραν από χώρα σε χώρα, όμως όπως είχε γράψει ο Λένιν σε διαφορετικές περιστάσεις «ο πάγος έσπασε ο δρόμος χαράχτηκε».

Η άποψη ότι σε εκείνες τις κοινωνίες δεν χιζόταν ο σοσιαλισμός, αλλά ο κρατικός καπιταλισμός άρχιζε να κερδίζει έδαφος και να συζητιέται στην «εκτός των τειχών» Αριστερά που άρχισε να διαμορφώνεται και να μεγαλώνει. Ήταν μια συζήτηση που θα αποκοτούσε ακόμα μεγαλύτερες διαφορές γιατί η εργατική τάξη δεν είχε πει την τελευταία της λέξη και στην Δύση και στην Ανατολή.

Το 1968 η εξέγερση των εργατών και της νεολαίας πέρασε από την Δύση στην Ανατολή -στην Πολωνία, την Γιουγκοσλαβία, με κορύφωση την «Άνοιξη της Πράγας» στην Τσεχοσλοβακία όπου πά-

λι την τσάκισαν τα ρωσικά τανκς. Το 1980-81 η Πολωνία θα συγκλονιζόταν από τις απεργίες και τις καταλήψεις ενός πανίσχυρου εργατικού κινήματος, που έφτασε να επιβάλλει το δικό του έλεγχο στα κλειδιά της οικονομίας, να φτιάξει ένα πανίσχυρο συνδικάτο (την Αλληλεγγύη) πριν τσακιστεί από τα -πολωνικά- τανκς του στρατηγού Γιαρουζέλσκι.

Το 1989-91 ο κρατικός καπιταλισμός κατέρρευσε κάτω από το συνδυασμό της οικονομικής και πολιτικής κρίσης και των εξεγέρσεων από τα κάτω. Η Ουγγαρία έζησε μια από τις πιο «ομαλές» μεταβάσεις από τον κρατικό στον νεοφιλελεύθερο καπιταλισμό. Όμως, η κληρονομιά του 1956 είναι ζωντανή και απολύτως αναγκαία για την Αριστερά του 21ου αιώνα. Είναι το σύμβολο της επαναστατικής παράδοσης που λέει ότι η απελευθέρωση της εργατικής τάξης είναι έργο της ίδιας.

n

Σημειώσεις

1. Peter Fryer, *οπ.*, σ.σ. 50-51.
2. The 1956 Hungarian Revolution - A History in Documents, Csaba Bekes, Malcolm Byrne, Janos M. Rainer (ed), CEU Press 2007, σελ. 178. Ο Αντρόποφ θα γινόταν στη συνέχεια αρχηγός της KGB και τον Νοέμβριο του 1982 έγινε γραμματέας του ΚΚΣΕ. Δική του επιλογή ήταν η «προώθηση» του Γκορμπατσόφ.
3. Ο Πέτοφι είναι ο «εθνικός ποιητής» της Ουγγαρίας, ήρωας της Επανάστασης του 1848-49.
4. Hall, σελ. 301.
5. Bob Dent, Budapest 1956 Locations of a drama, Europa 2006, σ.σ. 331-339.
6. Bill Lomax, The Hungarian Revolution, Allison & Busby, 1976, σελ. 141.
7. Chris Harman, Class Struggles in Eastern Europe, Bookmarks 1988, σελ. 158.
8. J.J. Marie and B. Nagy, eds Pologne-Hongrie 1956 (1966) σελ. 222.
9. Bal zs Nagy "Budapest 1956: The Central Workers' Council", International Socialism, Autumn 1964, <https://www.marxists.org/history/etol/newspape/isj/1964/no018/nagy.htm>
10. Bill Lomax, "Twenty-Five Years since 1956: The Heritage of the Hungarian Revolution", Socialist Register, Vol. 19 (1982), <http://socialistregister.com/index.php/srv/article/view/5476/2375#.V6UKRvI96Uk>
11. «60 χρόνια από την εξέγερση του Βερολίνου», Εργατική Αλληλεγγύη 1077, <http://ergatik.gr/article.php?issue=1077&id=8180>
12. Andrea Graziosi, The great strikes of 1953 on Soviet labor camps in the accounts of their participants: A review, Cahiers du monde russe et sovi tique Ann e 1992 Volume 33 Num ro 4 pp. 419-445, http://www.persee.fr/doc/cmr_0008-0160_1992_num_33_4_2327
13. Hall, *οπ.*, σελ. 166.
14. Περισσότερα για την εξέγερση, Λ. Μπόλαρης, «Πόζναν 1956: Αρχή εξεγέρσεων στο Ανατολικό μπλοκ», Εργατική Αλληλεγγύη 1228, <http://ergatik.gr/article.php?issue=1228&id=13946>
15. Μετονομάστηκε σε Κόμμα Εργατών Ουγγαρίας (MDP) τον Ιούνιο του 1948 με την υποχρεωτική «ενοποίηση» του Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος στο «νέο» κόμμα.
16. Peter Fryer, Hungarian Tragedy, Index Books 1997 (1956), σελ. 34.
17. Ygael Gluckstein (Tony Cliff), Stalin's Satellites in Europe (1952), <https://www.marxists.org/archive/cliff/works/1952/stalsts/pt11-ch02.htm> Οι πρώτες κρατικοποιήσεις είχαν γίνει το 1946. Το 1948 δημοσιεύτηκε ο νόμος που κρατικοποιούσε κάθε επιχείρηση από 100 εργαζόμενους και πάνω και το 1949 επεκταθήκε σε όσες είχαν 10 εργαζόμενους και πάνω.
18. Mike Haynes, "Accumulation and Working Class Exploitation, Some Origins of 1956 in Hungary" στο 1956 and All That (Keith Flett ed) CSP 2007, σ.σ. 36, 30 και 39.
19. The 1956 Hungarian Revolution - A History in Documents, *οπ.*, σ.σ. 202, 209-212.
20. Τα σχετικά ντοκουμέντα σε μορφή pdf είναι διαθέσιμα στη σελίδα The National Security Archive (George Washington University) CIA HAD SINGLE OFFICER IN HUNGARY 1956 <http://nsarchive.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB206/>

15 Ιουλίου: Ο κόσμος σταματάει το πραξικόπημα.

Ο Νίκος Λούντος εξηγεί τις πραγματικές διαστάσεις της κρίσης και των αδιεξόδων του Ερντογάν αλλά και των προκλήσεων για την Αριστερά.

Η Τουρκία μετά την αποτροπή του πραξικοπήματος

Τα ξημερώματα της 16ης του Ιουλίου, οι φιλοχουντικές εφημερίδες στην Αίγυπτο πήγαν στο τυπογραφείο πανηγυρίζοντας: “Ο τουρκικός στρατός έριξε τον Ερντογάν”. Αντίστοιχης πολιτικής πηγές στα κοινωνικά δίκτυα από το προηγούμενο βράδυ είχαν αποφανθεί ότι ο Ερντογάν είχε ήδη ζητήσει άσυλο στη Γερμανία. Για τους δολοφόνους της Αραβικής Άνοιξης, τα γεγονότα ήταν δεδομένο ότι θα αποτελούσαν μια επανάληψη του Ιουλίου του 2013, όταν ο στρατάρχης Σίσι ανέτρεψε την εκλεγμένη κυβέρνηση του Μούρσι στην Αίγυπτο. Τα όνειρά τους διαψεύστηκαν πολύ γρήγορα. Οι πραξικοπηματίες είχαν ηττηθεί στη διάρκεια της νύχτας, μπροστά στην αντίσταση του κόσμου.

Οι Δυτικές κυβερνήσεις περίμεναν πολύ ώρα στο ακουστικό τους να δουν προς τα πού θα γείρει η πλάστιγγα, βγαίνοντας τελικά προς τα έξω μόνο όταν είχε ξεκαθαριστεί ότι ο Ερντογάν παραμένει στη θέση του, όχι για να καταγγείλουν το πραξικόπημα αλλά για να ζητήσουν η τιμωρία των συνωμοτών να γίνει με μέτρο. Τα ΜΜΕ ακολούθησαν έναν ακόμη πιο ολισθηρό δρόμο. Πραξικόπημα; Ποιο πραξικόπημα; Το Έθνος της Δευτέρας 18 Ιουλίου είχε πρωτοσέλιδο “Πογκρόμ με φιρμάνι σουλτά-

νου” και φωτογραφία από το ξύλο που εισέπραξαν κάποιοι από τους στρατιωτικούς όταν το πραξικόπημα είχε κατασταλεί. Ούτε στοιχειώδη σεβασμό για τα κορμιά πάνω από 300 ανθρώπων που έχασαν τη ζωή τους στις μάχες με το στρατό και βρίσκονταν στην κυριολεξία ακόμη στο δρόμο, για τους δυο χιλιάδες που τραυματίστηκαν. Το πραξικόπημα ήταν σαν να μην έγινε ή δεν ήταν παρά ένα κόλπο του Ερντογάν.

Η απόπειρα πραξικοπήματος ήταν πραγματικότητα. Στις 10 το βράδυ τα τανκς είχαν κόψει στα δυο την Ιστανμπούλ, άρχισαν να καταλαμβάνουν αίθρια σημεία, όπως την κρατική τηλεόραση και το αεροδρόμιο, ενώ αναπτύσσονταν και στην Άγκυρα. Πάνω από την πλατεία Ταξίμ πετούσαν F-16 πολύ χαμηλά για να τρομοκρατήσουν. Όταν ξεπερνούν την ταχύτητα του ήχου, ακούγεται μια έκρηξη που νομίζεις ότι σε βομβαρδίζουν. Την ίδια στιγμή στρατιώτες άνοιγαν πυρ στο ψαχνό όπου υπήρχε κόσμος συγκεντρωμένος. Ο Ερντογάν γλίτωσε τη σύλληψη για 20 λεπτά. Είχε μόλις φύγει όταν 25 στρατιώτες κατέβηκαν από αέρος ανοίγοντας πυρ στο ξενοδοχείο που έμενε στη Μαρμαρίδα. Το προεδρικό αεροσκάφος κλειδώθηκε στα ραντάρ των F-16 και δεν καταρρίφθηκε όταν έγινε φανερό πως ο Ερντογάν είχε

φύγει με ιδιωτικό τζετ. Μπορεί η ανώτατη ηγεσία του στρατού να μην είχε συμφωνήσει στο πραξικόπημα και γι’ αυτό μέρος του σχεδίου ήταν η σύλληψή τους, αλλά πολλοί ανώτατοι αξιωματικοί και διοικητές στρατιών ήταν ανάμεσα στους πραξικοπηματίες.

Έχουμε πλέον στη διάθεσή μας ακόμη και τους διαλόγους whatsapp από τα κινητά κάποιων από τους πραξικοπηματίες όπου γίνεται φανερό πώς έχαναν το ηθικό τους λίγο λίγο καθώς φαινόταν πως ο κόσμος αντιστεκόταν στο δρόμο.¹ “Χρειάζομαι ένα ελικόπτερο για την 1η και τη 2η γέφυρα”, λέει ένας από αυτούς. “Έχουμε πυροβολήσει 20-30 άτομα. Αλλά οι δικοί μας στη 2η γέφυρα τα έχουν βρει δύσκολα. Χρειάζομαι ελικόπτερο”, κι ένας άλλος ξεκαθαρίζει “τα συγκεντρωμένα πλήθη να δέχονται πυρά. Τα πλήθη που πυροβολούνται σκορπάνε”. Οι ελπίδες τους διαψεύδονται. Στο κυβερνείο του Σαγγάριου, που προσπάθησαν να το καταλάβουν: “Το πλήθος έχει νικήσει τους δικούς μας. Τους παραδίδουν στην αστυνομία. Η αστυνομία προσπαθεί να ελέγξει το πλήθος αλλά είναι δύσκολο”. “Τσακίστε τους, κάψτε τους, κανέναν συμβιβασμό”, έρχεται η απάντηση. Κάποιος πιο ψύχραιμος σχολιάζει: “Αν ανοίξουμε πυρ θα σκοτώσουμε 4-5, αλλά δεν θα καταφέ-

ρουμε να τους βγάλουμε απ' το κτίριο". Στα επαρχιακά αεροδρόμια, κόσμος από την ύπαιθρο άρχισε να καίει υλικά για να εμποδίσει την απογείωση των μαχητικών αεροσκαφών. Πολλές φορές ήταν ο κόσμος που έσωσε την αστυνομία, αντί για το αντίστροφο, μιας και οι γειτονιές περικύκλωσαν τα αστυνομικά τμήματα και τα μετέτρεψαν σε σημεία σύγκρουσης με το στρατό, για να μην αφήσουν να τα καταλάβουν οι πραξικοπηματίες. Ήταν οι εργαζόμενοι στους δήμους και όχι οι αστυνομικοί που οδήγησαν τα βαριά οχήματα (σκουπιδιάρες, μπουλντόζες, σκαπτικά κλπ) για να στηθούν οδοφράγματα κατά των τανκς. Η εικόνα αυτή απλωνόταν σε όλη την Τουρκία, είτε με τους δημάρχους και τους τοπικούς κυβερνήτες να δίνουν εντολή να βγουν τα οχήματα, είτε με απλό κόσμο που επιστράτευσε μόνος του τα φορτηγά του. Υπάρχουν εικόνες με φορτηγά να κάνουν παρέλαση κατά του πραξικοπήματος στο Σπινγκέλ στο δυτικό Κουρδιστάν και στο Γκαζιαντέπ στα σύνορα με τη Συρία.

Ορισμένοι αποδίδουν την αποτυχία του πραξικοπήματος στο ότι δεν είχε την υποστήριξη της ανώτατης ιεραρχίας και των ΗΠΑ. Όμως, μπερδεύουν την αιτία με το αποτέλεσμα. Οι αρχικαρβανάδες παρέμειναν σιωπηλοί αρχικά μέχρι να δουν πού πάνε τα πράγματα. Η πρώτη δήλωση του Αμερικάνου υπουργού Εξωτερικών, Κέρι, ζητούσε "σταθερότητα και συνέχεια", ενώ η ανακοίνωση του Στέιτ Ντιπάρτμεντ προς τους Αμερικανούς πολίτες που βρίσκονταν στην Τουρκία έκανε λόγο για "στρατιωτική εξέγερση".² Το γεγονός ότι τα βρήκαν σκούρα στους δρόμους ήταν που ξεκαθάρισε πως δεν μπορούσαν να εγγυηθούν τη "σταθερότητα και συνέχεια" της χώρας και έτσι έχασαν την πιθανή υποστήριξη των υψηλότερων κλιμακίων.

Άλλο επιχείρημα που θέλει να υποβαθμίσει τη σημασία της λαϊκής κινητοποίησης είναι αυτό που λέει πως στο δρόμο κατέβηκαν μόνο οι σκληροί οπαδοί του Ερντογάν και τα μέλη ισλαμιστικών οργανώσεων που υποστηρίζουν το κυβερνών κόμμα. Τα καλέσματα των τζαμιών, των τοπικών παραγόντων του κυβερνώντος κόμματος και του ίδιου του Ερντογάν όταν βγήκε στον τηλεοπτικό αέρα μέσω διαδικτύου, προφανώς έπαιξαν σημαντικό ρόλο, αλλά το πλήθος ήταν πολύ ευρύτερο. Ακόμη και η δημοσκόπηση του Konpa που θέλει να βγάλει τα ανάποδα συμπεράσματα, περιγράφει ένα πλήθος (μόνο στην Ιστανμπούλ) στην πλειοψηφία του νεολαϊστι-

κο και περισσότερο μορφωμένο από το μέσο όρο (59% απόφοιτοι λυκείου ή πανεπιστημίου).³

Είναι ζωντανή ιστορική εμπειρία στην Τουρκία το τι σημαίνει βία και καταστολή μετά από πραξικοπήματα, το 1960, το 1971 και το 1980. Ένα χρόνο μετά το πραξικόπημα του '80 είχαν συλληφθεί 123 χιλιάδες άνθρωποι. Το Σεπτέμβριο του '82, 80 χιλιάδες παρέμειναν φυλακισμένοι και 30 χιλιάδες δεν είχαν ακόμη δικαστεί. Ανακοινώθηκαν 3.600 θανατικές καταδίκες. Τόλμησαν να εκτελέσουν μόνο 15, αλλά στο μεταξύ 400 αγωνιστές της Αριστεράς δολοφονήθηκαν, πέθαναν απ'τά βασανιστήρια ή "εξαφανίστηκαν".⁴ Η Αριστερά και τα ανεξάρτητα συνδικάτα βγήκαν εκτός νόμου. Το 1971, η παρακρατική οργάνωση "Κίνημα κατά του Αντάρτικου" που στήριζε η χούντα είχε στο "καταστατικό" της ότι οι "ληλασίες, οι σφαγές και οι βιασμοί" είναι νόμιμα μέσα ενός "ψυχολογικού πολέμου".⁵ Μια περιγραφή λέει πως "η διώξη της αριστεράς εξελίχθηκε σε πογκρόμ μετά τις 22 Μαΐου [...]. Περίπου 5.000 άνθρωποι συνελήφθησαν, κι ανάμεσά στους ηγετικές φυσιογνωμίες διανοούμενων [...] και πολλοί εξέχοντες συνδικαλιστές. Έγιναν εκτεταμένες καταγγελίες για βασανιστήρια, τόσο στις φυλακές όσο και στα λεγόμενα "εργαστήρια", τους θαλάμους βασανιστηρίων της MIT [των μυστικών υπηρεσιών]".⁶ Το 1960 αρχικός εκπρόσωπος της Χούντας ήταν ο Αρπασλάν Τουρκές, ο, εκτός των άλλων, ιδρυτής των Γκρίζων Λύκων. Αντί να υποτιμάει κανείς την αυταπάτηση του κόσμου που βγήκε να σταματήσει τα τανκς, γνωρίζοντας ότι υπάρχει ένα τέτοιο παρελθόν βίας, είναι προτιμότερο να κάνει μια διαφορετική σύγκριση. Το 1960 "η κατάληψη της εξουσίας από τους στρατιωτικούς έγινε δεκτή με εκδηλώσεις ενθουσιασμού στην Άγκυρα και στην Πόλη, κυρίως από τη μεγάλη μάζα των φοιτητών και στις δύο πόλεις και γενικά από τις τάξεις των διανοουμένων",⁷ ενώ το 1971 "πολλοί στην αριστερά, υποδέχτηκαν αρχικά με αισιοδοξία το τελεσίγραφο, ερμηνεύοντάς το ως ένα πραξικόπημα όμοιο με εκείνο του '60 ενάντια σε μια δεξιά κυβέρνηση".⁸ Το 1980 κανείς δεν χάρηκε με το πραξικόπημα, αλλά αντίσταση στους δρόμους δεν υπήρξε. Τα γεγονότα του Ιουλίου του 2016 είναι ιστορική τομή για την Τουρκία, ρωγμή σε ένα παραδοσιακό δίπολο που κάποιοι κοινωνιολόγοι αποκαλούν "παρεμβατικός στρατός - σιωπηλή κοινωνία".⁹

Τη σημασία του πραξικοπήματος και της αποτυχίας του θα πρέπει να τη δού-

με σαν κομμάτι πολλών τέτοιων τραυμαμάτων που έχουν υποστεί πολλά από όσα θεωρούνταν δεδομένα στην Τουρκία και στην ευρύτερη περιοχή. Τα τελευταία 14 χρόνια ο Ερντογάν παρουσιάζεται σαν να έχει καταφέρει το αδύνατον. Η τουρκική οικονομία αναπτύχθηκε με εντυπωσιακούς ρυθμούς, η πολιτική σταθερότητα ήταν πρωτοφανής, στις εκλογές το κόμμα του, το ΑΚΡ, κατάφερε κάθε φορά και καλύτερα αποτελέσματα. Οι δυνατότητες του στρατού για παρέμβαση περιορίζονταν. Όταν ο Ερντογάν κέρδισε τις εκλογές για πρώτη φορά το 2002 δεν έγινε Ευρωπαιγμός για κάποιους μήνες, τιμωρημένος από το στρατό, γιατί είχε απαγγείλει ένα "λάθος" ποίημα. Στη συνέχεια ήταν αυτός που έστειλε στο σκαμνί τους συνωμότες του βαθούς κράτους, στις υποθέσεις Εργκενεκόν και Βαριοπούλα. Η εσωτερική σταθεροποίηση έδινε αέρα για τις υπερβολές περί "νεο-οθωμανισμού" που έκαναν θραύση στην Ελλάδα. Η αφήγηση αυτή έβλεπε τον Ερντογάν με το ένα πόδι στην Ευρώπη, να διαπραγματεύεται την ένταξη στην ΕΕ και με το άλλο πόδι να κυριαρχεί στη Μέση Ανατολή, καθορίζοντας τις εξελίξεις στο Ιράκ και τη Συρία, μετατρέπόμενος σε ανεπίσημο ηγέτη τόσο του αραβικού πεζοδρομίου όσο και των μετριοπαθών ισλαμιστικών κινήσεων.¹⁰

Για να μην ξεχάσουμε τα στάδια αυτής της υποκρισίας, ας θυμηθούμε πως από τους Ευρωπαίους ηγέτες ο Ερντογάν αρχικά παρουσιαζόταν ως ελπίδα απέναντι στον ανεξέλεγκτο τούρκικο μιλιταρισμό. Αργότερα, όταν ήρθε σε ρήξη με το Ισραήλ, είχε πλέον μετατραπεί σε κακό παιδί της περιοχής. Την ώρα που υπήρχαν ελπίδες για βήματα ειρήνης με τους Κούρδους, ο Ερντογάν εισέπρατε τρικλοποδιές από τους Ευρωπαίους. Και τώρα που, με την υπογραφή της συμφωνίας για τους πρόσφυγες, ανέλαβε την ευθύνη (μαζί με τον Τσίπρα) να κλείσει τα σύνορα, ξανάγινε αξιόπιστος ηγέτης και η Τουρκία "ασφαλής τρίτη χώρα".

Είναι ο Ερντογάν "παντοδύναμος";

Πέρα όμως από τα ιδεολογικά κολλημάτα όσων βλέπουν παντού "σουλτάνους", πού πραγματικά βρίσκεται σήμερα η παντοδυναμία του Ερντογάν; Οι τρελοί ρυθμοί ανάπτυξης βρήκαν τοίχο με την κρίση των αναδυόμενων αγορών και το 3-4% στο οποίο βρίσκεται τώρα είναι όλο και πιο εξαρτημένο από τους

διεθνείς κερδοσκοπούς που κυνηγάνε το ρίσκο. Το Κουρδικό από την ανακωχή των δυόμιση χρόνων, τώρα βρίσκεται στην πιο αιματηρή φάση του. Το International Crisis Group περιγράφει: “η σύγκρουση με το PKK έχει μπει σε ένα από τα πιο θανατηφόρα κεφάλαια στην 30ετή ιστορία της. Την τελευταία χρονιά, πάνω από 1700 άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους [...]. Ολόκληρες περιοχές των Κουρδικών νοτιοανατολικών της χώρας έχουν ισοπεδωθεί, βόμβες σκάνε στο κέντρο των μεγάλων αστικών κέντρων της χώρας”.¹¹ Η αναλογία απολλειών είναι “653 αγωνιστές του PKK, 582 μέλη των δυνάμεων ασφαλείας, 219 ‘νέοι άγνωστης ένταξης’ και 307 άμαχοι”.¹²

Και η αναξωπύρωση του Κουρδικού είναι μια από τις παράπλευρες επιπτώσεις του ασταμάτητου πολέμου στη Συρία. Η Τουρκία φιλοδοξούσε να εξαγάγει “σταθερότητα” στη Συρία, να τη μετατρέψει σε πίσω αυλή της. Παρουσιάζονταν ως η τοπική δύναμη που μπορεί να φέρει την τάξη εκεί που οι αμερικανικές επεμβάσεις είχαν σπείρει το χάος. Αντί γι’ αυτό βλέπει τώρα τον πόλεμο της Συρίας να μεταφέρεται βαθιά στο εσωτερικό της Τουρκίας. Όταν ξεκινούσε ο πόλεμος στο Ιράκ το 2003, η τούρκικη άρχουσα τάξη ανησυχούσε για το ποιος θα κατέληγε να ελέγξει τα πετρέλαια του Κιρκούκ, και είχε δίκιο. Επί Σαντάμ Χουσεϊν στο Κιρκούκ ανέμιζε η ιρακινή σημαία, ενώ σήμερα ανεμίζει η κουρδική. Το τουρκικό κράτος απέκτησε σύνορα με ένα μικρο-κράτος Κούρδων, την ώρα που αρνείται ακόμη και την ύπαρξη του Κουρδικού έθνους στο ίδιο του το εσωτερικό. Τώρα, κάτι παρόμοιο συμβαίνει στη Συρία, και εκεί τα πράγματα είναι πολύ χειρότερα για την τουρκική “ασφάλεια”. Η επιλογή του Άσαντ να καταστείλει την επανάσταση στη Συρία με τρόπο που τη μετέτρεψε σε εμφύλιο πόλεμο, σήμανε πως άφησε ολόκληρες περιοχές στα βόρεια της χώρας στα χέρια των κουρδικών πολιτοφυλακών. Οι αντάρτες των “Λαϊκών Πολιτοφυλακών” είναι η βασική ένοπλη δύναμη κατά μήκος όλων των συνόρων με την Τουρκία, είναι σε μεγάλο βαθμό ευθυγραμμισμένοι πολιτικά με το PKK που δρα εντός Τουρκίας. Αλλά και σε οικογενειακό και γλωσσικό επίπεδο, οι Κούρδοι της Συρίας είναι συνδεδεμένοι με τους Κούρδους της Τουρκίας.¹³

Τα τουρκοσυριακά σύνορα καθορίστηκαν στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, με βάση τις περιοχές που κατάφεραν να αρπάξουν οι Γάλλοι από την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Το “σαντζάκι του

Χαλεπίου” μοιράστηκε μεταξύ του νέου τουρκικού κράτους και της γαλλοκρατούμενης Συρίας. Σε μεγάλη κλίμακα, μπορεί κανείς να δει την νέα έκρηξη του Κουρδικού σαν τμήμα της κατάρρευσης του “Σάικς - Πικό”, των γραμμών που χάραξαν οι Άγγλοι και οι Γάλλοι στο μεσανατολικό χάρτη πριν από 100 χρόνια. Πρόσφατα, το “Ισλαμικό Κράτος” πανηγύρισε το τέλος του “Σάικς - Πικό”, καταργώντας τα σύνορα μεταξύ Συρίας και Ιράκ. Τώρα μπαίνουν σε αμφισβήτηση τα συροτουρκικά σύνορα, με την επιστροφή των μεγάλων ξεχασμένων του “Σάικς - Πικό”, των Κούρδων.

Αυτό που έκανε τα πράγματα πιο περίπλοκα για το τουρκικό κράτος είναι ότι τόσο η Ρωσία όσο και οι ΗΠΑ στηρίζουν τους Κούρδους της Συρίας, επιχειρώντας να τους μετατρέψουν σε πύρινα τους απέναντι στο Ισλαμικό Κράτος αλλά και άλλες δυνάμεις του συριακού εμφύλιου. Έτσι πολλαπλασιάστηκαν οι εντάσεις με όλους. “Ο αμερικανός υπουργός αιμνας, Άσ Καρτερ, δεν κρύβει καθόλου την αντιπάθειά του για τον κ. Ερντογάν. Είχε γίνει πυρ και μανία όταν η Τουρκία αρνήθηκε να επιτρέψει σε αμερικανικά αεροσκάφη να χτυπήσουν το Ισλαμικό Κράτος ξεκινώντας από το Ιντζιρίλ, τέτοια εποχή την περσινή χρονιά”.¹⁴ Το Crisis Group αναφέρει ότι “Ορισμένα τμήματα του Πενταγώνου θεωρούν ότι στην πραγματικότητα βρίσκονται σε πόλεμο με την Τουρκία, μας είπε ιδιωτικά ένας αμερικανός αξιωματούχος”.¹⁵

Νέες ισορροπίες

Όλες αυτές οι πιέσεις οδήγησαν την στρατηγική Ερντογάν σε κατάρρευση και τον ίδιο σε τεράστια αναδίπλωση. Ζήτησε συγγνώμη από το Ισραήλ για το Στόλο της Ελευθερίας, υπογράφηκε συμφωνία αναθέρμανσης σχέσεων και πρόσφατα συναντήθηκε με τον Πούτιν αφού προηγουμένως ζήτησε επίσης συγγνώμη για την κατάρρευση του ρώσικου αεροσκάφους από τουρκικά πυρά το Νοέμβριο του 2015. Την ώρα που γράφεται αυτό το άρθρο, ο τουρκικός στρατός προχωράει σε επιχειρήσεις εντός συριακού εδάφους. Κάτι τέτοιο θα ήταν αδιανόητο πριν τη συγγνώμη στον Πούτιν, τα τουρκικά στρατεύματα θα μετατρέπονταν σε εύκολο στόχο.

Για να κάνει αυτή τη στροφή, ο Ερντογάν χρειάστηκε να γλείψει εκεί που έφτυνε, ξαναδίνοντας χρήμα και ελευθερία κίνησης στους στρατηγούς που του είναι απαραίτητοι για να κάνει τόσο

τον πόλεμο στη Συρία και στο Κουρδιστάν, όσο και να κρατήσει την τάξη εντός Τουρκίας. Ανάμεσα στα πρωτοφανή που βιώνει το τουρκικό κράτος είναι ότι από τις εκλογές του Ιουνίου του 2015 το HDP, η συμμαχία του κουρδικού κινήματος με δυνάμεις της Αριστεράς, βρίσκεται στο κοινοβούλιο αφού έσπασε για πρώτη φορά το αντιδημοκρατικό όριο του 10% και κατάφερε να αντέξει την πίεση στις επαναληπτικές εκλογές του Νοέμβρη. Οι “κεμαλιστές” του CHP δεν έχουν καταφέρει να σηκώσουν εκλογικά κεφάλι τόσα χρόνια, αλλά το κατάφερε το HDP, κάτι που είναι προφανές ότι προκαλεί ανατριχίλα και στη στρατοκρατία και στον Ερντογάν.

Η επιλογή του να ρίξει όλη την ευθύνη του πραξικοπήματος στο δίκτυο του Γκιουλέν είναι και μια μέθοδος να απλώσει το χέρι στη στρατιωτική ιεραρχία και στα κόμματα της “κοσμικής” αντιπολίτευσης, λέγοντάς τους να μην ανησυχούν. Τα φίδια λοιπόν που απείλησαν να τον φάνε, τα μεγάλωνε ο ίδιος ο Ερντογάν στον κόρφο του και συνεχίζει να το κάνει. Ο ηγέτης του HDP, Ντεμιρτάς, του απευθύνθηκε άμεσα: “Επί 14 χρόνια, εσείς αναθρέψατε τους πραξικοπηματίες. Αντί να απαλλαγείτε από το σύνταγμα του Εβρέν [της χούντας 1980-83], εσείς το χρησιμοποιείτε. Το Εθνικό Συμβούλιο Ασφαλείας (MGK) ο Εβρέν το έκανε. Εάν θέλετε να αγωνιστείτε ενάντια στο πραξικόπημα καταργήστε το MGK. Εμείς θα είμαστε μαζί σας.

Οι επικεφαλής των τανκς και των πυροβόλων που στέλνατε [κατά των Κούρδων] στο Τζίζρε, στο Σιρνάκ, στο Σουρ αποδειχτήκαν όλοι πραξικοπηματίες. Εσείς συλλαμβάνατε εμάς και αυτοί σας ετοίμαζαν πραξικόπημα.”¹⁶ Ακόμη και από τους πραξικοπηματίες του Εργκενεκόν έφτασε να ζητήσει συγγνώμη ο Ερντογάν, ρίχνοντας το φταίξιμο για την καταδίκη τους για άλλη μια φορά στον Γκιουλέν.

Ο Ερντογάν χρειάζεται και επιδιώκει μια νέα ισορροπία με τους στρατηγούς αλλά δεν είναι και τόσο εύκολο. Ο στρατός βγαίνει πολύ πληγωμένος από το πραξικόπημα. “Το σώμα των αξιωματικών δεν θα είχε υποστεί τέτοιες απώλειες στη διάρκεια οχτώ ετών συμβατικού πολέμου”, δηλώνει ένας απόστρατος ταξίαρχος.¹⁷ Ενώ το περιοδικό Εκνόμοιστ σχολιάζει: “οι πραξικοπηματίες σκότωσαν πολλούς συμπατριώτες τους, έπληξαν το κύρος του στρατού, μείωσαν τη δυνατότητά του να προστατεύει τα σύνορα και να πολεμάει τους τρομοκράτες, τρώμαξαν το NATO και αναίρεσαν

Μπροστά στα τανκς.

τους περιορισμούς που είχε ο ανταρχικός πρόεδρος”.¹⁸ Οτι το ΝΑΤΟ τρώμαξε δεν είναι υπερβολή. Ο τουρκικός στρατός είναι ο δεύτερος μεγαλύτερος της Συμμαχίας, μετά τις ΗΠΑ, αλλά ο Υπουργός Εργασίας του Ερντογάν λέει πως “Οι ΗΠΑ βρίσκονται πίσω από το πραξικόπημα”,¹⁹ ενώ ο πρωθυπουργός Γιλντιρίμ προειδοποιεί πως “μπορεί να μπει στην ατζέντα ακόμη και η αμφισβήτηση της φιλίας μας [με τις ΗΠΑ]”.²⁰ Και πάλι στη σύγκρουση με τις ΗΠΑ, η κατάρρευση της συμφωνίας με την ΕΕ για τους πρόσφυγες είναι επίσης στην ημερήσια διάταξη.

Σε τέτοιες συνθήκες οι πονηροί της κυβέρνησης Τσίπρα, και αναμενόμενα και της ΝΔ, πλασάρουν την κρίση ως ευκαιρία για να αναδειχθεί η Ελλάδα ως η πραγματικά έμπιστη και... σταθερή δύναμη της περιοχής. Δηλαδή περισσότερες αγκαλιές με τον δικτάτορα Σίσι, ρόλο στη Λιβύη και εγγυήσεις ότι οι πρόσφυγες δεν θα περάσουν ακόμη κι αν καταρρεύσει η συμφωνία. Κι αν το Ιντζιρίλ δεν δουλεύει, υπάρχει και η Σούδα.

Επιστρέφοντας στον Ερντογάν, είναι ξεκάθαρο ότι λύση σε όλα τα αδιέξοδα που αντιμετωπίζει δεν βρίσκεται τόσο γρήγορα όσο κάποιοι βιάστηκαν να τον ανακηρύξουν σε απόλυτο κυρίαρχο του παιχνιδιού επειδή αύξησε τον ανταρχισμό του. Η περιγραφή της κρίσης στην Τουρκία ως μια σύγκρουση μεταξύ “ισλαμισμού” και “κοσμικότητας” είναι λάθος από όλες τις απόψεις, αλλά πάνω απ’ όλα γιατί υποτιμάει τον κόσμο που βγήκε στο δρόμο για να υπερασπίσει τη δημοκρατία. Με κανένα τρόπο δεν αποτελεί “στράτευμα” του ανταρχικού Ερντογάν. Ο Οζάν Τεκίν, από το αδελφό κόμμα του ΣΕΚ στην Τουρκία, δίνει την πραγματική εικόνα μιας εργατικής τάξης που δίνει τα τελευταία χρόνια μάχες

και έρχεται σε σύγκρουση με την κυβέρνηση, παρόλο που στην πλειοψηφία τους οι εργάτες που παλεύουν ψηφίζουν Ερντογάν. Σε μια απεργία μεταλλεργατών: “Μίλησαμε με πολλούς εργάτες. Σχεδόν όλοι, αν και ανήκαν στη DISK που είναι “κοσμικό” συνδικάτο, είχαν ψηφίσει ΑΚΡ. Μας έλεγαν ότι υποστηρίζουν την κυβέρνηση για διάφορους λόγους. Ωστόσο γνωρίζουν ότι η κυβέρνηση είναι ενάντια στην απεργία τους και αναρωτιόνταν: εφόσον ο Ερντογάν ξέρει ότι οι δικές τους ψήφοι είναι που τον ανέβασαν στην εξουσία, γιατί στρέφεται εναντίον τους κάνοντάς τα πλακάκια με τ’ αφεντικά;”²¹

Δεν εξελίσσεται “ισλαμοποίηση” της τουρκικής κοινωνίας. Το ποσοστό όσων Τούρκων πολιτών δηλώνουν πως η θρησκευτική πίστη είναι από τα επιθυμητά χαρακτηριστικά για τα παιδιά τους έχει πέσει από 44% σε 40% τα τελευταία 25 χρόνια. Το 2000 80% δήλωναν πως η θρησκευτική πίστη είναι κάτι πολύ σημαντικό. Σήμερα το ποσοστό είναι 68%. Μοιάζει παράδοξο, αλλά αυτό που τα ευρωπαϊκά ΜΜΕ παρουσιάζουν ως ισλαμοποίηση είναι στην πραγματικότητα το αριθμητικό δυνάμωμα της εργατικής τάξης. Το 1980, μόνο το 44% του πληθυσμού ζούσε στις πόλεις, σήμερα είναι 73%. Η Ιστανμπούλ από τα τρία εκατομμύρια έφτασε στα δεκαπέντε.²² Αυτός ο κόσμος που έφτασε από την ύπαιθρο του να δουλέψει τις τελευταίες δεκαετίες, έφερε μαζί του και τη θρησκευτική του ταυτότητα, αλλάζοντας τη σύνθεση των πόλεων όπου η πάντα “ευρωπαϊζούσα” και “κοσμική” στρατοκρατία αισθανόταν άνετα. Ο κόσμος που το ‘60 μπορεί να ανησυχούσε για το πραξικόπημα αλλά δεν μπορούσε να κάνει τίποτα στο χωριό του, σήμερα βρίσκεται στο κέντρο της πολιτικής και κατεβαίνει

στο δρόμο μπλοκάροντας τα τανκς. Η στήριξη στο κόμμα του Ερντογάν ήταν ένα βήμα σε αυτή την αντιφατική πορεία εισόδου στο προσκήνιο.

Οι πυλώνες όμως που δημιούργησαν αυτή τη σύνδεση μεταξύ του αποκλεισμένου κόσμου και του Ερντογάν έχουν ήδη καταρρεύσει. Όπως καταλήγει ο Οζάν Τεκίν: “Αυτό που χρειάζεται στην Τουρκία είναι μια ευρύτερη αριστερή εναλλακτική, που να μην κάνει πολιτική με βάση τη “σύγκρουση πολιτισμών”. Που να μπορεί πάνω σε ταξικούς όρους να αμφισβητήσει το πλαστό δίλημμα “συντηρητισμός – κοσμικότητα”, να ενώνει εργάτες που προέρχονται από πολλά και διαφορετικά υπόβαθρα. Αυτή η αριστερά οφείλει να είναι μια δύναμη που να είναι σταθερά ενάντια σε κάθε παρέμβαση του στρατού στην πολιτική, να διαφοροποιείται από όσους καταγγέλλουν και εξευτελίζουν τους απλούς μουσουλμάνους πολίτες και να παίρνει το μέρος των καταπιεσμένων σε οποιοδήποτε αγώνα ενάντια στην κυβέρνηση”.

π

Σημειώσεις

1. Bellingcat (tinyurl.com/zesbebj)
2. Στην επίσημη ιστοσελίδα η ανακοίνωση έχει αντικατασταθεί από νεώτερη, πιο προσεκτική.
3. <http://www.jamesinturkey.com/demographic-tropic-streets/>
4. Erik Zürcher, Σύγχρονη ιστορία της Τουρκίας, εκδ. Αλεξάνδρεια, 2004, σ. 360-1.
5. Hamit Bozarslan, Ιστορία της σύγχρονης Τουρκίας, εκδ. Σαββάλας, 2004, σ. 82-3.
6. Zürcher, σ. 336.
7. Στο ίδιο, σ. 315.
8. Στο ίδιο, σ. 335.
9. Αχμέτ Ινσέλ, “Οι τουρκικές ένοπλες δυνάμεις ως κοινωνική τάξη”, στο Αχμέτ Ινσέλ, Αλί Μπαϊράμoglou, Ο τουρκικός στρατός. Ενα πολιτικό κόμμα, μια κοινωνική τάξη, εκδ. Βιβλιόραμα, 2007, σ. 65.
10. Πιο αναλυτικά για τα πάνω και κάτω του Ερντογάν είχαμε γράψει στο τεύχος 99 αυτού του περιοδικού (Ιούνιος 2013), στο άρθρο “Το κίνημα της Ταξίμ δεν είναι κεραυνός εν αιθρία”.
11. International Crisis Group, “Erdogan’s Pyrrhic Victory” (tinyurl.com/jlqlqga)
12. “Turkey’s PKK Conflict. The death toll”. (tinyurl.com/zew353x)
13. Διο βδομάδες πριν από το πραξικόπημα, ο Ρόνι Μαργκόλις είχε μιλήσει στο φεστιβάλ Μαρξισμός 2016 στο Λονδίνο γι’ αυτά τα ζητήματα. Το βίντεο της εισήγησής του: [youtube.com/watch?v=ba9DfVZ6YBU](https://www.youtube.com/watch?v=ba9DfVZ6YBU)
14. “Running out of friends”, Economist, 23 Ιούλη.
15. International Crisis Group, ο.π.
16. “Φωνές αντίστασης από την Τουρκία”, Εργατική Αλληλεγγύη 27 Ιούλη (tinyurl.com/zb65r8x)
17. “After the coup, the counter-coup”, Economist 23 Ιούλη.
18. “Erdogan’s revenge”, Economist 23 Ιούλη.
19. Γαλλικό πρακτορείο ειδήσεων (<http://tinyurl.com/jybxkzj>)
20. “Running out of...”, ο.π.
21. Εργατική Αλληλεγγύη 3 Αυγούστου (<http://tinyurl.com/jqpaggj>)
22. “Turkey Coup: Undone by Demographics”, (<http://www.unz.com/akarlin/demographics-of-turkey-coup/>)

Πώς αντιμετωπίζουμε τα τανκς

Η Αριστερά στην Τουρκία πάντοτε αναφερόταν στον «λαό». Υπήρχαν και αναφορές στην εργατική τάξη, αλλά φορέας της κοινωνικής αλλαγής ήταν πάντα ο λαός, οι καταπιεσμένοι, οι φτωχοί. Λαϊκός πόλεμος, λαϊκές συνελεύσεις, λαϊκή απελευθέρωση είναι στόχοι και έννοιες δημοφιλείς.

Το βράδυ της 15 Ιουλίου ο λαός βγήκε στους δρόμους των μεγάλων πόλεων, ιδιαίτερα στην Ισταμπούλ και στην Άγκυρα. Βγήκαν κατά χιλιάδες για να εμποδίσουν τους στρατιωτικούς να ανατρέψουν την κυβέρνηση και να πάρουν την εξουσία. Στην Ισταμπούλ έτρεξαν στη γέφυρα στο Βόσπορο που είχαν κλείσει οι στρατιωτικοί, έτρεξαν στο αεροδρόμιο που είχε καταληφθεί από τον στρατό, και συγκεντρώνονταν στην Πλατεία Ταξίμ στο κέντρο της πόλης. Παντού έβαλαν τις φωνές στους φαντάρους, στάθηκαν μπροστά σε τανκς και ανέβηκαν πάνω τους, αντιμετώπισαν πυροβολισμούς και δεν υποχώρησαν.

Αλλά, μεγάλο μέρος της Αριστεράς στην Τουρκία δεν ήταν ικανοποιημένο με αυτά που συνέβαιναν. Πάντα προσδοκούσαν το λαό, αλλά όταν ο λαός εμφανίστηκε, δεν ήταν της αρεσκείας τους!

Ορισμένοι στην Αριστερά δεν ήταν ικανοποιημένοι επειδή ο λαός είχε εμποδίσει την ανατροπή μιας κυβέρνησης που η Αριστερά θέλει να ανατραπεί. Και σχεδόν όλη η Αριστερά αντιπαθούσε αυτόν τον κόσμο γιατί πολλοί (αλλά όχι όλοι) απ' αυτούς που αντιμετώπισαν τα τανκς ήταν υποστηρικτές της κυβέρνησης. Στην Αριστερά ήταν επίσης δυσανεκτικοί επειδή ορισμένοι μέσα στον κόσμο (αλλά όχι πολλοί) επικαλούνταν το όνομα του Αλλάχ και επειδή από τα τζαμιά ακούγονταν προσευχές όλη τη νύχτα.

Είναι δύσκολο να ξέρουμε πώς περίμενε αυτή η Αριστερά ότι θα έμοιαζε αυτός ο κόσμος. Περίμενε ότι θα ήταν σαν τους Νορβηγούς; Περίμενε ότι θα ήταν όλοι τους άθεοι;

Δεκάδες χιλιάδες άνθρωποι έβαζαν τη ζωή τους σε κίνδυνο (270 σκοτώθηκαν), τελείως αυθόρμητα και χωρίς όπλα, για να υπερασπίσουν μια εκλεγμένη κυβέρνηση απέναντι σε ένοπλους που κανένας δεν είχε εκλέξει. Ό, τι και να είχε στο μυαλό του ο καθένας και η καθεμία ξεχωριστά, αντικειμενικά όλοι μαζί υπερασπίζονταν τη δημοκρατία. Παντού στον κόσμο, αλλά και η τουρκική αριστερά, εξακολουθούμε να χρησιμοποιούμε εκείνη την υπέροχη φωτογραφία ενός νεαρού Κινέζου που στάθηκε μπροστά σε μια φάλαγγα από τανκς στην Πλατεία Τιενανμέν το 1989 και τα σταμάτησε. Εδώ είχαμε να κάνουμε με εκατοντάδες που έκαναν το ίδιο. Ένας άνδρας βούτηξε κάτω από ένα τανκ που απειλούσε να τον συνθλίψει, ξάπλωσε ανάμεσα στις ερπύστριες, επιβίωσε και έκανε το ίδιο με ένα δεύτερο τανκ που τελικά του έκοψε το χέρι. Ήταν ένας απλός καθημερινός άνθρωπος, ένας «χαρτογιακάς» που δουλεύει σαν προγραμματιστής υπολογιστών.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ο λαός στους δρόμους οδήγησε το πραξικόπημα στην αποτυχία. Είναι σαφές ότι το μεγαλύτερο μέρος των ενόπλων δυνάμεων επέλεξε να περιμένει για να δει την έκβαση πριν εκδηλωθεί. Όταν είδαν χιλιάδες να αντιστέκονται στο στρατό (κάτι που δεν περίμεναν καθόλου), αποφάσισαν να μην συμμετέχουν. Δεν είναι εύκολο να μακελέψεις χιλιάδες και μετά να νομιμοποιήσεις το πραξικόπημα ως «επιχείρηση για την ειρήνη και τη σταθερότητα της χώρας».

Όλοι στην Τουρκία γνωρίζουμε τι σημαίνει πραξικόπημα. Και επειδή η Αριστερά έχει υποφέρει χειρότερα από τον πιο πολύ κόσμο, το ξέρει καλύτερα. Γι' αυτό και ήταν αδύνατο να εκφράσει δημόσια δυσανεκσία για την αποτυχία του πραξικοπήματος. Εκφράζεται, όμως, απαξιωτικά για τον κόσμο που σταμάτησε το πραξικόπημα μιλώντας για «θηρσκόληπτους αντιδραστικούς» που δεν ξέρουν τίποτα από δημοκρατία. Σου έρχεται αμέσως στο μυαλό ο στίχος του Μπρέχτ για «διάλυση του λαού και εκλογή ενός άλλου»!

Αντί να κοιτάμε αφ' υψηλού τους ανθρώπους που έδειξαν απέραντο θάρρος και ώριμη πολιτική λογική, αυτό που χρειάζεται είναι να ανοίξουμε μαζί τους τη συζήτηση ότι το σταμάτημα των τανκς δεν αρκεί, ότι τώρα πρέπει να συνεχίσουμε να πιέζουμε για να διευρύνουμε τα όρια της δημοκρατίας, ότι πρέπει να εξασφαλίσουμε ότι η κυβέρνηση δεν θα χρησιμοποιήσει την απόπειρα πραξικοπήματος σαν δικαιολογία για να επιβάλει νέα αυταρχικά μέτρα.

Ρόνι Μαργκόλις

Ο Ιμπερια σήμερα

Ο Σωτήρης Κοντογιάννης
εξηγεί γιατί οι πολεμικές
συγκρούσεις έχουν γίνει
περισσότερες και μεγαλύτερες
το τελευταίο διάστημα

Ένας αιώνας κλείνει φέτος από τότε που ο Λένιν έγραψε το βιβλίο του Ιμπεριαλισμός, το Ανώτατο Στάδιο του Καπιταλισμού. Ο Μεγάλος Πόλεμος είχε μπει την εποχή εκείνη ήδη στην πιο αιματηρή του φάση. Το 1916 ήταν η χρονιά της διαβόητης Μάχης του Σομ, μιας μάχης που κράτησε 150 ημέρες και άφησε πίσω της πάνω από ένα εκατομμύριο νεκρούς και τραυματίες. Η θεωρία του ιμπεριαλισμού ήταν μια προσπάθεια των επαναστατών της εποχής να εξηγήσουν πως αυτή η φρίκη δεν ήταν ένα σκοτεινό υπόλειμμα του παρελθόντος, όπως έλεγε η επίσημη αριστερά, αλλά προϊόν της ίδιας της ανάπτυξης του καπιταλισμού, που είχε μπει πλέον στο "ανώτατο στάδιό του". Οι εξοπλισμοί, οι διπλωματικές συγκρούσεις, οι στρατιωτικές απειλές και ο ίδιος ο πόλεμος, με άλλα λόγια, είχαν έρθει για να μείνουν. Ο 20ος αιώνας ήρθε να επιβεβαιώσει με δραματικό τρόπο αυτή την ανάλυση.

Η θεωρία του ιμπεριαλισμού

Τι σχέση έχει όμως η θεωρία του ιμπεριαλισμού με τον σημερινό κόσμο; Μπορεί να τον εξηγήσει; Ένα τμήμα της αριστεράς διαφωνεί. Η παγκοσμιοποίηση, λέει, έχει αλλάξει ριζικά τον σύγχρονο καπιταλισμό. Η δύναμη των κρατών-έθνους έχει υπονομευθεί από τις πολυεθνικές επιχειρήσεις, τις διακρατικές ολοκληρώσεις και τους διεθνείς οργανισμούς. Ο Τόνι Νέγκρι, ο θεωρητικός της αυτονομίας που θεωρεί ότι "δουλεύουμε για το σύστημα ακόμα και όταν ονειρευόμα-

λισμός

στε" είναι ταυτόχρονα υποστηρικτής της Ευρωπαϊκής Ένωσης: η ενδυνάμωση της απέναντι στα εθνικά κράτη συνιστά πρόοδο κατά τη γνώμη του.¹

Ένα άλλο πάλι τμήμα της αριστεράς "ορκίζεται πίστη" και στον Λένιν και στη θεωρία του Ιμπεριαλισμού -με έναν τρόπο, όμως, που θα έκανε τον ίδιο τον Λένιν να στριφογυρίζει στον τάφο του αν μπορούσε να τους ακούσει. Ο σημερινός κόσμος, λέει χαρακτηρίζεται από την απόλυτη, και καταθλιπτική παντοκρατορία των ΗΠΑ. Ιμπεριαλισμός είναι κατά τη γνώμη τους ένα άλλο όνομα για την εξάρτηση των αδύναμων λαών από τους ισχυρούς, όπως την εποχή της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας στην αρχαιότητα.

Για τον Λένιν, τη Ρόζα Λούξεμπουργκ, τον Τρότσκι και τους άλλους επαναστάτες της εποχής του Α' Παγκοσμίου Πολέμου ιμπεριαλισμός, όμως, δεν σήμαινε απλά και μόνο έλεγχο και εξάρτηση. Ο πόλεμος δεν είναι αποτέλεσμα απλά και μόνο της επιθετικότητας και αρπακτικότητας των Μεγάλων Δυνάμεων απέναντι σε ασθενέστερα κράτη. Είναι κορύφωση των ανταγωνισμών μεταξύ τους.

Ο καπιταλισμός είναι ένα σύστημα τυφλής ανταγωνιστικής συσσώρευσης που αναπτύσσεται ανισόμερα. Οι συσχετισμοί δύναμης ανάμεσα στις επιχειρήσεις αλλάζουν συνεχώς: άλλες γιγαντώνονται και άλλες χρεοκοπούν, άλλες αναπτύσσονται και άλλες μένουν πίσω. Αυτό έχει την αντανάκλασή του στους συσχετισμούς

ανάμεσα στις εθνικές οικονομίες και επηρεάζει την ιμπεριαλιστική ιεραρχία που δεν είναι στατική.

Το 1945 οι ΗΠΑ αντιπροσώπευαν το 50% της παγκόσμιας παραγωγής. Η Κίνα ήταν οικονομικά ένας νάνος. Ακόμα και το 1980 αντιπροσώπευε μόλις το 1.72% του παγκόσμιου ΑΕΠ. Το 2010 έγινε πλέον η δεύτερη μεγαλύτερη οικονομία του πλανήτη.² Σήμερα είναι ο μεγαλύτερος εξαγωγέας του κόσμου, ο μεγαλύτερος παραγωγός βιομηχανικών προϊόντων και ο μεγαλύτερος παραγωγός (και καταναλωτής) ενέργειας. Πολλοί οικονομολόγοι προβλέπουν ότι μέσα στην επόμενη δεκαετία θα έχει εκτοπίσει και τις ΗΠΑ από τη θέση της μεγαλύτερης οικονομίας του πλανήτη.³

Οι ανακατατάξεις αυτές στην σχετική οικονομική ισχύ προκαλούν, στον καπιταλισμό της εποχής του ιμπεριαλισμού, τριβές στο γεωπολιτικό επίπεδο. Ο ανταγωνισμός για τις πετρελαιοπηγές και τους δρόμους του πετρελαίου⁴ ήταν ένας από τους βασικούς παράγοντες που έσπρωξαν τις Μεγάλες Δυνάμεις της Ευρώπης στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο στις αρχές του περασμένου αιώνα. Η Κίνα εξαρτάται σήμερα άμεσα από τις θαλάσσιες συγκοινωνίες τόσο για την ενεργειακή της επάρκεια όσο και για τις εξαγωγές της. Η διασφάλιση των ναυτικών οδών είναι υποχρεωτική για την κινεζική άρχουσα τάξη. Αλλά αυτό την φέρνει αναγκαστικά σε σε αντιπαράθεση όχι μόνο με τους γείτονές

της αλλά και με την ίδια την Αμερική.

Η Νότια Σινική Θάλασσα

Η Κίνα προσπαθεί κατ' αρχήν να εξασφαλίσει τον έλεγχο της Νότιας Σινικής Θάλασσας -μια τεράστιας θαλάσσιας περιοχής που βρίσκεται ανάμεσα στις Φιλιππίνες (ανατολικά), το Βιετνάμ (δυτικά), την Κίνα και την Ταϊβάν (βόρεια), τη Μαλαισία και το Βόρνεο (νότια). Κάθε χρόνο εμπορεύματα αξίας άνω των 5 τρισεκατομμυρίων δολαρίων διασχίζουν την περιοχή. Η θάλασσα περιλαμβάνει δυο συμπλέγματα από μικροσκοπικές κοραλλιογενείς απόλες, τις νήσους Παρασέλ και Σπράτλι. Η Κίνα διεκδικεί όχι μόνο την κυριότητα τους αλλά και τα δικαιώματα που υποτίθεται ότι τις συνοδεύουν με βάση το "διεθνές δίκαιο": χωρικά ύδατα 12 μιλίων, ΑΟΖ κλπ. Η Κίνα έχει χαράξει στον χάρτη μια νοητή γραμμή -τη διαβόητη "γραμμή με τις εννιά παύλες"⁵ - η οποία χωρίζει το "δικό της τμήμα" από τα τμήματα που ανήκουν στις άλλες παρακείμενες χώρες: το "δικό της τμήμα" αποτελείται από το 60% περίπου της Νότιας Σινικής Θάλασσας, με την υπόλοιπη να αποτελείται από μερικές στενές λωρίδες στα παράλια των αντίστοιχων χωρών.

Το Βιετνάμ, οι Φιλιππίνες, η Ταϊβάν κλπ έχουν και αυτές τις δικές τους (συνχνά εξίσου παράλογες) διεκδικήσεις πάνω στα νησιά Παρασέλ και Σπράτλι. Το 2013 οι Φιλιππίνες πήγαν την υπόθεση στο Μόνιμο Διαιτητικό Δικαστήριο της Χά-

Οι διεκδικήσεις στη Νότια Σινική Θάλασσα

γης⁷ - το οποίο και "καταδίκασε" τον περασμένο Ιούλη, με ομόφωνη απόφαση, την Κίνα.⁸ Αλλά η Κίνα διαθέτει πολύ ισχυρότερα όπλα από το Διαιτητικό Δικαστήριο - του οποίου τις αποφάσεις έτσι και αλλιώς αρνείται να αποδεχτεί. Η Κίνα όχι μόνο επεκτείνει την έκταση των ατολών αλλά φτιάχνει και νέα ολοκληρωτικά τεχνητά νησιά⁹ -και για νομικούς λόγους (οι βραχονησίδες δεν έχουν τα ίδια δικαιώματα με τα κατοικημένα νησιά) αλλά κύρια για πρακτικούς λόγους: έτσι ώστε να μπορούν να φιλοξενήσουν τα λιμάνια, τα αεροδρόμια, τις στρατιωτικές εγκαταστάσεις κλπ που κατασκευάζει, παραβιάζοντας φυσικά τις συμφωνίες για "μη στρατιωτικοποίηση" της περιοχής. Και ο στόλος της και η αεροπορία της περιπολούν συνεχώς στην περιοχή - οι καταγγελίες για "παραβιάσεις" των χωρικών υδάτων και των εναέριων χώρων είναι σχεδόν μόνιμες από τις άλλες χώρες.

Οι ΗΠΑ υποστηρίζουν ότι δεν εμπλέκονται στις διεκδικήσεις των διαφόρων χωρών για την κυριότητα των νησιών. Αλλά αρνούνται και αυτές με τη σειρά τους να δεχθούν τις κινεζικές αξιώσεις. Το αμερικανικό ναυτικό κάνει συνεχώς περιπολίες στην περιοχή, πλησιάζοντας πολύ κοντά στα "κατεχόμενα" από την Κίνα νησιά. Τον Ιούλη, λίγες ημέρες μετά την απόφαση του Διαιτητικού Δικαστηρίου ο διοικητής των αμερικανικών ναυτικών επιχειρήσεων στη Νότια Σινική Θάλασσα Τζον Ρίτσαρντσον δήλωσε ότι "το ναυτικό των ΗΠΑ θα συνεχίσει την εκτέλεση των προγραμματισμένων και νόμιμων επιχειρήσεων σε όλο τον κόσμο, συμπεριλαμβανομένης της Νό-

τιας Σινικής Θάλασσας, με στόχο να προστατεύει τα δικαιώματα, τις ελευθερίες και τις νόμιμες χρήσεις της θάλασσας και του εναέριου χώρου, εγγυημένα για όλους".¹⁰

Οι ΗΠΑ παραβιάζουν συνεχώς όχι μόνο τις αμφισβητούμενες περιοχές της Νότιας Σινικής Θάλασσας αλλά και τον εναέριο χώρο πάνω από την αναγνωρισμένη ΑΟΖ της Κίνας.¹¹ Η Κίνα με τη σειρά της αναχαιτίζει συστηματικά τα αμερικανικά αεροπλάνα που μπαίνουν στην περιοχή της -μια εικόνα γνώριμη σε εμάς από τη διαρκή ένταση ανάμεσα στην Τουρκία και την Ελλάδα, αλλά σε πολύ μεγαλύτερη (ποσοτικά και ποιοτικά) κλίμακα.

Η Κίνα βρίσκεται ταυτόχρονα σε αντιπαράθεση και με την Ιαπωνία γύρω από την κυριότητα οκτώ ακατοίκητων νησιών (ονομάζονται Ντιαόγιου στα Κινεζικά και Σενκάκου στα Γιαπωνέζικα) που βρίσκονται στη Ανατολική Σινική Θάλασσα, βορειανατολικά της Ταϊβάν. Όπως γράφει το BBC, "Τα νησιά (που ελέγχονται σήμερα από την Ιαπωνία) έχουν σημασία γιατί είναι κοντά σε σημαντικές ναυτικές οδούς, προσφέρουν πλούσιο έδαφος για αλιεία και βρίσκονται σε μια περιοχή με πιθανά σημαντικά κοιτάσματα πετρελαίου και αερίου. Ακόμα έχουν μια στρατηγική σημαντική θέση, λόγω του ανερχόμενου ανταγωνισμού ανάμεσα στις ΗΠΑ και την Κίνα για την στρατιωτική πρωτοκαθεδρία στα Ασιατικά παράλια του Ειρηνικού..."¹²

Το αποτέλεσμα είναι μια ένταση με παραβιάσεις, αναχαιτίσεις, καταγγελίες κλπ με πρωταγωνιστές αυτή τη φορά την Ιαπωνία και την Κίνα. Η Ιαπωνία έχει

υπογράψει από τη δεκαετία του 1960 σύμφωνο αμυντικής συνεργασίας με τις ΗΠΑ. Οι ΗΠΑ διατηρούν στρατιωτικές βάσεις στη έδαφος της Ιαπωνίας. Από τις 150 χιλιάδες των Αμερικανών στρατιωτικών που βρίσκονται στο εξωτερικό το ένα τρίτο περίπου (48 χιλιάδες) βρίσκεται στην Ιαπωνία ενώ άλλες 27 χιλιάδες βρίσκονται στην γειτονική Νότια Κορέα.

Η αποτυχία του "νέου αμυντικού δόγματος"

Τον Γενάρη του 2012 ο Μπάρακ Ομπάμα εγκαινίασε ένα "νέο αμυντικό δόγμα" με δυο βασικά σημεία: το πρώτο ήταν η μείωση του στρατιωτικού προϋπολογισμού. Ο στόχος ήταν η περικοπή του κατά 487 δισεκατομμύρια δολάρια μέσα σε μια περίοδο μιας δεκαετίας. Ο δεύτερος ήταν η εστίαση στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Ασίας.

Ο αριθμός των Αμερικανών στρατιωτών στο Ιράκ είχε ήδη μειωθεί δραματικά μέσα στα προηγούμενα χρόνια. Από τις 170 περίπου χιλιάδες αξιωματικούς και φαντάρους της εποχής του Μπους είχαν μείνει στο τέλος του 2011 κάτω από 5 χιλιάδες. Στο Αφγανιστάν, αντίθετα, η αμερικανική παρουσία είχε φτάσει εκείνη τη χρονιά στο απόγειό της - κοντά στις 100 χιλιάδες. Ο στόχος της νέας στρατηγικής ήταν να πέσουν κάτω από τις 6 χιλιάδες μέχρι την ολοκλήρωση της δεύτερης θητείας του Ομπάμα στο τέλος της φετινής χρονιάς.

Το νέο δόγμα προέβλεπε ταυτόχρονα τη δραματική μείωση της αμερικανικής στρατιωτικής παρουσίας στην Ευρώπη. Όπως έγραφε τον Γενάρη του 2012 η αμερικανική εφημερίδα Washington Post, "Η κυβέρνηση του Ομπάμα αποφάσισε να ανακαλέσει τις δυο από τις τέσσερις ταξιαρχίες των στρατοπεδεύουν στην Ευρώπη... Οι περικοπές είναι τμήμα των σχεδίων του Πενταγώνου να μειώσει το Στράτευμα από τις 560 χιλιάδες στρατιώτες σήμερα στις 490 χιλιάδες... Οι περικοπές οδηγούνται από το νέο αμυντικό δόγμα που στοχεύει σε μικρότερες, γρηγορότερες, πιο ευκίνητες δυνάμεις και μια μετατόπιση του κέντρου βάρους προς τα Ασιατικά παράλια του Ειρηνικού, όπου η Κίνα επενδύει σε υποβρύχια, πολεμικά αεροπλάνα και πυραύλους ακριβείας... Οι ΗΠΑ διατηρούν περίπου 80.000 στρατιώτες από όλα τα όπλα στην Ευρώπη... Η συνέπεια θα είναι ο περιορισμός τους κατά 10 με 15 χιλιάδες..."¹³

Κομμάτι αυτού του νέου προσανατολισμού ήταν και η προσπάθεια του Ομπά-

Διαδήλωση στη Βαρσοβία ενάντια στη Σύνοδο του ΝΑΤΟ.

μα να ξεπαγώσει τις διαπραγματεύσεις με τη Ρωσία για τον έλεγχο των πυρηνικών όπλων που είχε διακόψει ο πρόεδρος Μπους. Η νέα START (Συμφωνία για τον περιορισμό των Στρατηγικών Όπλων) που υπέγραψαν οι ΗΠΑ και η Ρωσία τον Απρίλη του 2010 προέβλεπε τη δραστηική μείωση των πυρηνικών κεφαλών από τις πέντε περίπου χιλιάδες που διέθετε η κάθε χώρα εκείνη την εποχή στις 1550 μέχρι τον Φλεβάρη του 2018.¹⁴ Ο Ομπάμα τιμήθηκε με το Νόμπελ Ειρήνης για την επανέναρξη των συνομιλιών για τον πυρηνικό αφοπλισμό.

Το νέο δόγμα, όμως, συνάντησε εμπόδια μέσα από τις ίδιες τις εξελίξεις. Το πρώτο ήταν η Ουκρανία, μια χώρα που μέχρι το 1991 αποτελούσε οργανικό τμήμα της ΕΣΣΔ. Η Δύση ξεκίνησε μετά την ήττα της ΕΣΣΔ στον Ψυχρό Πόλεμο μια μακρόσυρτη προσπάθεια λεηλασίας των σφαιρών επιρροής, των κήσεων και των εδαφών της. Τον Γενάρη του 2014 προσαρτήθηκε να αξιοποιήσει το κύμα διαμαρτυρίας ενάντια στην κυβέρνηση του Βίκτορ Γιανουκόβιτς για να "βάλει χέρι" στην Ουκρανία. Ο Πούτιν αντέδρασε στα σχέδιά με την κατάληψη και προσάρτηση της χερσονήσου της Κριμαίας και την ενίσχυση των αυτονομιστικών κινημάτων στην Ανατολική Ουκρανία. Η νέα ένταση οδήγησε τον Ομπάμα σε αναθεώρηση των στρατιωτικών περικοπών στην Ευρώπη. Όπως έγραφε η εφημερίδα Guardian τον περασμένο Μάρτη, "Ο αμερικανικός στρατός θα διατηρήσει τρεις βαριά εξοπλισμένες ταξιαρχίες σε συνεχόμενη βάση στην Ευρώπη, αντιστρέφοντας την προηγούμενη απόφαση του Μπάρακ Ομπάμα ύστερα από την εκτίμηση ότι η Ρωσική επιθετικότητα αποτελεί μια μόνιμη απειλή για τη σταθερότητα στην ήπειρο..."¹⁵

Η στροφή φάνηκε στην ετήσια σύνοδο κορυφής του ΝΑΤΟ που έγινε στις αρχές του καλοκαιριού στην Βαρσοβία, την πρωτεύουσα της Πολωνίας. Η ίδια η

επιλογή του τόπου είχε έναν ισχυρό συμβολισμό: η Βαρσοβία ήταν, την εποχή του Ψυχρού Πολέμου, το κέντρο του ρωσικού "ΝΑΤΟ" (ονομαζόταν Σύμφωνο της Βαρσοβίας). Η σύνοδος αποφάσισε την κλιμάκωση της αντιπαράθεσης με τη Ρωσία με την άμεση ανάπτυξη τεσσάρων πολυεθνικών ταγμάτων στην Πολωνία και τις χώρες της Βαλτικής.

Λίγες ημέρες πριν τη σύνοδο, το ΝΑΤΟ οργάνωσε μια γιγαντιαία διαστάσεων στρατιωτική άσκηση στην Πολωνία. Η άσκηση περιλάμβανε "31.000 στρατιώτες... από 24 χώρες... χιλιάδες στρατιωτικά οχήματα, ρήξη 1.130 αλεξιπλωτιστών... την κατασκευή μια γέφυρας πάνω από τον ποταμό Βιστούλα για τη μεταφορά 300 οχημάτων... νυχτερινή 'επίθεση' με 35 ελικόπτερα..."¹⁶ Ήταν, με διαφορά, η μεγαλύτερη ΝΑΤΟϊκή στρατιωτική άσκηση στην Ανατολική Ευρώπη από τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου μέχρι σήμερα.

Τον περασμένο Μάη οι ΗΠΑ ενεργοποίησαν μια "αντιβαλλιστική ασπίδα" στη Ρουμανία. Τώρα ετοιμάζουν μια νέα "ασπίδα" στο Ρετζίκωβο της βόρειας Πολωνίας. Η δικαιολογία που προβάλλουν οι ΗΠΑ για αυτές τις κινήσεις είναι ο κίνδυνος από τα πυρηνικά "κράτη ταραξίες" -το Ιράν και τη Βόρεια Κορέα. Αλλά όλοι ξέρουν ότι δεν είναι παρά μια φτηνή δικαιολογία για την κλιμάκωση της έντασης με τη Ρωσία.

Μέση Ανατολή

Τα προβλήματα του «δόγματος» Ομπάμα είναι ακόμα μεγαλύτερα στη Μέση Ανατολή. Οι ΗΠΑ προσπάθησαν

μετά την αποχώρηση στρατευμάτων από το Ιράκ το 2011 να στηριχτούν σε μια διπλή ταχτική: την πολιτική του "διαίρει και βασίλευε" από τη μια και την στήριξη σε τοπικούς συμμάχους από την άλλη. Το αποτέλεσμα ήταν μια παταγώδης αποτυχία. Αυτό φάνηκε ανάγλυφα τον Ιούνιο του 2014 όταν το αυτο-ονομαζόμενο "Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ και του Λεβάντε" (ISIL ή ISIS ή Νταέσ στα αραβικά) κατέλαβε τη Μοσούλη, τη δεύτερη μεγαλύτερη πόλη του Ιράκ. Και συνεχίζει να φαίνεται από το χάος που επικρατεί σήμερα στη Συρία, τον ατελείωτο πόλεμο που έχει αναγκάσει εκατομμύρια Σύριους να εγκαταλείψουν τη χώρα. Το αποτέλεσμα είναι να πιέζεται η αμερικανική κυβέρνηση να αναθεωρήσει το "νέο αμυντικό δόγμα" και για τη Μέση Ανατολή:

"Την περασμένη εβδομάδα ο [στρατηγός Τζότζεφ] Ντάνφορντ και ο υπουργός Άμυνας [των ΗΠΑ] Άστον Κάρτερ προέβλεψαν ανοιχτά μια άμεση αύξηση των χερσαίων αμερικανικών δυνάμεων στο Ιράκ και τη Συρία -επίσημα 3,870 άτομα αλλά λειτουργικά γύρω στις 5,000- πριν προωθήσουν τις προτάσεις τους για κλιμάκωση του αριθμού των στρατιωτών στην Λευκό Οικό..."¹⁷

Η ίδια εικόνα έρχεται από το Αφγανιστάν:

"Ο πρόεδρος Ομπάμα δήλωσε την Τετάρτη (6.07.2016) ότι σκοπεύει να αφήσει 8,400 Αμερικανούς στρατιώτες στο Αφγανιστάν μέχρι το τέλος της θητείας του, επιβραδύνοντας ακόμα περισσότερο την απόσυρση από τον δεκαετή πόλεμο που ... τώρα μοιάζει ότι θα συνεχίζεται επ άπειρον. Παραδεχόμενος ότι οι Ταλιμπάν έχουν ανακαταλάβει εδάφη και τρομοκρατούν τον πληθυσμό ο κύριος Ομπάμα είπε ότι αναπροσαρμόζει και πάλι το σχέδιό του για τον επαναπατρισμό των αμερικανικών δυνάμεων..."¹⁸

Αλλά και η νέα πυρηνική στρατηγική του Ομπάμα έχει όχι μόνο καθυστερήσει αλλά και εν μέρει ουσιαστικά ανατραπεί. Σύμφωνα με την "Ομοσπονδία των Αμερικανών Επιστημόνων" (FAS) "η κυβέρνηση του Ομπάμα έχει μειώσει τον αριθμό των πυρηνικών κεφαλών λι-

Τα γεράκια σε αναμνηστική φωτογραφία

γότερο από οποιαδήποτε άλλη μετα-ψυχροπολεμική κυβέρνηση". Ο Μπιλ Κλίντον μείωσε τον αριθμό τους μέσα στην οκταετία της προεδρίας του κατά 23%. Ο Τζορτζ Μπους (ο νεότερος) κατά 50%. Ο Ομπάμα μέσα στα 7 πρώτα χρόνια της θητείας του κατά 13%. Τον Σεπτέμβριο του 2015 σύμφωνα με τα (τελευταία διαθέσιμα) επίσημα στοιχεία οι ΗΠΑ διέθεταν ακόμα 4571 πυρηνικές κεφαλές, τρεις φορές περισσότερες, δηλαδή, από αυτές που προβλέπει η συμφωνία του 2011.¹⁹ Ταυτόχρονα το Πεντάγωνο έχει εγκρίνει ένα πρόγραμμα εκσυγχρονισμού που προβλέπει ανάμεσα στα άλλα, "πέντε νέους τύπους πυρηνικών κεφαλών που έρχονται σε πλήρη αντίθεση με τις υποσχέσεις του Ομπάμα να μην προωθήσει νέα πυρηνικά. Το πρώτο από αυτά, το B61 Model 12, είναι πιο ακριβές και έχει μικρότερη ισχύ. Αλλά είναι ακριβώς αυτά τα χαρακτηριστικά του που ενδέχεται να κάνουν έναν πρόεδρο και τους στρατηγούς του να τα χρησιμοποιήσουν... Οι νέες κεφαλές θα πιέσουν, αναμφίβολα, τη Ρωσία και την Κίνα να εκσυγχρονίσουν και αυτές τα πυρηνικά τους οπλοστάσια..."²⁰

Αστάθεια

Η αλλαγή αυτή δεν γίνεται από θέση ισχύος: οι ΗΠΑ δεν επιστρέφουν στην Ευρώπη, στη Μέση Ανατολή και το Αφγανιστάν επειδή «ξεμπερδεύσαν» με την Κίνα. Επιστρέφουν επειδή τα σχέδιά τους έχουν αποτύχει.

Αυτή η αναγκαστική στροφή έχει τεράστιο κόστος. Πρώτον εμποδίζει τα σχέδιά τους για εστίαση των δυνάμεών τους στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Ασίας. Δεύτερον εμποδίζει τα σχέδιά τους για τη μείωση των στρατιωτικών δαπανών. Και τα δυο θα έχουν μακροπρόθεσμα καταστροφικές συνέπειες. Οι ΗΠΑ θυμίζουν σήμερα τη Βρετανία την εποχή του Μεσοπολέμου: τυπικά ήταν ακόμα η ισχυρότερη "υπερδύναμη" του πλανήτη. Αλλά η οικονομία της και η στρατιωτική της μηχανή ήταν, παρά τη νίκη στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, πολύ αδύναμη για να επιβάλλει την "τάξη" και να αποτρέψει τις επιβουλές των ανταγωνιστών της πάνω στο αχανές της βασίλειο.

Το νέο πρόγραμμα πυρηνικού εκσυγχρονισμού του Ομπάμα, για να φέρουμε ένα παράδειγμα, θα στοιχίσει, σύμφωνα με τους υπολογισμούς των στρατιωτικών αναλυτών, πάνω από ένα τρισεκατομμύριο δολάρια. Με αυτά τα δεδομένα (και με τη αύξηση της παρουσίας σε Ευρώπη, Μέση Ανατολή και Αφγανιστάν) ο στρατιωτικός προϋπολογισμός θα ξεφύ-

γει, δίχως αμφιβολία από τους στόχους του. Αλλά οι ΗΠΑ δεν έχουν τα λεφτά, για να το πούμε απλά, για να χρηματοδοτήσουν τις ιμπεριαλιστικές τους βλέψεις: το "συνολικό δημόσιο χρέος" θα πλησιάσει φέτος επικίνδυνα τα 20 τρισεκατομμύρια δολάρια -ένα ποσό που αντιστοιχεί στο 105% του ΑΕΠ.

Το σύστημα βρίσκεται σε κρίση και οι επιπτώσεις δεν είναι μόνο οικονομικές. Ούτε αφορούν μόνο την αμερικάνικη ηγεμονία. Το αποτέλεσμα του βρετανικού δημοψηφίσματος για το Brexit παραδείγματος χάρι, σημαίνει ένα πλήγμα και για την ΕΕ και για το ΝΑΤΟ. Η αστάθεια απλώνεται στις διεθνείς σχέσεις όλων των μεγάλων ιμπεριαλιστικών κέντρων, παλιών και νέων.

Δεν χωράνε ανταπάτες για τον ρόλο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή της Ρωσίας. Οι ισχυρισμοί ότι η ΕΕ «έβαλε τέλος στους πολέμους στην Ευρώπη» ήταν πάντοτε ένας μύθος που ήδη έχει καταρρεύσει. Πρόκειται για έναν «παίκτη» (ή μάλλον συνασπισμό από ανταγωνιζόμενους παίκτες) που μπορεί να βλέπουν ευκαιρίες να ανακτήσουν χαμένο έδαφος από παλιές ιμπεριαλιστικές δόξες και στην ανατολική Ευρώπη και στη Μέση Ανατολή, αλλά στρατιωτικά δεν μπορούν να κινηθούν χωρίς αμερικάνικη ομπρέλα ούτε να σταθούν απέναντι στη Ρωσία. Ο Πούτιν προσπαθεί με νύχια και με δόντια να περιοίσει ότι μπορεί από την παλιά επιρροή της ΕΣΣΔ. Αλλά αυτό δεν τον μετατρέπει σε «αντίπαλο δέος» της Δύσης.

Το μόνο "αντίπαλο δέος" που μπορεί να σταματήσει αυτόν τον κατήφορο είναι το κίνημα. Η μοναδική στιγμή ελπίδας για τους πληθυσμούς της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής τα τελευταία χρόνια ήταν η έκρηξη της Αραβικής Άνοιξης. Οι Μεγάλες Δυνάμεις αναγνώρισαν τον κίνδυνο για την κυριαρχία τους -για αυτό την αντιμετώπισαν παντού με τόσο μίσος.

Στις 15 Φλεβάρη του 2003 εκατομμύρια άνθρωποι από τη μια μέχρι την άλλη γωνιά του πλανήτη ξεχύθηκαν συντονισμένα και ταυτόχρονα στους δρόμους για να εμποδίσουν τον επικείμενο πόλεμο ενάντια στο Ιράκ. Ήταν η μεγαλύτερη διαδήλωση στην ιστορία. Και παρόλο που δεν κατάφερε τελικά να αποτρέψει τον πόλεμο τρομοκράτησε τις άρχουσες τάξεις -πολλές κυβερνήσεις αναγκάστηκαν να περιορίσουν ή ακόμα και να ακυρώσουν τη συμμετοχή τους από τον φόβο των αντιδράσεων της "κοινής γνώμης".

Η ανάγκη να ξαναπιάσουμε σήμερα το νήμα εκείνου του κινήματος είναι επιτακτική.

Σημειώσεις

1. The new left in Europe needs to be radical - and European, Toni Negri and Raoul Sanchez Cedillo, 27.2.2015, The Guardian. Το άρθρο εκθειάζει τον ευρωπαϊκό προσανατολισμό του ΣΥΡΙΖΑ που εγκατέλειψε την "αντιευρωπαϊκή ρητορική των παλαιότερων αριστεριστών". Ο Νέγκρι είχε στηρίξει το 2005 με άρθρο του στην εφημερίδα Liberation το "ναι" στο δημοψήφισμα για το Ευρώσυνταγμα στη Γαλλία.
2. Imperialism and instability in East Asia today, Ha-young Kim, International Socialism, Spring 2013
3. Με βάση την "ισοτιμία αγοραστικής δύναμης" η Κίνα έχει ξεπεράσει τις ΗΠΑ ήδη από το 2014, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του ΔΝΤ. "Is china's economy really the largest in the world?", www.bbc.com/magazine-30483762
4. Η Βρετανία (η ισχυρότερη οικονομία της εποχής) και η Γερμανία (ο ανερχόμενος ανταγωνιστής της) έκαναν τα χρόνια πριν από τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο αγώνα δρόμου για να κερδίσουν τα συμβόλαια του σιδηροδρομικού δικτύου της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, η οποία περιλάμβανε εκείνη την εποχή εκείνες όλες σχεδόν τις γνωστές σήμερα πετρελαιοπαραγωγές χώρες της Μέσης Ανατολής και της Αραβικής Χερσονήσου.
5. U.S says its forces will keep operating in South China Sea, Reuters 20.07.2016
6. Η γραμμή είχε χαραχθεί από την "Δημοκρατία της Κίνας" το 1947, δηλαδή από το καθεστώς του Κουομιντάνγκ που κυβερνούσε την Κίνα μέχρι την επικράτηση του Μάο το 1949. Η Ταϊβάν, η συνέχεια τυπικά της παλιάς "Δημοκρατίας της Κίνας" προβάλλει ακριβώς τις ίδιες διεκδικήσεις πάνω στη Νότια Σινική Θάλασσα. Γραμμές έχουν σχεδιάσει όλες σχεδόν οι γύρω χώρες συχνά με εξίσου προκλητικές διεκδικήσεις. Μια παραστατική παρουσίαση των διεκδικήσεων της κάθε πλευράς υπάρχει στο www.multimedia.scmp.com/2016/southChinaSea/index.html
7. Το Διεθνικό Δικαστήριο υποστηρίζεται από τον ΟΗΕ και δεν πρέπει να συγχέεται με το Διεθνές Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων της Χάγης.
8. Η Κίνα "έχασε" τη Νότια Σινική Θάλασσα, Καθημερινή 13.07.2016
9. Οι εφημερίδες έχουν κατά καιρούς δημοσιεύσει αεροφωτογραφίες από αυτά τα τεχνητά νησιά, πχ China expands island construction in disputed South China Sea, The Wall Street Journal 18.02.2015
10. U.S says its forces will keep operating in South China Sea (στο ίδιο)
11. Οι ΗΠΑ υποστηρίζουν ότι το δίκαιο της θάλασσας δεν απαγορεύει σε καμία χώρα να επιχειρεί στρατιωτικά, χωρίς προειδοποίηση, στις Αποκλειστικές Οικονομικές Ζώνες άλλων χωρών, κάτι που η Κίνα αμφισβητεί.
12. How uninhabited islands soured China-Japan ties, BBC New, 10.11.2014
13. 2 Army brigades to leave Europe in cost cutting move, The Washington Post, 12.01.2012
14. <http://www.state.gov/t/avc/newstart/index.htm>
15. Pentagon to restore Obama's troops cuts in Europe to address Russian aggression, The Guardian 30.3.2016
16. NATO countries begin largest war game in Eastern Europe since cold war, The Guardian 6.6.2016, <https://www.theguardian.com/world/2016/jun/06/nato-launches-largest-war-game-in-eastern-europe-since-cold-war-anaconda-2016>
16. Στο ίδιο
17. Obama Says He Will Keep More Troops in Afghanistan Than Planned, The New York Times, 6.7.2016
18. FAS, US Nuclear Stockpile Numbers Published Enroute To Hiroshima,
19. Posted on May.26, 2016, by Hans M. Kristensen, <https://fas.org/blogs/security/2016/05/hiroshima-stockpile/>
20. John Feffer, Obama's Nuclear Paradox, Foreign Policy in Focus, 1.6.2016, <http://fpif.org/obamas-nuclear-paradox/>